

Club del llibre

Àmbit de la Comunicació

SUMARI

ORGANITZACIÓ DELS MÒDULS I LES UNITATS	7
INTRODUCCIÓ	9
PUNT DE PARTIDA	11
UNITAT 1 LA NARRATIVA	
QUÈ APRENDRÀS?	14
CONTINGUTS	15
ACTIVITATS D'APRENTATGE	27
ACTIVITATS D'AVUACIÓ	35
SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS D'APRENTATGE	39
SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS D'AVUACIÓ	44
QUÈ HAS TREBALLAT?	47
COM HO PORTO?	48
UNITAT 2 LA POESIA	
QUÈ APRENDRÀS?	50
CONTINGUTS	51
ACTIVITATS D'APRENTATGE	70
ACTIVITATS D'AVUACIÓ	77
SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS D'APRENTATGE	82
SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS D'AVUACIÓ	87
QUÈ HAS TREBALLAT?	90
COM HO PORTO?	91
UNITAT 3 EL SEGLE XIX	
QUÈ APRENDRÀS?	93
CONTINGUTS	94
ACTIVITATS D'APRENTATGE	105
ACTIVITATS D'AVUACIÓ	109
SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS D'APRENTATGE	113
SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS D'AVUACIÓ	116
QUÈ HAS TREBALLAT?	119
COM HO PORTO?	120

UNITAT 4	EL SEGLE XX	
	QUÈ APRENDRÀS?	122
	CONTINGUTS	123
	ACTIVITATS D'APRENTATGE	134
	ACTIVITATS D'AVUACIÓ	139
	SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS D'APRENTATGE	142
	SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS D'AVUACIÓ	146
	QUÈ HAS TREBALLAT?	150
	COM HO PORTO?	151
ANNEX 1	RESUMEN DE LA ORTOGRAFÍA DE LA LENGUA CASTELLANA	152
ANNEX 2	RESUM DE L'ORTOGRAFIA DE LA LLENGUA CATALANA	158

A l'inici del **mòdul** trobaràs sempre dos apartats:

Introducció del mòdul:

És la presentació del mòdul i s'hi explica en quin nivell es troba, si és comú o opcional i en quines unitats es divideix (Unitat 1: El text periodístic, Unitat 2...) També hi trobaràs un quadre amb els continguts de cada unitat.

Punt de partida:

Situa i fa reflexionar sobre els aspectes que es treballaran en el mòdul. Serveix per preguntar-te què saps sobre el tema que es tractarà abans de començar les unitats.

Cada **unitat** didàctica està estructurada en:

Què aprendràs?:

Són els objectius que es treballaran en la unitat i que al final hauràs d'haver assolit. Inclou també un apartat **Com ho trobaràs?**, on hi ha els continguts de la unitat.

Bloc de continguts

1. **PER APRENDRE:** Continguts relacionats amb el tema central de la unitat.
2. **LLENGUA I SOCIETAT:** Continguts que relacionen el tema central de la unitat amb continguts lingüístics i sociolingüístics.
3. **GRAMÀTICA:** Aspectes relacionats amb l'ortografia, la morfologia i la sintaxi que són necessaris per treballar el tema central de la unitat.
Les explicacions que fan referència a la gramàtica i a l'ortografia castellana s'han escrit en aquesta llengua i van precedides al començament pel símbol ▼ i finalitzen amb el símbol ▲.
4. **LÈXIC:** Continguts i estratègies per aplicar i millorar la comprensió i producció de les paraules i el seu significat.

Bloc d'activitats

ACTIVITATS D'APRENTATGE: Contenen activitats per practicar els continguts que s'expliquen en el bloc de continguts. Les activitats d'aprenentatge estan separades pels mateixos apartats del bloc de continguts (*Per aprendre, Llengua i societat, Gramàtica i Lèxic*).

ACTIVITATS D'AVAUACIÓ: Són activitats que engloben tots els aspectes que s'han treballat en la unitat i representen la consolidació dels objectius plantejats al principi d'aquesta.

Bloc de solucions

SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS D'APRENTATGE: Són les respostes de les activitats d'aprenentatge.

SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS D'AVALUACIÓ: Són les respostes de les activitats d'avaluació.

Què has treballat?:

És un mapa conceptual que resumeix els continguts que s'han estudiat en la unitat que serveix per a recordar breument tot el que s'ha après.

Com ho porto?:

És un quadre d'autoavaluació que indica si s'han assolit els objectius de la unitat en relació amb les activitats.

El mòdul que tens a les mans es titula *Club del llibre* i és el segon mòdul del tercer nivell de l'àmbit de la comunicació del GES.

MÒDULS COMUNS	
1. La premsa 2. Comprensió oral 3. Textos escrits 4. Llegir per...	Nivell 1
5. Temes i mites 6. Lectura de la imatge 7. Comentari de textos no literaris	Nivell 2
8. Teatre 9. Club del llibre 10. Cinefòrum	Nivell 3

Els continguts del mòdul està format per quatre unitats didàctiques:

- Unitat 1 La narrativa.
- Unitat 2 La poesia.
- Unitat 3 El segle XIX.
- Unitat 4 El segle XX.
- Annex 1 Ortografia castellana.
- Annex 2 Ortografia catalana.

Quadre de continguts MÒDUL 09 CLUB DEL LLIBRE:

	Unitat 1	Unitat 2	Unitat 3	Unitat 4
Per aprendre.	La narrativa.	La poesia	La literatura del segle XIX.	La literatura del segle XX.
Llengua i societat.	Transformació de la llengua: el castellà dels segles XVI i XVII als nostres dies.	Transformació de la llengua: el català entre els segles XVI i XVIII.	Transformació de la llengua: el català al segle XIX.	Transformació de la llengua: el català al segle XX.
Gramàtica.	L'elaboració dels textos escrits: <ul style="list-style-type: none"> • planificació • redacció • revisió. 	Repàs de les propietats del text. <ul style="list-style-type: none"> • coherència • cohesió • adequació. 	Revisió dels textos escrits: coherència, cohesió, adequació i correcció.	Revisió dels textos escrits: la correcció gramatical.
Lèxic.	Connotació i denotació.	Recursos expressius de la llengua literària: nivell fònic.	Recursos expressius de la llengua literària: nivell morfosintàctic.	Recursos expressius de la llengua literària: nivell lexicosemàntic.

Per començar el mòdul et presentem una bateria de preguntes per introduir-te als continguts que hi trobaràs. D'aquesta manera podràs veure què saps sobre el tema.

Marca amb una creueta segons el que sàpigues:

Abans de començar el mòdul...	Em sona	Em sembla que ho sé	Ho sabria explicar
Sé quines són les principals característiques del gènere narratiu?			
Sé quins són els subgèneres de la narrativa?			
Sé comentar textos narratius?			
Sé analitzar poemes i comprendre'n el significat?			
Sé quins moviments literaris i quins autors hi havia durant el segle XIX?			
Sé com era la literatura que es conreava durant el segle XX?			
Sé com s'ha anat transformant la llengua castellana des del segle XVI fins ara?			
Sé com va evolucionar la llengua catalana entre els segles XVI i XVIII?			
Sé com era el català durant el segle XIX?			

Abans de començar el mòdul...	Em sona	Em sembla que ho sé	Ho sabria explicar
Sé com ha evolucionat i en quina situació es troba el català en el segle xx?			
Sé quines són les tres fases per a l'elaboració de textos escrits?			
Sé quines propietats del text he de tenir en compte per escriure textos?			
Sé revisar textos escrits seguint unes pautes de correcció?			
Sé detectar errors en els meus textos i fer-ne la correcció?			
Sé distingir el llenguatge connotatiu del llenguatge denotatiu?			
Sé identificar recursos expressius de la llengua literària a nivell fònic?			
Sé detectar recursos expressius de la llengua literària a nivell morfosintàctic?			
Sé identificar recursos expressius de la llengua literària a nivell lexicosemàntic?			

Unitat 1

LA NARRATIVA

13

UNITAT 1 LA NARRATIVA

Comunicació 9. CLUB DEL LLIBRE

QUÈ APRENDRÀS?

En aquesta unitat entraràs a fons en el gènere narratiu i coneixeràs noves eines que et permetran comprendre i elaborar textos. Al final de la unitat podràs:

- Reconèixer els subgèneres del gènere narratiu.
- Llegir i analitzar textos narratius tenint en compte les característiques del gènere.
- Tenir una visió general de l'evolució de la llengua castellana des del segle XVI fins als nostres dies.
- Conèixer les tres fases necessàries per a l'elaboració de textos escrits.
- Identificar l'ús connotatiu i denotatiu del llenguatge.

COM HO TROBARÀS?

PER APRENDRE

- La narrativa:
 - Els gèneres narratius.
 - Elements narratius.
 - Comentari de textos narratius.

LLENGUA I SOCIETAT

- El castellà dels segles XVI i XVII als nostres dies.

GRAMÀTICA

- El procés d'elaboració del text:
 - La planificació.
 - La redacció.
 - La revisió.

LÈXIC

- Usos del llenguatge:
 - La connotació.

1. PER APRENDRE

LA NARRATIVA

Des de petits ens acostumem a escoltar contes i històries. Qualsevol text que explica una història amb uns personatges als quals els passa alguna cosa en un lloc i en un temps determinat és narratiu. Per tant, des de les rondalles populars fins a la novel·la formen part de la narrativa. Fins i tot el cinema i el còmic, en tant que expliquen històries, es podrien considerar subgèneres narratius, tot i que usen, a més de la paraula, la imatge.

La narrativa és un gènere literari en el qual, mitjançant el llenguatge, s'expliquen uns fets reals o imaginaris, succeïts en un temps i en un espai determinats, a un o més personatges.

ELS SUBGÈNERES NARRATIUS

El poema narratiu o èpic

Tot i que la voluntat d'explicar històries deu ser tan antiga com la humanitat, les primeres mostres narratives del món occidental es troben en les obres d'Homer del segle VIII a.C.: l'*Odissea* i la *Ilíada*. Aquestes obres eren escrites en vers, però la intenció d'explicar les accions dels herois les converteix en narracions. Els poemes narratius que expliquen les gestes i les aventures de grans herois s'anomenen poemes èpics.

També existeixen poemes èpics a l'edat mitjana, com el *Poema de Mío Cid* o la poesia sobre el rei *Artur i els cavallers de la Taula Rodona*, i poemes escrits posteriorment a imitació de la poesia medieval, com *Canigó* i *L'Atlàntida*, obres que Jacint Verdaguer va escriure al segle XIX.

Així, doncs, els trets principals de la poesia narrativa són:

- narrar en vers.
- explicar episodis de la vida d'un heroi ordenats cronològicament.

El conte

És una forma literària de gran tradició. El conte és una narració curta de ficció escrita en prosa. Quan el conte ens ha arribat per tradició oral i no se'n coneix l'autor, parlem de conte popular. Al segle XIX, autors com els germans Grimm i Hans Christian Andersen van recopilar per escrit alguns contes de la tradició europea (*La Sirenetta*, *L'Aneguet lleig*, etc.). La tradició narrativa àrab compta amb els contes de *Les mil i una nits* que han estat llegits i explicats per persones de totes les èpoques i dels quals s'han fet recreacions per al cinema o el teatre (*Aladí o la llanterna màgica*, *Simbad el mariner*, etc.). Els contes populars són molt senzills i concisos.

En canvi, si el conte és d'un autor conegut i ens arriba per mitjà de l'escriptura parlem de conte literari, és una creació original d'autor conegut. És un gènere molt conreat pels autors actuals.

Els trets principals del conte són:

- la brevetat.
- un argument senzill i condensat.
- pocs personatges descrits d'una manera esquemàtica.
- la narració gira al voltant d'un sol tema.

La rondalla

A les terres de parla catalana, els contes populars reben sovint el nom de rondalla. La rondalla és una narració popular destinada habitualment a entretenir els infants. Combina elements realistes i quotidians amb d'altres de meravellosos i llegendaris, i transmet un ensenyament moral. Els personatges són arquetípics: bons i dolents, però també hi intervenen éssers fantàstics com els gegants, els nans, animals que parlen, etc.

El llenguatge utilitzat és planer, col·loquial i amb les característiques de la varietat dialectal de la zona. Les rondalles formen part de la narrativa tradicional de transmissió oral, és per això que acostumen a tenir unes fórmules que en remarquen l'oralitat:

Fórmules d'inici:

Això era i no era...

Hi havia una vegada...

Vet aquí en aquell temps que les bèsties parlaven i les persones callaven...

Fórmules de final:

Catacric catacrac, conte contat conte finit.

Vet aquí un gat, vet aquí un gos, vet aquí que el conte ja s'ha fos.

I si no són vius, són morts, i si no són morts són vius; i al cel mos vegem tots plegats. Amén.

Els elements essencials del conte popular i la rondalla són els següents:

- un personatge principal o heroi
- una situació difícil
- un objectiu
- un antagonista o personatge oposat a l'heroi
- un terrible perill que amenaça l'heroi

El personatge principal ha de resoldre sempre una situació difícil amb un objectiu determinat. L'antagonista intentarà impedir-li i l'heroi es trobarà amb diferents perills. Al final, però, sempre vencerà el protagonista.

Autors del XIX i del XX com Marià Aguiló, que va ser un gran folklorista, Antoni Maria Alcover que va recopilar les *Rondalles mallorquines*, o Joan Amades, molt conegut pel *Costumari català*, una obra molt extensa que recull la història de les tradicions i els costums de Catalunya.

La faula

Un altre tipus de narració breu, que es pot escriure en vers o en prosa, és la faula. Com la rondalla, també acostuma a tenir un ensenyament moral, però els personatges fabulosos són animals o éssers inanimats que parlen i actuen com si fossin éssers humans. Són famoses les *Faules* d'Isop, autor grec del segle VI a.C. que va influir en totes les faules posteriors.

La novel·la

La novel·la és un relat de ficció de gran extensió que es distingeix dels altres subgèneres per la seva complexitat formal i narrativa. Com qualsevol narració, està constituïda per personatges que desenvolupen una acció en un lloc i en un temps determinat. L'extensió més àmplia respecte del conte permet un treball més aprofundit dels elements de la narració. Mentre que en el conte l'originalitat i la sorpresa tenen més importància que els personatges, la novel·la pot tractar més intensament els personatges o retratar els espais i les èpoques amb més profunditat.

Podem distingir diversos tipus de novel·les, segons la temàtica:

- **Novel·la de cavalleries:** que tracta de les aventures dels cavallers errants, que lluiten contra l'enemic, impulsats per uns ideals i per l'amor de la seva dama. Varen ser una moda als segles XVI i XVII. *Tirant lo Blanc* de Joanot Martorell i *Don Quijote de la Mancha* de Miguel de Cervantes són dues obres cabdals.
- **Novel·la fantàstica:** narra històries sobre fets fantàstics, il·lògics, no comprensibles que se situen en espais versemblants. Manuel de Pedrolo va escriure la novel·la *Mecanoscrit del segon origen* (1974), que explica la història de dos joves, únics supervivents després de la destrucció de la terra. L'escriptor Pere Calders inclou en les seves narracions elements meravellosos, sorprenents i inexplicables dins d'una realitat aparentment quotidiana i normal.
- **Novel·la meravellosa:** tot en ella és pura imaginació, els personatges, els espais i les accions. Hi apareixen personatges sobrenaturals, acostumen a tenir un final feliç.
- **Novel·la policíaca:** estan protagonitzades per detectius o persones que proven de resoldre un crim. Les novel·les sobre *Sherlock Holmes* d'Arthur Conan Doyle, les obres d'Agatha Christie o de Dashiell Hammet són clàssics d'aquest gènere.
- **Novel·la d'aventures:** narra les peripècies que viuen uns personatges per aconseguir un propòsit. La novel·la *Robinson Crusoe* escrita per Daniel Defoe en el segle XVIII, explica les vivències d'un naufrag en una illa deserta. L'exemple més universal és *L'illa del tresor* de Robert Louis Stevenson (1881) que explica les aventures d'un noi que deixa el poble tranquil on viu per anar a la recerca d'un tresor enterrat per uns pirates en una illa.

- **Novel·la de ciència ficció:** són narracions que presenten una acció en un món del futur ple d'avenços científics i tècnics que encara no existeixen. Acostumen a tenir un llenguatge científic relacionat amb el tema. L'escriptor francès Jules Verne, a *20 000 lligües de viatge submarí* explica el viatge del capità Nemo en el submarí Nautilus, una nau futurista.
- **Novel·la històrica:** explica fets històrics reals ocorreguts en un país durant una determinada època, en què l'autor situa un argument inventat barrejant fets i personatges reals amb d'altres d'imaginariis.

ELEMENTS NARRATIUS

El punt de vista

El narrador és un personatge de ficció inventat per l'autor que explica la història. No s'han de confondre aquestes dues figures: el narrador no és l'autor, encara que parli en primera persona, sinó que és una invenció de l'autor.

La manera que té el narrador d'explicar la història constitueix el punt de vista narratiu. El narrador pot formar part de la història que explica, és a dir, explicar-la des de dins com a participant directe dels fets (per exemple, pot convertir el personatge principal en narrador i aleshores veurem la història des del punt de vista d'aquest personatge), o pot ser un narrador extern, que explica la història que succeeix a d'altres personatges sense participar-hi.

- **Punt de vista extern:** el narrador no intervé en la història relatada i se situa fora d'ella. Quan això passa, el narrador parla en tercera persona. El narrador extern que explica tots els fets detalladament i coneix tot el que han fet i faran els personatges, s'anomena **narrador omniscient**. El narrador extern s'expressa sempre en tercera persona.

Llegeix aquest fragment. En ell, el narrador és omniscient: ho sap tot de la història dels seus personatges i coneix els seus sentiments, qualitats, gustos, etc.

Una nit de juliol, a mig camí de Vallperdiu a Llosa, l'esmolet Arístides va decidir cantar per veure si s'espolsava la malenconia. Desgraciadament, l'home tant sols sabia ¿Per què no m'estimes, Marta?, un tango tristíssim que li havia ensenyat el sagristà de Cantalaigua, i el resultat de l'experiment va ser descoratjador. Amb penes i treballs, Arístides encara va enllestir les dues primeres estrofes; en encetar la tercera, però, la tristor de la cançó s'afegí a la del cantant.

(Jesús Moncada, *La lluna, la pruna a Històries de la mà esquerra*, 1981)

- **Punt de vista intern:** el narrador participa en la història, és a dir, és un personatge que hi pren part. El text esdevé autobiogràfic, tot i que pot ser pura ficció. Està escrit en primera persona i de vegades el narrador és el personatge principal de la narració.

Fixa't en el narrador d'aquest fragment: parla en primera persona, probablement és el protagonista de la història, és tracta d'un punt de vista intern.

En aquell temps jo compartia les golfes d'una casa del carrer de Girona amb un gat que es deia Caius. Em trobava sense feina i per viure pintava en sèrie batalles navals, postes de sol i paisatges amb cérvols, pels quals em donaven una misèria. De nit escrivia històries de gent senzilla i parlava amb el gat.

(Jesús Moncada, *Història de dies senars a Històries de la mà esquerra*, Ed. La Magrana.)

L'espai i el temps

L'espai i el temps de l'acció són dos elements importants en narrativa.

L'espai: L'acció d'una narració passa sempre en un espai o lloc determinat. Aquest espai pot estar només apuntat o ben definit i descrit. A vegades, l'espai pot no tenir molta importància, però sovint pren una gran significació i pot ser, fins i tot, el tema central de la narració. També pot passar que l'autor parli d'un espai real o d'un espai imaginat i mític.

Moltes obres literàries s'ubiquen i ocorren en espais geogràfics reals, que existeixen i que l'autor descriu minuciosament i cita amb el seu nom.

Analitzem alguns **exemples de la literatura catalana i castellana:**

L'obra de Narcís Oller va significar la recuperació de la novel·la en llengua catalana durant la Renaixença. *La febre d'or* és una novel·la sobre Barcelona i la burgesia catalana durant un període de gran prosperitat econòmica. L'obra se situa a la ciutat en un moment de gran efervescència, els anys 1880, durant la febre de la borsa i els preparatius de l'exposició universal de 1888. Explica la història de Gil Foix i la seva ascensió econòmica i social seguida de la ruïna material i moral. La novel·la mostra aquest moment d'eufòria i creixement de la ciutat de Barcelona, que s'embelleix i es modernitza: els pavellons i els monuments del recinte de l'exposició de 1888, des de l'Arc de Triomf fins al Parc de la Ciutadella, l'antic Liceu, els grans edificis modernistes i l'urbanisme de l'Eixample, especialment les cases de la seva part dreta. Oller completa la visió d'una Barcelona vital amb les descripcions del barri vell, prop del port, sorollós i de gent treballadora.

La febre d'or – capítol XIII (els Foix van a la inauguració de la nova torre de Pedralbes del senyor Giró)

Llavors, el senyor Foix, (...) es lliurà a contemplar i elogiar amb grans exclamacions les boniques vistes que d'allí es descobrien. A l'esquerra un tros de Barcelona, confosa ja amb sos suburbis, estenent-se al peu de Montjuïc, blanca, nova, immensa com una metròpolis. Sos barris de Llevant, salpicats d'alteroses xemeneies, es perdien en una boirada de vapor que la brillantor del sol fonia amb les tintes de la costa, rosses, nacarades, mig velades per una vapor d'or. Una gran cinta blava (...) faixava de cap a cap l'horitzó (...). Veles llatines, arroentades pel sol ponent, (...) on es confonien mar i cel. (...) Davant, al peu mateix de l'espectador, Sarrià i Les Corts, que amb llurs torratxes i colomars (...) fins a topar-se amb el caseriu nou de Barcelona (...) I, a la dreta, els ocrosos barris de ponent, (...) Un cel de blau desmaià (...) harmonitzava aquell conjunt de tons finíssim, que feia espurnejar els ulls d'en Foix i li travava la llengua.

Abans de publicar *La febre d'or*, Narcís Oller escriu una carta a Benito Pérez Galdós en què li explica que prepara la novel·la i que ha de vigilar molt per tal d'evitar que els seus personatges siguin identificats amb personatges reals, els ha de desfigurar per tal de no provocar l'escàndol.

Benito Pérez Galdós és l'autor més representatiu del moviment realista a la literatura espanyola. Si Oller retrata la Barcelona de l'època, Galdós és el novel·lista del Madrid del segle XIX. Fa un mural de la història i la societat madrilenya de la restauració: descriu l'atmosfera i els ambients dels seus barris, els cafès, els salons, etc.

Un altre exemple de la importància de l'espai com a protagonista o element viu, el trobem en l'escriptor espanyol Leopoldo Alas Clarín, representant del naturalisme. A la seva novel·la *La Regenta* narra la història dels amors adúlter d'Ana Ozores, casada amb un home gran amb qui viu a Vetusta, una ciutat de províncies tancada, vulgar i conservadora. El nom de la ciutat ja és molt evocador (vetusto-a és un adjectiu qualificatiu que significa arcaic, molt vell, antic) ens fa pensar en una societat ancorada en el passat que oprimeix l'esperit d'Anna. La base del naturalisme és la idea que el comportament humà pot ser explicat per l'ambient en què es mouen els personatges. Vetusta és en realitat Oviedo, i els lectors de l'època la identificaren de seguida per les descripcions precises que en fa Clarín: les cases, el teatre, la catedral, el casino, etc.

La contemplació de la ciutat i l'arribada de les pluges omplen la protagonista de tristesa i de ràbia:

La torre de la catedral aparecía a lo lejos, entre la cerrazón como un mástil sumergido. (...) La tristeza de la ciudad negruzca donde la humedad sucia rezumaba por tejados y paredes agrietadas, parecía mezquina, repugnante, chillona, como canturia de pobre de solemnidad. Molestaba; no inspiraba melancolía sino un tedio desesperado.

(Leopoldo Alas Clarín, *La Regenta*)

Els escriptors de vegades inventen els llocs i els paisatges que descriuen. Alguns autors sud-americans han conreat el que s'anomena realisme màgic. És una tècnica literària que consisteix a narrar la realitat quotidiana incorporant-hi elements fantàstics i meravellosos. Els personatges i també el lector accepten com a normals els elements insòlits que es conjuguen amb la realitat narrada. L'escriptor colombià Gabriel García Márquez (premi nobel de literatura l'any 1982) és un mestre del realisme màgic. Les seves obres estan plenes de llocs, noms, personatges i situacions a mig camí entre la realitat i la imaginació. La seva obra mestra és la novel·la *Cien años de soledad* que explica la història de la família Buendía a Macondo, una ciutat imaginària del Carib.

La descripció inicial de Macondo és molt precisa, però segurament evoca imatges diferents en cada lector.

Macondo era entonces una aldea de veinte casas de barro y cañabrava construida a la orilla de un río de agua diáfanas que se precipitaban por un lecho de piedras pulidas, blancas y enormes como huevos prehistóricos. El mundo era tan reciente que muchas cosas carecían de nombre, y para mencionarlas había que señalarlas con el dedo [...]

(Gabriel García Márquez, *Cien años de soledad*, Ed. Càtedra)

El temps d'una narració també és important, ja que juntament amb l'espai, emmarca la ficció narrativa. En una obra narrativa cal tenir presents dos aspectes referents al temps:

- **El temps històric:** parla de l'època en què es desenvolupa l'acció: pot ser l'edat mitjana, l'època actual, l'antiga Grècia, el futur (en les obres de ciència-ficció), etc. Fins i tot es pot tractar d'un temps inconcret difícil de situar.
- **El temps narratiu:** temps en què transcorre l'acció de la novel·la, pot ser tan llarg o curt com vulgui l'autor. Hi ha contes curts que abracen molt de temps i novel·les llargues que abracen unes hores.

Pel que fa al desenvolupament de l'acció, el relat segueix un ordre narratiu. Es pot respectar l'ordre cronològic dels fets de manera que coincideixi amb la manera en què han ocorregut, aleshores l'ordre de la narració és lineal; o bé, es poden fer modificacions de l'ordre narratiu o de l'eix temporal que afegixen interès i intriga a la narració. Aquestes **alteracions temporals** acostumen a ser de dos tipus:

- **Inici in media res:** la narració comença enmig d'una altra acció que ja s'està desenvolupant, és a dir, el narrador situa directament els personatges en una acció començada.

La plaça del Diamant (1962) de Mercè Rodoreda té un començament in media res, els personatges i els fets ja estan en marxa. És un inici in media res:

La Julieta va venir expressament a la pastisseria a dir-me que, abans de rifar la toia, rifarien cafeteres; que ella ja les havia vistes; precioses, blanques, amb una taronja pintada, partida en dues meitats, que ensenyava els pinyols. [...]

- **L'anticipació** consisteix a anunciar esdeveniments que encara no s'han produït.

La Colometa, protagonista de la novel·la, i en Quimet, el seu futur marit, són joves i s'acaben de conèixer. La Colometa amb les seves paraules fa suposar al lector que ella i en Quimet es casaran i passaran bona part de la seva vida junts:

I vaig tornar a córrer. I ell al meu darrera. [...] I en Quimet, al cap dels anys, encara ho explicava com si fos una cosa que acabés de passar [...]

- **El flashback o retrospecció** consisteix a explicar fets anteriors als que s'estan narrant. Es tracta d'un salt enrere, s'insereix un episodi que evoca un fet del passat i que trenca la continuïtat del temps.

A *La plaça del Diamant*, la Colometa, protagonista de la història, recorda la seva vida abans que el Quimet, el seu marit, marxés a la guerra:

[...] I si anava més lluny pensava en el temps en què venia dolços, en aquella botiga tan plena de vidre i de mirall, tan perfumada, i que tenia un vestit blanc per posar-me i podia passejar pels carrers...[...]

- **El·lipsi:** és la supressió de l'acció narrativa per abreujar el pas del temps i de l'espai.

La Colometa, després de la mort del seu marit, es torna a casar i l'autora explica així el pas del temps:

Al cap de tres mesos justos d'aquell diumenge, un dematí, d'hora ens vam casar amb l'Antoni que des d'aquell dia va ser l'Antoni-pare i el meu fill l'Antoni-fill, fins que vam trobar la manera de dir-li Toni. [...]

Els personatges

Els personatges de la narrativa són éssers de ficció inventats per l'autor. Són ells qui pateixen la història i els que fan avançar l'acció narrativa.

Hi ha diferents tipus de personatges:

- **El protagonista:** és el personatge principal al voltant del qual gira tot el relat. És el personatge que té més pes i presència en la història. N'hi pot haver més d'un. Pot tenir un antagonista, que és qui s'oposa als desitjos i accions del protagonista.
- **Els secundaris:** els personatges secundaris tenen menys presència que els principals, però són necessaris per construir una obra narrativa coherent.

De totes maneres, existeixen obres en què només hi ha personatge principal i obres en què el protagonisme no recau en un únic personatge, sinó en una col·lectivitat o grup de personatges.

La caracterització dels personatges consisteix a fer-los creïbles, tant pel seu aspecte físic com per la seva psicologia i manera d'actuar. Els personatges poden ser contradictoris, com ho som les persones reals, però han de ser coherents. No poden ser una galeria de ninotets que fan coses, sinó persones amb accions i actituds que han de respondre a la idea que el lector es fa d'elles gràcies a la informació que dona l'escriptor. La caracterització pot ser de dos tipus:

- **Caracterització directa:** el narrador descriu físicament i psicològica els personatges, dona informació concreta sobre ells.
- **Caracterització indirecta:** l'autor deixa que el lector vagi construint el personatge a partir de l'evolució de la narració.

Quan els personatges evolucionen psicològicament al llarg de la història que s'explica, és a dir, presenten canvis anímics o de comportament, parlem de **personatges rodons** (són bons i alhora dolents, contradictoris, capaços d'actituds contraposades, com la humanitat). Si, en canvi, la seva personalitat no pateix canvis, ni crisis o estan descrits de manera esquemàtica o són caricaturescos, parlem de **personatges plans**.

EL COMENTARI DE TEXT LITERARI NARRATIU

El comentari de text és una eina que permet conèixer i reflexionar a fons sobre un text literari. A part de les característiques formals, has de tenir en compte que el text literari està carregat de sentit, res no és casual, tot té una intenció.

A continuació tens les pautes per fer comentaris de fragments de textos literaris narratius:

1. Fes una lectura comprensiva (busca mots desconeguts, subratlla mots clau) i numera les línies (et serà més fàcil trobar el que busques).
2. Informació sobre l'època, l'autor i l'obra.
3. Gènere: conte literari o popular, tipus de novel·la, etc.
4. Anàlisi del contingut:
 - argument o trama
 - tema
 - tipus de narrador: punt de vista extern (omniscient - objectiu)
punt de vista extern (protagonista - testimoni)
 - personatges: protagonista, secundaris, caracterització, psicologia
 - temps i espai
 - recursos expressius: figures retòriques (metàfora, comparació, hipèrbole, etc.), lèxic, etc.

(Fes les activitats d'aprenentatge 1, 2, 3, 4 i 5)

2. LLENGUA I SOCIETAT

El castellano de los siglos XVI y XVII hasta nuestros días

Desde el momento en el que el castellano obtiene prestigio en la Edad Media, la importancia de esta lengua y de su literatura aumentan con el tiempo. **Los siglos XVI y XVII son los llamados siglos de oro, debido a que se produce un gran desarrollo de la literatura castellana.** Garcilaso de la Vega, Fray Luis de León, Santa Teresa de Jesús, Luis de Góngora, Francisco de Quevedo, Lope de Vega o Calderón de la Barca son sólo algunos de los grandes autores literarios del momento.

Pero por encima de todos ellos destaca la figura de Miguel de Cervantes, quien en su novela *Don Quijote de la Mancha* incluye diversos usos de la lengua del momento, desde su vertiente más culta hasta el habla más popular de los campesinos. En la obra de Cervantes se muestra como el castellano tiene ya muchos rasgos de la lengua actual.

En lo que al estudio de la lengua se refiere, aparecen distintas obras, de las que destacan el *Diálogo de la lengua* de Juan Valdés y uno de los primeros diccionarios en castellano *Tesoro de la lengua castellana o española*, de Sebastián de Covarrubias.

Otro dato de interés de estos siglos es el inicio de la proyección del castellano por el mundo. En 1492 Colón descubrió América y los colonizadores españoles que iban a aquellas tierras en busca de fortuna se llevaron consigo la lengua, que se impuso sobre las lenguas nativas, que en muchos casos se extinguieron por la presión del castellano.

En el siglo XVIII empieza el último periodo de la historia de la lengua castellana, que llega hasta nuestros días. En 1713 se fundó la Real Academia Española, que se instituyó en academia lingüística con su lema «Limpia, fija y da esplendor». Su función desde entonces ha sido la de establecer la ortografía y la gramática de la lengua para evitar su fragmentación en los distintos territorios de habla castellana.

Debido a su expansión, el castellano se habla en muchas partes del mundo. Es la lengua románica con más número de hablantes, y la tercera del mundo después del chino y el inglés. Actualmente el castellano se habla y es lengua oficial, además de España, en los siguientes países: en América central y del sur: Méjico, Guatemala, El Salvador, Honduras, Nicaragua, Costa Rica, Panamá, Cuba, República Dominicana, Puerto Rico, Ecuador, Colombia, Venezuela, Bolivia, Perú, Chile, Paraguay, Uruguay y Argentina.

También se habla en Filipinas, donde no es lengua oficial, y en Guinea Ecuatorial, donde se hablan también otras lenguas. Desde hace unos años, el castellano ha entrado también con fuerza en Estados Unidos, debido a las múltiples colonias de hispanos que en ellos habitan. Pese a ser la segunda lengua hablada en el país, no es oficial.

(Fes les activitats d'aprenentatge 6 i 7)

3. GRAMÀTICA

PLANIFICACIÓ, REDACCIÓ I REVISIÓ DE TEXTOS

Qualsevol persona, ja sigui un escriptor, un estudiant, etc., quan ha d'escriure un text fa, moltes vegades inconscientment, tota una sèrie de passos per arribar al text final. Els textos no s'escriuen a raig, sense pensar, sinó que cal una preparació prèvia i una bona revisió final.

El primer pas: LA PLANIFICACIÓ

A partir d'ara hauràs de posar en pràctica el que t'anem dient, imagina que has d'escriure un text per algú. Planteja't aquestes qüestions:

Abans de començar:

Què vull aconseguir amb aquest text?	
Com ho vull expressar?	
A qui va dirigit?	
Quant espai m'ha d'ocupar?	

Una vegada hagi respost aquestes preguntes hauràs de pensar què vols explicar. Una bona manera per agafar idees, per elaborar un text, és fer una pluja d'idees.

- **La pluja d'idees** (brainstorming) és una manera de deixar anar la imaginació i anar anotant tot el que et vingui al cap referent al tema que has de tractar. També pots buscar informació en llibres, enciclopèdies, diaris, revistes, internet...
- **Selecció i ordenació de les idees:** ara cal que de totes les idees anteriors triïs aquelles que et semblin millor i les ordenis tal com vols que vagin sortint en el text.

Després d'aquests passos previs ja ha arribat el moment de la redacció.

El segon pas: LA REDACCIÓ

Quan redactem hem de pensar en el destinatari del text, hem d'utilitzar el registre de la llengua adequat i hem d'intentar que les idees es presentin de forma clara i ordenada, separades en frases i paràgrafs. També hem de tenir en compte la presentació del text, és a dir, fer bona lletra, respectar els marges o bé utilitzar el format adequat al tipus de text.

Finalitzada la redacció ens podria semblar que ja hem acabat la feina, però no, de cap manera. Els textos sempre han de passar una última fase molt important: la revisió.

El tercer pas: LA REVISIÓ

Aquesta fase és fonamental i sovint la passem per alt, i és llavors quan els textos no acaben de tenir el resultat que voldríem perquè hem comès errades. Per això cal que en acabar de redactar un text, dediquem un parell de minuts a tornar-lo a llegir, si pot ser en veu alta i ens fem aquestes preguntes:

En acabar:

S'entén el que vull explicar?	
El text està ben presentat?	
Les idees estan ben ordenades?	
El text està ben lligat?	
Hi ha errors gramaticals?	

Quan t'hagi fet totes aquestes preguntes potser hauràs vist que hi ha algunes coses del text que podries modificar per millorar-lo. Aleshores es tracta de tornar enrere, a la fase de redacció o bé a la de planificació. Recorda que l'elaboració de textos fa que haguem d'anar endavant i enrere contínuament fins que estem satisfets de la nostra creació, com tots els bons artistes, oi?

Aquí tens un petit esquema perquè recordis les **fases de la creació de textos**:

En les unitats següents trobaràs més pautes per millorar la revisió dels teus textos.

(Fes les activitats d'aprenentatge 8 i 9)

4. LÈXIC

Connotació i denotació

Quan busquem el significat d'una paraula al diccionari, el que trobem és el significat literal o significat denotatiu.

El significat denotatiu és el significat d'una paraula tal i com es presenta al diccionari, el significat objectiu que és el mateix per a tots els parlants. Per exemple:

Autopista: carretera amb més d'una via, amb sentits de circulació separats i sense encreuaments, a la qual només es pot accedir i de la qual es pot sortir per llocs controlats.

Aranya: animal de vuit potes que fabrica un teixit sedós per atrapar les seves preses.

Però les paraules poden tenir també una significació subjectiva. El significat connotatiu inclou els significats emotius, subjectius (positius o negatius), els valors que les persones o els grups afegeixen a la denotació. La connotació és una de les causes principals que porten al canvi semàntic.

Fixa't en la paraula mar:

significat denotatiu: «gran quantitat d'aigua salada que cobreix la major part de la superfície de la Terra.»

significat connotatiu:

- per a un estiuejant: «diversió, vacances, llibertat d'horaris, sol, estiu...»
- per a un pescador: «treball, perill, diners, navegar...»
- per a un participant en una cursa de velers: «llibertat, plaer, esforç, ...»
- per a una nena que ahir va ser picada per un peix aranya: «por, dolor, pànic...»

Com pots veure hi ha connotacions individuals i connotacions compartides per tot un grup.

La connotació és molt emprada en la literatura, especialment en el llenguatge poètic on el poeta fa servir les paraules impregnant-les de sentiment. La comparació, la metàfora, la metonímia són exemples de significat connotatiu.

El llenguatge utilitzat en la creació literària va més enllà de la informació objectiva, transmet una emoció estètica a partir d'un llenguatge creatiu, bell i suggeridor. Aquest sentiment que transmet l'obra literària s'aconsegueix mitjançant uns recursos expressius que anomenem figures retòriques.

En aquest mòdul parlarem dels **recursos expressius de la llengua literària**. Per fer-ho classificarem aquests recursos expressius en tres grups:

- **recursos fònics:** basats en els sons.
- **recursos lexicosemàntics:** basats en el significat de les paraules.
- **recursos morfosintàctics:** basats en les classes de paraules i en la situació i l'ordre en què apareixen.

(Fes les activitats d'aprenentatge 10 i 11)

PER APRENDRE

Activitat 1

Llegeix aquest text narratiu. Respon les preguntes:

Tres jovenets

Això era i no era un rei que un dia es passejava. Al costat d'unes casetes troba un vell que plorava com un nen petit.

–Germanet, ¿i què teniu, què feu aquests plors?

–¿Què he de tenir? –respon el vell– ¡Que el meu pare m'ha pegat!

–¿Què em dieu, ara? –exclama el Rei, fent-se creus– ¿Que encara es viu el vostre pare ?

–Sí, senyor.

–¿I on és?

–S'escalfa a la vora del foc.

El rei entra cap a la cuina, i no em creureu si us dic que hi troba un altre vell, molt més vell que l'altre, de bon tros.

–¿Com és que heu pegat al vostre fill?

–Doncs perquè ha contestat malament al meu pare –contesta el vell sense moure's de la llar de foc.

–¡El vostre pare! –diu el rei, amb els cabells de punta– ¿I com és això? ¿Que encara és viu el vostre pare?

–I tant, gràcies a Déu.

–¿I on és ?

–Al llit, pobret, ja no es pot moure.

I amb això que el rei entra dins la cambra, i ija ho crec que hi era dins el llit l'altre vell! Ja no era d'aquest món.

El qui plorava a fora tenia vuitanta anys; el qui li havia pegat, en tenia cent, i el del llit corria els cent vint. ¡Això ja es diu durar més que un mànec de cullera!

(text adaptat)

a) A quin subgènere narratiu pertany aquest text? _____

b) Explica les característiques d'aquest tipus de text: acció, personatges, etc.

c) Explica el punt de vista d'aquesta narració. En quina persona gramatical està escrita? _____

- d) Troba-hi les expressions d'inici i final de la història. Troba-hi les expressions que indiquin oralitat.

Activitat 2

Llegeix aquest text narratiu. Respon les preguntes:

6 D'AGOST DEL 1996, MIGDIA

Entre els vint-i-set i els vint-i-vuit anys vaig estar enamorat d'una dona. De la primavera a la tardor, però, encara que amb molta dissimulació, l'amor ja no mantenia tan tens el cordatge.

Entre juny i novembre, l'enamorament va anar fent-se'm borrós, igual que si ara em tragués les ulleres. El contorn del meu amor per ella es confonia cada vegada més amb el que sentia per algunes altres dones. Va ser en aquella època que, durant menys d'una setmana, entre dimecres i diumenge, va resultar que més aviat me l'estimava poc. I el divendres sis d'agost ja no l'estimava gens. Gens? Entre les onze del matí i la una, vaig agafar-li una mania com mai n'havia tingut a ningú. I als voltants del migdia, per uns minuts, la vaig arribar a odiar.

Però a les dotze en punt l'amor que li havia tingut va tornar a donar senyals de vida. Una llavor que s'esberla de sobte. En el precís instant que jo tanco d'un cop violent la porta del taxi que s'endurà per sempre més aquella dona.

(Toni Sala, *Bones notícies*, Col·lecció El Balanci, Ediciones 62)

- a) A quin subgènere literari pertany aquest text? Explica'n les característiques.

- b) Pel que fa al punt de vista. Qui és el narrador?

- c) Pel que fa la temps: quin és el temps històric? Quin és el temps narratiu?

- d) La caracterització dels personatges és esquemàtica o complexa? Per què?

- e) Explica molt breument l'argument d'aquest text. A continuació separa el text en tres parts.

f) El lèxic d'aquest text no és complicat. Troba-hi dues expressions de registre col·loquial o familiar.

g) Explica el significat d'aquestes figures retòriques que fan referència al sentiment amorós:

Metàfora: L'amor ja no mantenia tan tens el cordatge

Metàfora: Una llavor que s'esberla de sobte

Comparació: L'enamorament va anar fent-se'm borrós, com si ara em tragués les ulleres.

Activitat 3

Lee este fragmento narrativo y completa el cuadro:

[...] Era la primera vez que viajaba sola, pero no estaba asustada; por el contrario, me parecía una aventura agradable y excitante aquella profunda libertad en la noche. La sangre, después del viaje largo y cansado, me empezaba a circular en las piernas entumecidas y con una sonrisa de asombro miraba la gran Estación de Francia y los grupos que aguardaban el expreso y los que llegábamos con tres horas de retraso.

El olor especial, el gran rumor de la gente, las luces siempre tristes, tenían para mí un encanto, ya que envolvía todas mis impresiones en la maravilla de haber llegado por fin a una ciudad grande, adorada por desconocida.

Empecé a seguir –una gota entre la corriente– el rumbo de la masa humana, que cargada de maletas, se volcaba en la salida. Mi equipaje era un maletón muy pesado –porque estaba casi lleno de libros– y lo llevaba yo misma con toda la fuerza de mi juventud y mi ansiosa expectación. [...]

(*Nada*, Carmen Laforet, Ediciones Destino)

PUNTO DE VISTA	
PERSONA GRAMATICAL	
ESPACIO: ¿real o inventado?	
TIEMPO: ¿cuándo pasa a la acción?	
PROTAGONISTA (sexo, edad, profesión, personalidad)	

Activitat 4

Marca amb una creu la casella corresponent:

- Els contes literaris tenen un autor conegut, en canvi els contes populars són sovint anònims.
- La faula és un text narratiu que explica les gestes d'herois.
- El conte es caracteritza, sobretot, per la seva brevetat.
- La novel·la explica esdeveniments que segueixen sempre un ordre cronològic en el temps.
- L'autor i el narrador d'una novel·la són la mateixa persona.
- Els personatges d'una novel·la han de ser coherents.
- La novel·la històrica no és ficció, narra els fets històrics tal com van ocórrer.

V	F

Activitat 5

Escribe un cuento breve (90 palabras) a partir de este argumento. Sitúa la historia en un lugar y tiempo determinado, caracteriza los personajes, inventa la trama.

Un hombre fue de la ciudad A a la ciudad B en tren. Por el camino el tren atravesó un túnel. En la ciudad B el hombre fue a ver a una persona. Después de esta visita, el hombre estaba muy contento, más que nunca. Cogió el tren de regreso hacia la ciudad A. Cuando el tren atravesó el túnel, el hombre se tiró por la ventana.

LLENGUA I SOCIETAT**Activitat 6**

¿Cuáles son los siglos de oro del castellano? ¿Por qué? Cita algún autor literario del momento.

Activitat 7

¿Qué obra literaria nos muestra los diversos usos de la lengua del siglo XVII?

GRAMÀTICA**Activitat 8**

a) Llegeix atentament aquesta carta i després d'haver buscat al diccionari el significat de les paraules que desconeguis, omple la graella següent:

Pisos per a joves?

Vull iniciar aquest escrit recordant alguna expressió que els diaris dels últims dies han portat a les seves planes: «...pisos per a joves a Diagonal Mar...», «...joves de 35-38 anys amb fills habiten els pisos de la 1ª fase de Diagonal Mar...», «...preus astronòmics de 200.000 a 785.000 euros sobre plànol que s'han duplicat segons mercat...». Els arguments per comprar els pisos són molt convincts per a tothom: «Volem estar a prop del mar i ben comunicats», les possibilitats només són per a joves amb fills segons que ens volen fer entendre.

De quins joves estem parlant? Què vol dir ser joves? Els xavalets de 50 anys seran els propers clients de la segona fase? Llegint aquest escrits ja no sé quina significació té la paraula jove avui dia.

He hagut d'anar al diccionari per repassar la definició del terme jove, perquè ja no sé de què em parlen en la nostra societat actual, quan hom profereix l'expressió jove.

Tant fer servir el terme jove denota certa preocupació dels polítics i els que dirigeixen el mercat per quedar bé amb aquest cos polític que va dels 18 als 25 anys (ja que s'acosten eleccions), que en certes entitats i institucions han augmentat fins als 30 anys i que llegint el diari un té la sensació que volen que un arribi a creure's que amb 40 anys encara una persona en edat madura és jove. ¿No deu ser que el problema no són tant els joves sinó que hi ha qui es resisteix a fer-se gran, vell?

[Joan Carles de Blas Salvador.]

(Avui 14.07.02.)

Mitjà on ha aparegut el text:
Tipus de text:
Autor:
Data:
Opinió:
Motiu del text:
Arguments que s'utilitzen:
1r
2n
3r
4t

b) Creus que l'article tracta en profunditat l'arrel del problema?

c) A partir d'aquest article intenta raonar una opinió seguint els passos necessaris per a l'elaboració d'un text.

Activitat 9

Llegeix atentament el text següent:

«Al cap de dues o tres setmanes, un matí, la Teresa se n'anà de casa bastant d'hora. El seu marit feia un parell de dies que tenia un refredat molt fort. Li digué que havia d'anar a veure la modista i que no agafaria el cotxe perquè tenia ganes de caminar, de prendre l'aire: havia passat dos dies tancada, volta de microbis i d'olor d'eucaliptus. ¿Es podia posar l'agulla? Volia que la modista quedés bocabadada. Aquell fermall, com deia el senyor Begur, era per fer quedar bé qualsevol home. "La gent que em miri, no pensarà iquina senyora! Sinó ¡Quin senyor!" Ell a dins del llit, rigué sense gaires ganes. La Teresa era una perla. L'havia coneguda veient-la passar de bracet d'una amiga, des de la terrassa del Liceu. La mare de la Teresa tenia una parada de peix a la Boqueria. Ell li ho havia explicat de seguida, un dia que anava sola i que ell, després de seguir-la una estona, li havia preguntat si podia acompanyar-la. S'anaven veient i aquell hivern la mare de la Teresa morí. Encara no feia un més que l'havien enterrada, el senyor Nicolau preguntà a la Teresa si es volia casar amb ell: Tot el que podia oferir-li era la seva fortuna, sabia de sobres que era vell i que cap noia no se'n podia enamorar. La Teresa li contestà que s'ho pensaria. Tenia un gran problema: un fill d'onze mesos, una relliscada com una casa. El pare es deia Miquel Masdéu, era casat i es guanyava la vida, entre altres coses, encenent i apagant fanals; però feia caure d'esquena. Així que el senyor Nicolau li demanà per casar-s'hi, la Teresa amagà la criatura a casa d'una tia i al cap d'uns quants dies digué que sí. "I la parada de peix, ia tomar vent!"»

(Mercè Rodoreda. *Mirall trencat*. Club Editor jove.)

a) Digues a quin tipus de text pertany aquest fragment: instructiu, narratiu, argumentatiu o descriptiu?

b)

1) On se situa l'acció de l'obra? _____

2) Podries precisar l'època? Hi ha cap indicatiu en el fragment? _____

3) Característiques de la veu narrativa; s'utilitza la narració en tercera persona? En quins fragments? Hi ha en cap moment discurs directe? En quins fragments?

4) Característiques del temps narratiu; els verbs que hi ha en aquests fragment, et sembla que descriuen accions passades o presents? En quins fragments?

5) Qui és la protagonista?

6) Quina és la seva situació actual?

7) A què es dedicava abans?

8) Què ha canviat en la seva vida?

9) Podries explicar quines són les intencions de la protagonista en aquest moment?

c) D'entre les propostes següents busca un títol per a aquest text:

- A) L'alliberament d'una dona.
- B) Maternitat no assumida.
- C) Matrimoni per compassió.
- D) Matrimoni per interessos
- E) Maternitat no desitjada.

d) Intenta explicar i definir la tipologia del personatge de la Teresa a través del que s'explica en el fragment.

LÈXIC

Activitat 10

Cerca al diccionari el significat de les següents paraules:

ball _____

llibre _____

guerra _____

- Quin tipus de significat et dóna el diccionari? _____

Activitat 11

Ara pensa en els significats connotatius que tenen aquestes paraules per a tu i per a les següents persones.

ball

- per a tu
- per a un ballarí professional
- per a una persona que no sap seguir el ritme de la música

llibre

- per a tu
- per a una bibliotecària
- per a una persona que no sap llegir
- per a un escriptor

guerra

- per a tu
- per a un soldat
- per a un pacifista

Activitat 12

D'aquestes frases, quines et sembla que són d'una obra literària?

- Dius que vindrà demà?
- En aquell moment, va deixar suaument la nena al petit bressol i, molt lentament, va tancar la porta com si tingués por de despertar-la.
- Qui se'n calçava no se'n vestia; qui el veia avui no el coneixia demà.
- Tinc dos gats a casa.
- Follia, amor, plaer... tots aquests sentiments passaven per la seva ment quan escoltava la dolça veu de la dona més meravellosa del món.
- No sabien quina era la casa del Pol.

Activitat 1

Explica què és la narrativa i cita els subgèneres més importants. _____

Activitat 2

Relaciona aquests recursos del temps narratiu amb el nom que reben:

in media res	evocació d'un fet passat que trenca la linealitat narrativa.
anticipació	començar una narració enmig d'una acció que ja està en marxa.
flashback	anunciar un fet que encara no s'ha produït.
el·lipsi	supressió de l'acció narrativa per abreujar el pas del temps i l'espai.

Activitat 3

Explica en què consisteix la caracterització directa i indirecta dels personatges d'una narració. _____

Activitat 4

Explica la diferència entre el punt de vista extern i intern. Digues el tipus de narrador que tenen els fragments narratius següents i quina persona gramatical utilitza: _____

Sabia que en Lluís tornaria a l'escola... Ha vingut sol, sense en Ricard, i m'ha esperat al carrer de més avall de l'entrada.

Aquests dies a l'escola hi ha força gent: els companys que vénen a buscar les notes de setembre, els alumnes nous, amb cares de despistats i de meravellar-se de tot, [...]

Precisament, jo no volia que en Manel em veiés amb en Lluís, i per això he pujat al darrer pis amb l'excusa de buscar un bolígraf que em vaig deixar el dia de l'examen.

(Oriol Vergés, *Mònica, la de COU*, Editorial Pòrtic.)

L'oncle Jordi Ventura, miner de bona fusta, es reia de la bruixa encantadora, de les tisores obertes i de la sal escampada. Tanmateix, aquell capvespre, quan tornava al poble i ja es veia al cafè de Bartomeu amb els amics –Manolet el pastisser, Atanasi, Dalmau Cap de Cistella...– bevent el rom de la nit del dissabte i cantant, tots plegats, La bella Carolina, va sentir fred a l'esquena.

(Jesús Moncada, *D'uns vells papers de música a Històries de la mà esquerra*, Ed. La Magrana.)

Activitat 5

¿En que siglo se creó la Real Academia Española? ¿Cuál ha sido su función desde entonces?

Activitat 6

Marca en el mapa siguiente los países donde se habla español como lengua oficial. Si lo necesitas, utiliza un atlas.

- ¿En qué otras zonas se habla?

Activitat 7

Llegeix atentament aquest text:

Juliol 2002

Fa més de trenta anys que, per raons ben diverses –familiars i laborals, especialment– miro de fer vacances uns quants dies de juliol. Quan torna l'agost... em reincorpo a la cuina i al llit i a la xafogor habituals. Doncs bé: fa més de trenta anys que hi ha gent que em renya i que m'increpa perquè diu que com és que me'n vaig en ple juliol. Que se sàpiga no és obligatori fer vacances a l'agost. Els programadors de la nostra vida diuen que té molts inconvenients que la majoria plegui durant un sol mes. I països de l'Europa rica ens demostren que és molt millor que el període de vacances abasti tres mesos que no pas un. Als que em renyen, se'ls veu el llautó: malfieu-vos dels que s'adonen, de sobte, que han de programar una reunió urgent, o que han d'enllestir un escrit, o que han de resoldre una qüestió –que potser arrossequen des de fa anys!– justament els darrers dies de juliol. En el fons se saben dropos i no saben com aconseguir arribar a l'agost amb cara de cansats i amb la possibilitat de justificar, amb l'excusa del seu cansament, la no-participació en les obligacions familiars compartides. La saviesa popular catalana ho expressa molt bé: la feina la fan els cansats. Jo hi afegeixo: i la desfan els reunits! Apa, a reveure! Miraré de viure, entre fogons i llibres i paraules càlides en un indret on no pensi en reunions. Com que encara no sé com funciona un mòbil... espero, quan torni, que em digueu què ha passat a Catalunya, i si el Barça ha canviat de president!

(Ignasi Riera, *Avui*, 14. 07.02.)

a) Diques a quin tipus de text pertany aquest fragment: instructiu, narratiu, argumentatiu o descriptiu?

b) Contesta les preguntes següents:

Quina opinió expressa l'autor d'aquest article?

Quins són els arguments que hi esgrimeix a favor?

1r argument:

2n argument:

3r argument:

Què diu dels qui no comparteixen la seva opinió?

d) Exposa la teva valoració raonada sobre l'encert o desencert del que defensa Ignasi Riera. Recorda que abans, has de planificar bé el text: _____

Activitat 8

Quines són les fases que se segueixen a l'hora d'elaborar un text? _____

Activitat 9

Quin és el significat denotatiu de la paraula toro? _____

Activitat 10

Quin és el significat connotatiu que pot tenir la paraula toro per a:

- Els mossos que corren als sanfermines. _____
- Un torero. _____
- Un veterinari. _____

Activitat 11

Quin és el significat connotatiu de toro en aquesta frase:

- Pesava més de 90 quilos, i pel que vàrem veure era tot un toro. _____

PER APRENDRE

Activitat 1

a) Rondalla.

La rondalla és una narració popular destinada habitualment a entretenir els infants. Combina elements realistes i quotidians amb d'altres de meravellosos i llegendaris, i transmet un ensenyament moral. Els personatges són arquetípics: bons i dolents, però també hi intervenen éssers fantàstics com els gegants, els nans, animals que parlen, etc.

El llenguatge utilitzat és planer, col·loquial i amb les característiques de la varietat dialectal de la zona. Les rondalles formen part de la narrativa tradicional de transmissió oral.

b) Els personatges són arquetípics: bons i dolents, però també hi intervenen éssers fantàstics com els gegants, els nans, animals que parlen, etc.

El llenguatge utilitzat és planer, col·loquial i amb les característiques de la varietat dialectal de la zona. Les rondalles formen part de la narrativa tradicional de transmissió oral i és per això que contenen expressions que en marquen l'oralitat.

c) Punt de vista extern, el narrador se situa fora dels esdeveniments que narra. Està escrit en tercera persona.

d) Expressions que indiquen oralitat:

i no em creureu si us dic que...
¿I sabeu què va fer el rei?...

Activitat 2

a) Conte literari.

Els trets principals del conte són:

- la brevetat.
- argument senzill i condensat.
- pocs personatges descrits d'una manera esquemàtica.
- la narració gira al voltant d'un sol tema.

b) Punt de vista extern. El narrador escriu en primera persona i és el protagonista de la narració.

c) El temps històric és el temps en què se situa la narració, a mitjan anys 90.

El temps narratiu: és el temps que dura l'acció: un any, de la primavera a la tardor.

d) Els personatges són esquemàtics perquè el conte és molt breu.

e) Argument: la història d'un enamorament entre un home i una dona.

Parts de la narració:

Plantejament: 1r paràgraf. El narrador diu que va estar enamorat una època de la seva vida.

Nus: 2n paràgraf. El narrador explica l'evolució dels seus sentiments.

Desenllaç: 3r paràgraf. El narrador explica el final de la història d'amor.

- f) Expressions col·loquials: Vaig agafar-li mania. Donar senyals de vida.
- g)
- L'amor ja no mantenia tan tens el cordatge: L'amor es va anar tornant menys intens, el narrador identifica el sentiment amorós amb les cordes que a poc a poc es van destensant.
 - Una llavor que s'esberla de sobte: L'amor neix en un instant, és com una llavor que es transforma de sobte en una planta que creix.
 - La comparació fa referència a la vista, a mesura que el sentiment perd intensitat es fa borrós com si una persona es treu les ulleres i veu les coses desdibuixades, les imatges apareixen amb els contorns confusos.

Activitat 3

PUNTO DE VISTA	Punto de vista interno, la narradora se sitúa dentro de la acción y es la protagonista.
PERSONA GRAMATICAL	Está escrito en primera persona (yo).
ESPACIO: ¿real o inventado?	Espacio real: habla de la Estación de Francia y de una ciudad grande que es Barcelona.
TIEMPO: ¿cuándo pasa a la acción?	La acción transcurre por la noche.
PROTAGONISTA (sexo, edad, profesión, personalidad)	Es una mujer joven, inquieta y con ganas de vivir. Seguramente es estudiante porque dice que lleva una maleta llena de libros.

Activitat 4

- a) V b) F c) V d) F e) F f) V

Activitat 5

Resposta oberta.

LLENGUA I SOCIETAT

Activitat 6

Los siglos de oro son el XVI y el XVII, debido a que se produce un gran desarrollo de la literatura castellana. Algunos autores: Garcilaso, Fray Luis de León, Santa Teresa, Góngora, Quevedo, Lope de Vega o Calderón. También Cervantes.

Activitat 7

Don Quijote de la Mancha, de Miguel de Cervantes.

GRAMÀTICA**Activitat 8**

a)

Mitjà on ha aparegut el text: Avui.
Tipus de text: Carta, apareguda a la secció Opinió de l'esmentat diari.
Autor: Un lector del diari: Joan Carles Blas de Salvador.
Data: 14.07.2002.
Opinió: A quina edat se suposa que correspon el teme jove?
Motiu del text: Expressar l'opinió sobre l'edat que tenen els joves que compren pisos de Diagonal Mar.
Arguments que s'utilitzen:
1r: Joves de 35-38 anys amb fills habiten els pisos de Diagonal Mar.
2n: «...preus astronòmics de 200.000 a 785.000 euros sobre plànol que s'han duplicat segons mercat...»
3r: Els xavalets de 50 anys seran els propers clients de la segona fase?
4t: ¿No deu ser que el problema no són tant els joves sinó que hi ha qui es resisteix a fer-se gran, vell?

- b) Potser el problema principal és que els joves de vint anys no tenen prou recursos econòmics per afrontar la compra d'uns habitatges tan cars.
- c) Resposta oberta.

Activitat 9

a) Es tracta d'un text narratiu.

b)

- 1) A la Rambla de Barcelona, ja que s'hi esmenta el Liceu i la Boqueria.
- 2) L'acció de l'obra es podria situar a la Barcelona de finals del segle XIX, hi tenim un indicatiu: «El pare es deia Miquel Masdéu, era casat i es guanyava la vida, entre altres coses, encenent i apagant fanals...»
- 3) En aquest fragment es combina la narració en tercera persona: «Al cap de dues setmanes, un matí ...» amb fragments en primera persona on la protagonista parla des de la seva consciència reproduint fragments de diàlegs: «La gent que em miri, no pensarà, quina senyora! Sinó iquin senyor!...»
- 4) En general, dins de l'obra els fets es narren de forma cronològica, encara que es produeixen salts al passat (flashback), és per això que els verbs del fragment descriuen accions del present: «li digué que havia d'anar a

veure la modista...»); combinades amb les del passat: «La mare de la Teresa tenia una parada de peix a la Boqueria.»

- 5) Només s'esmenta el nom: Teresa.
 - 6) Està casada amb el senyor Nicolau un home vell i ric, però de qui no està enamorada.
 - 7) «La mare tenia una parada de peix a la Boqueria...»
 - 8) En casar-se amb el senyor Nicolau, va deixar la parada de peix: «l la parada de peix, ia tomar vent!». La Teresa, amb el matrimoni, va ascendir socialment, però a canvi, va haver de renunciar al fill que havia tingut amb el Miquel Masdéu «... la Teresa amagà la criatura a casa d'una tia...»
 - 9) El fragment se situa en el moment en què la Teresa està a punt d'anar a la modista i decideix posar-se una agulla que li havia regalat el seu marit, perquè «...Volia que la modista quedés bocabadada.»
- c) La resposta correcta és la C) Matrimoni per interessos.
- d) Resposta oberta.

LÈXIC

Activitat 10

Ball: acció de ballar // Forma de ballar //Lloc on la gent va a ballar.

Llibre: conjunt de fulls impresos o escrits units per un extrem i enquadernats.

Guerra: lluita armada entre països o grups de persones.

- El diccionari ens dóna el significat denotatiu.

Activitat 11

ball

- per a tu: (resposta personal)
- per a un ballarí professional: plaer, esforç, premi, treball, sou, elegància, admiració...
- per a una persona que no sap seguir el ritme de la música: esforç, ridícul, dificultat...

llibre

- per a tu: (resposta personal)
- per a una bibliotecària: treball, ordre, informació...
- per a una persona que no sap llegir: indiferència (o desig)...
- per a un escriptor: esforç, temps, èxit, fama, diners...

guerra

- per a tu: (resposta personal)
- per a un soldat: **justícia, defensa, pàtria, lluita...**
- per a un pacifista: **injustícia, pobresa, mort, desastre...**

Activitat 12

Les frases literàries són:

- En aquell moment, va deixar suaument la nena al petit bressol i, molt lentament, va tancar la porta com si tingués por de despertar-la.
- Qui se'n calçava no se'n vestia; qui el veia avui no el coneixia demà.
- Follia, amor, plaer... tots aquests sentiments passaven per la seva ment quan escoltava la dolça veu de la dona més meravellosa del món.

Activitat 1

La narrativa és un gènere literari en el qual, mitjançant el llenguatge, s'expliquen uns fets reals o imaginaris, succeïts en un temps i en un espai determinats, a un o més personatges.

Subgèneres: rondalla o conte popular, conte literari, faula, poema èpic o narratiu, novel·la.

Activitat 2

in media res	evocació d'un fet passat que trenca la linealitat narrativa
l'anticipació	començar una narració enmig d'una acció que ja està en marxa
flashback	anunciar un fet que encara no s'ha produït.
el·lipsi	supressió de l'acció narrativa per abreujar el pas del temps i l'espai.

Activitat 3

La caracterització dels personatges consisteix a fer-los creïbles, tant pel seu aspecte físic com per la seva psicologia i manera d'actuar. Els personatges poden ser contradictoris, com ho som les persones reals, però han de ser coherents. La caracterització pot ser de dos tipus:

- Caracterització directa: el narrador descriu físicament i psicològica els personatges, dóna informació concreta sobre ells.
- Caracterització indirecta: l'autor deixa que el lector vagi construint el personatge a partir de l'evolució de la narració.

Activitat 4

El narrador és un personatge de ficció inventat per l'autor que explica la història, el narrador no és l'autor, sinó que és una invenció de l'autor.

La manera que té el narrador d'explicar la història constitueix el punt de vista narratiu.

- Punt de vista extern: el narrador no intervé en la història relatada i se situa fora d'ella. Quan això passa, el narrador parla en tercera persona. El narrador extern que explica tots els fets detalladament i coneix tot el que han fet i faran els personatges, s'anomena narrador omniscient. El narrador extern s'expressa sempre en tercera persona.
- Punt de vista intern: el narrador participa en la història, és a dir, és un personatge que hi pren part.. El text esdevé autobiogràfic, tot i que pot ser pura ficció. Està escrit en primera persona, i sovint el narrador és el personatge principal de la narració.

fragment 1: punt de vista intern, el narrador és el protagonista de la història.

fragment 2: punt de vista extern, el narrador se situa fora de l'acció i és omniscient perquè coneix els personatges (com són, què pensen, què fan...)

Activitat 5

La RAE se creó en el siglo XVIII, en 1713. Su función es la de establecer la ortografía y la gramática de la lengua para evitar su fragmentación.

Activitat 6

- También se habla en Guinea Ecuatorial, en Filipinas y en los Estados Unidos.

Activitat 7

- Article d'opinió de caràcter argumentatiu.
- L'opinió que expressa l'autor, el tema per tant, és la conveniència de no concentrar les vacances d'estiu en un sol mes.

1r argument: No és obligatori fer-les a l'agost.

2n argument: Els agents socials i econòmics diuen que és un gran inconvenient que la majoria plegui durant un sol mes.

3r argument: Els països de l'Europa rica consideren que és millor que el període de vacances abasti tres mesos i no pas un.

L'autor considera que als qui estan en contra, se'ls veu el llautó, tot és pur teatre que forma part d'una estratègia per no participar, és a dir, per no compartir les obligacions familiars.

c) Resposta oberta.

Activitat 8

Recorda que en l'apartat de gramàtica d'aquesta unitat trobaràs totes les fases àmpliament desenvolupades. Són: planificació, redacció i revisió.

Activitat 9

El significat denotatiu de la paraula toro és: «animal mamífer força gros, amb dues banyes corbades i punxegudes al cap, el pèl curt i la cua llarga.»

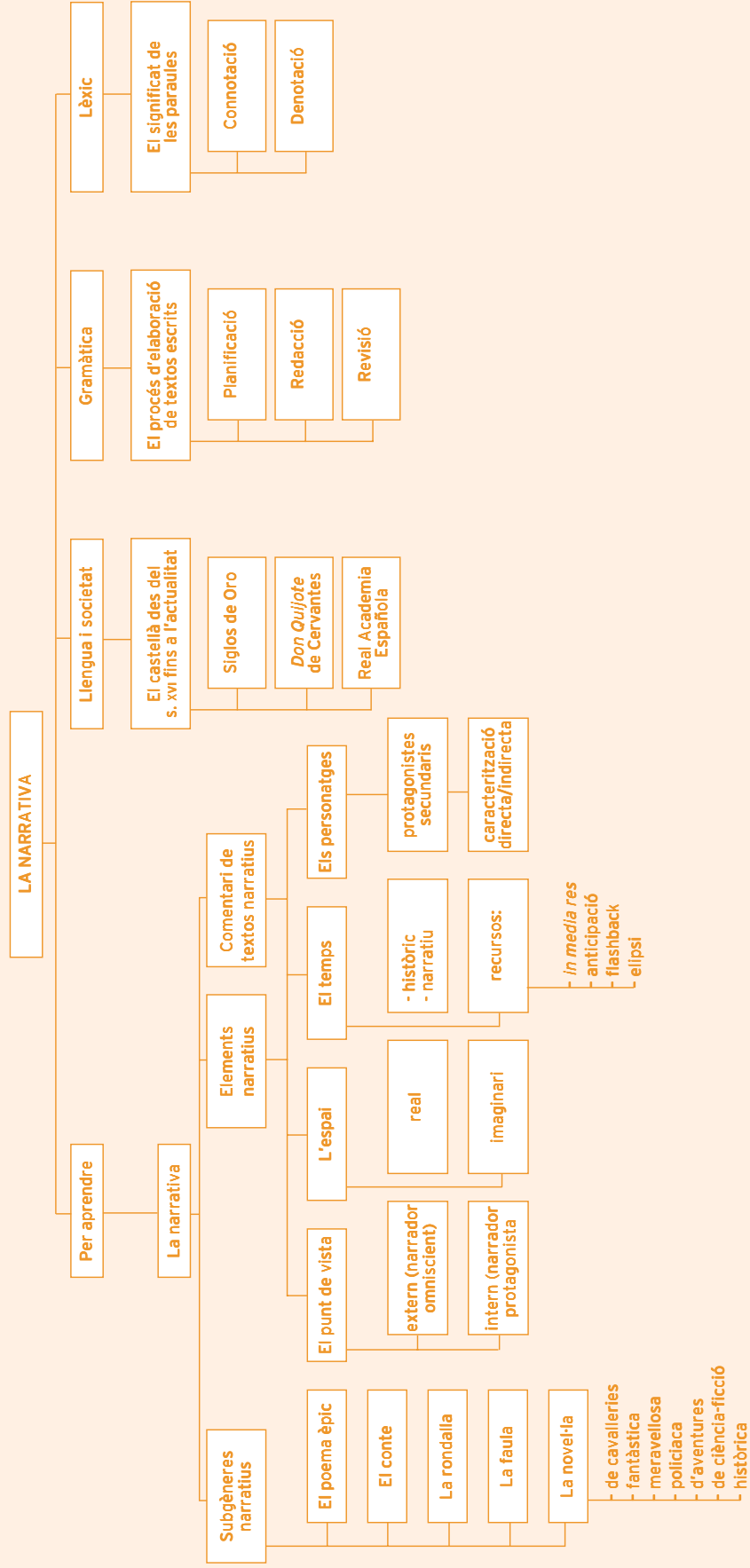
Activitat 10

El significat connotatiu que pot tenir la paraula toro és per a:

- Els mossos que corren als sanfermines. «diversió, cursa, emoció, nerviosisme, suar...»
- Un torero. «respecte, por, exhibició, diners, fama, perill...»
- Un veterinari. «mamífer, respecte, semental, feina...»

Activitat 11

El significat connotatiu de toro en aquesta frase és: «gran i amb força.»

com

ho porto?

Què he après i què em falta?

Ara que ja has arribat al final de la unitat només et queda comprovar què has après i adonar-te, si és el cas, d'allò que et queda per aprendre.

Omple la graella següent amb Sí / No / A mitges:

Quadre d'autoavaluació

He après a...	Activitats d'aprenentatge	Activitats d'avaluació	Sí / No / A mitges
Reconèixer els subgèneres del gènere narratiu.	1, 2, 3, 4, 5	1, 2, 3, 4	
Llegir i analitzar textos narratius tenint en compte les característiques del gènere.	1, 2, 3, 4, 5	1, 2, 3, 4	
Tenir una visió general de l'evolució de la llengua castellana des del segle XVI fins als nostres dies.	6, 7	5, 6	
Conèixer les tres fases necessàries per l'elaboració de textos escrits.	8, 9	7, 8	
Identificar l'ús connotatiu i denotatiu del llenguatge.	10, 11	9, 10, 11	

Unitat 2

LA POESIA

49

UNITAT 2 LA POESIA

Comunicació 9. CLUB DEL LLIBRE

QUÈ APRENDRÀS?

En aquesta unitat treballarem la lírica i els seus aspectes més significatius. Al final de la unitat podràs:

- Llegir i comprendre textos poètics senzills.
- Analitzar les característiques bàsiques dels poemes.
- Tenir una visió general de com era el català entre els segles xvi i xviii.
- Recordar les propietats dels textos escrits: coherència, cohesió i adequació.
- Identificar els recursos expressius de la llengua literària a nivell fònic.

COM HO TROBARÀS?

PER APRENDRE

- La poesia

LLENGUA I SOCIETAT

- El llenguatge català entre els segles xvi i xviii

GRAMÀTICA

- Les propietats dels textos:
 - coherència
 - cohesió
 - adequació.

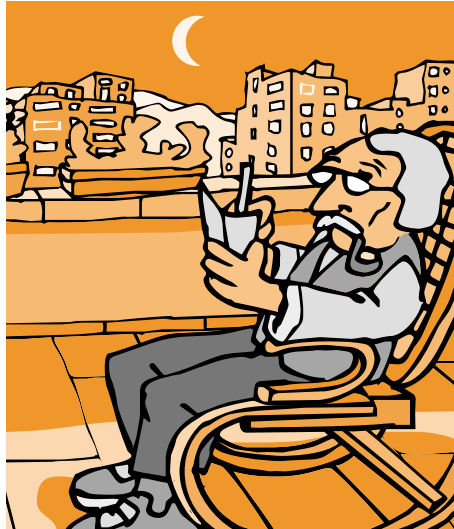
LÈXIC

- Recursos expressius de la llengua literària:
 - Nivell fònic.
 - al·literació
 - onomatopeia
 - paronomàsia

1. PER APRENDRE

LA POESIA

Per començar, llegeix aquest poema de M. Martí i Pol, en què l'autor fa una evocació del que és per a ell la creació poètica:

EL POEMA

El poema és la nit
I un balancí al terrat
I jo,
Assajant de dir coses en veu baixa.
Si ara apareguessin els llums dels carrers
i també els llums del pont
i els de les cases,
el poble esdevindria
paorosament¹ gran, tràgicament indefens.
El poema és la nit,
la nit del poble,
el poble dins la nit en una
meravellosa harmonia,
i jo al terrat,
segut al balancí,
dins el poble i la nit,
assajant de dir coses en veu baixa.

(Miquel Martí i Pol)

¹paorosament: de por, que inspira o infon por

Miquel Martí i Pol, (Roda de Ter, Osona, 1929). Poeta contemporani, conrea una poesia senzilla pel que fa al llenguatge, però que es caracteritza per la precisió i la seguretat.

La seva vida ha estat marcada per la relació amb el seu poble, per la seva condició d'obrer en una fàbrica i per la malaltia que, des de 1970, l'impedeix de moure's i parlar amb normalitat.

L'evolució de la seva obra poètica està influïda per les seves vivències personals. Primer va escriure poesia d'implicació social i política (sobre el poble, la fàbrica, els obrers...). Més tard, amb l'aparició de la malaltia, la seva poesia es torna més tancada, marcada pels sentits (la vista, el tacte i la paraula) per passar a mostrar, després, la voluntat de superació i el desig de viure (amor, desig, vitalitat, futur...). El dolor davant la mort de la seva primera esposa el fa interrogar-se sobre ell mateix, sobre el temps i l'envelliment. La voluntat de persistir malgrat el desencís i el cansament és un tema present en la poesia de Martí i Pol.

Aquests versos expliquen la poesia com una activitat de reflexió íntima i silenciosa.

La lírica o poesia és la forma literària en què s'expressen els sentiments del jo poètic. Això vol dir que el poeta escriu per interpretar el món que l'envolta mitjançant l'exaltació dels seus sentiments. La creació poètica s'associa, doncs, a la subjectivitat del poeta, que veu el món d'una manera personal i utilitza la paraula justa per traduir amb precisió els seus sentiments íntims.

El text poètic es caracteritza perquè en ell es posen en joc tots els recursos expressius de la llengua (semàntics, sintàctics i sonors). El poema és la composició o text poètic, i s'associa a aquests trets formals: El vers, la rima, la mètrica, l'estrofa i l'ús de figures retòriques.

TRETS FORMALS DEL GÈNERE POÈTIC

El vers i la mètrica

La poesia es contraposa a la narrativa perquè està escrita en vers. El vers és un grup de paraules amb què el poeta pretén crear efectes rítmics i musicals. **El vers s'escriu en una sola ratlla i combinat amb altres versos forma un poema.**

Els versos són grups melòdics delimitats per pauses. La lectura d'un poema suposa entonar bé, marcar els accents amb cert èmfasi i fer les pauses al final de cada vers. En la poesia, com en la música, el silenci és tan important com el so.

La longitud dels versos es mesura segons el nombre de síl·labes i els accents que els componen.

La mètrica és el conjunt de patrons establerts que regulen la mida dels versos.

Els versos de vuit síl·labes o menys s'anomenen versos d'art menor. A partir de nou síl·labes són d'art major.

- **Com es compten les síl·labes d'un vers?** Has de tenir en compte que en català i en castellà la longitud sil·làbica dels versos es mesura de maneres diferents.

COMPTAR LES SÍL·LABES D'UN VERS EN LLENGUA CATALANA

En català has de comptar les síl·labes del vers des de la primera síl·laba escrita fins a l'última síl·laba tònica, és a dir, l'última que conté accent fonètic.

Comprova-ho. Compta les síl·labes d'aquests versos i separa-les amb guionets:

La - te-va - ma-re - bro-da (6 síl·labes)

1 2 3 4 5 6

En - el - car-rer - de - l'Om. (6 síl·labes)

1 2 3 4 5 6

La - te-va - ma-re - bro-da, (6 síl·labes)

1 2 3 4 5 6

Bro-da - cla-ror. (4 síl·labes)

1 2 3 4

Has pogut comprovar que:

El primer vers i el tercer vers tenen 7 síl·labes reals, però en poesia només en tenen 6 perquè es compta fins a l'última síl·laba tònica, que és **bro**, de la paraula broda (és una paraula plana), per tant no comptem la síl·laba **da**.

En canvi el segon i el quart vers, acaben en mots aguts, és a dir, l'última síl·laba del vers coincideix amb l'última síl·laba accentuada real **Om**, **claror**.

CONTAR LAS SÍLABAS DE UN VERSO EN LENGUA CASTELLANA

En castellano: se cuentan todas las sílabas del verso.

Si la última palabra es aguda, se suma una sílaba más, es decir, la última sílaba cuenta por dos.

Compruébalo. Cuenta las sílabas de estos versos y sepáralas con guiones:

A - ti - mi - so - lo - se - ñor (7 sílabas + 1 = 8 sílabas)

1 2 3 4 5 6 7

La palabra señor es aguda, por lo tanto, vale por dos.

En cambio, si la última palabra es esdrújula, se resta una sílaba. Compruébalo:

a - mor - tus - fuer - zas - rí - gi - das (8 sílabas - 1 = 7 sílabas)

1 2 3 4 5 6 7 8

La palabra rígiditas es esdrújula, por lo tanto, se reduce en una sílaba la medida del verso.

CONTACTE VOCÀLIC

Per comptar versos, has de tenir en compte alguns fenòmens de contacte entre vocals:

Sinalefa: és la unió en una sola síl·laba mètrica de dues vocals en contacte, situades l'una a la fi d'un mot i l'altra al començament del mot següent.

Elisió: Una de les dues vocals en contacte perd el so perquè s'assembla a la següent (contacte entre a, e / a, a / etc.).

Hiat: és el fenomen contrari a la sinalefa, la vocal final d'una paraula i la primera de la següent es mantenen com a síl·labes diferents.

Català:

Si em miraves, no era jo

Sinalefa (1 síl·laba) Hiat (2 síl·labes)

Avui quin riure el cirerer!

Elisió (1 síl·laba)

Castellano:

En - tan - to - que en - es - te - tiem - po a - di - vi - no (1 sílaba)

Elisión (1 sílaba) Sinalefa (1 sílaba)

La rima

És la repetició de fonemes, és a dir, de sons, entre dos versos a partir de l'última síl·laba accentuada. És important recordar que la rima es basa en la pronunciació, no en l'escriptura.

Tradicionalment, la poesia sempre rimava però actualment molts poetes fan poesia sense rima.

TIPUS DE RIMA

- La rima és **consonant**, si la coincidència de sons vocàlics i consonàntics és idèntica a partir de l'últim accent.
- La rima és **assonant**, si només coincideixen els sons vocàlics i no els consonàntics:
- **Versos blancs**: són els versos que segueixen una uniformitat síl·làbica però no rimen.
- **Versos lliures**: són aquells que no es subjecten a la rima ni a cap patró mètric.

Per representar la rima d'un poema es fan servir lletres (a, b, c, d, ...) en majúscula si el vers té més de vuit síl·labes i en minúscula si en té vuit o menys. Si el vers és blanc o lliure, es fa servir un guionet (-).

Comprova-ho. Fixa't en aquests exemples:

Rima consonant: versos 1 i 3.

Rima assonant: versos 2 i 4.

Fatigat de tanta espera	(a)
he reprès el mal camí .	(b)
Deixo l'esperança en era .	(a)
Però la fe em vol seguir	(b)

(Pere Quart, *Cançoneta noucentista del mal camí*)

Versos lliures: no subjectes ni a mètrica ni a rima.

Quan sortiré de casa sentiré	(-)
aviat ganes de tornar-hi	(-)
Hi seràs tu	(-)

L'estrofa

Les estrofes són combinacions de versos que estan relacionats pel sentit o per una rima determinada. Les estrofes reben diferents noms segons el nombre de versos, la mesura i la rima (les combinacions de dos versos són aparellats, les de tres versos tercets, les de quatre versos quartets, etc.).

Els poemes poden ser grups d'estrofes que segueixen un esquema fix (quan això passa reben noms concrets: sonet, oda, etc.) o bé el poeta pot no sotmetre's a cap norma.

(Consulta el quadre de estrofes que trobaràs al final de la unitat)

Les figures retòriques

Són els recursos expressius que l'escriptora utilitza amb intenció artística per distanciar-se de l'ús corrent del llenguatge. Aquest ús especial del llenguatge pot afectar els sons, el significat o l'ordre de les paraules i crear efectes sorprenents.

Fixa't en aquests exemples:

- **L'al·literació:**

Llegeix en veu alta aquest vers de Verdaguer:

I roda com un carro el tro de guerra

La repetició del so [r] recrea l'efecte sonor de l'estrèpit d'una batalla. Aquesta figura es diu al·literació.

- ▼ Lee en voz alta este ejemplo en castellano del poeta Garcilaso de la Vega:

En el silencio sólo se escuchaba
un susurro de abejas que sonaba.

El sonido [s] se repite reiteradamente y recrea el zumbido de las abejas (sssss)

- **La paradoxa:**

Vegem ara aquest vers de Carles Riba on apareixen juntes paraules de significat oposat (vida/mort), aquesta figura retòrica es diu paradoxa:

vivim de mort, i no ens és grat;
morim d'amor i no s'hi pensa.

- **La interrogació retòrica:** El poeta de vegades fa preguntes que no esperen resposta, és el que s'anomena interrogació retòrica, vegem aquest vers de Martí i Pol:

Tret del silenci, ¿què hi ha més pròxim
a la plenitud que l'amor?

- **La personificació:** Consisteix a assignar qualitats humanes a éssers inanimats:

La tarda s'adormia dolçament

Només els homes i els animals s'adormen. El poeta, en aquest vers, vol dir que la tarda declina poc a poc.

De figures retòriques n'hi ha moltes, en tot cas el que cal saber és que la poesia és un art del llenguatge, el poeta juga amb la sonoritat i el ritme per crear el seu text.

ORÍGENS I EVOLUCIÓ DE LA POESIA

La humanitat ha conreat la poesia des de sempre. Al principi, la poesia era de transmissió oral, la mètrica i la rima servien per ajudar a recordar els versos. A la mitologia grega la figura del poeta estava encarnada per Orfeu, personatge llegendari que seduïa els déus, els homes i les bèsties, amb els seus cants acompanyat per un instrument anomenat lira (de fet, el mot lírica ve de lira). La poesia era com un do diví, el poeta ajudat per les Muses (deesses relacionades amb la memòria) i per Zeus, era capaç de captivar tothom amb la bellesa de les seves paraules.

Durant l'**edat mitjana**, als castells dels grans senyors i dels reis hi havia la figura del joglar que es dedicava a cantar les composicions poètiques dels trobadors, acompanyant-les d'algun instrument musical. Els temes de les seves poesies eren bàsicament l'amor i la guerra. La poesia tenia un sentit: **els trobadors** amb les seves cançons divertien la cort, lloaven les gestes dels senyors dels quals depenien econòmicament, cantaven els amors i les situacions que l'atracció amorosa provocava. L'edat mitjana, ha donat grans poetes en llengua catalana: Ramon Llull o **Ausiàs March**, per exemple.

Al **segle XIX** el moviment de represa de l'ús literari de la llengua catalana i el sentit d'identitat pròpia, la **Renaixença** que va començar per la poesia, amb la recuperació d'una mena d'olimpíades poètiques d'origen medieval, els **Jocs Florals**, que són uns certàmens que encara se celebren actualment. Amb el temps, la poesia ha esdevingut un gènere minoritari, a causa de l'embranchida que va prendre la novel·la al segle XIX. Tot i que la poesia no es tan popular com la narrativa, hi ha un interès creixent per aquest gènere.

Al llarg de la història de la literatura els escriptors han volgut parlar de la seva visió del món. Tradicionalment, la poesia es caracteritza per les regles formals (el vers, la rima, l'estrofa), els poetes s'han sotmès a aquestes regles però també han reivindicat la seva llibertat creadora, buscant nous camins per acostar-se a les pròpies emocions provocades per la realitat.

© de les obres
de Joan Brossa,
Fundació Joan Brossa

Fixa't en aquest poema: En ell es veu una bombeta amb el mot POEMA escrit al vidre. Es tracta d'un poema visual del poeta català Joan Brossa.

La **poesia visual** és una poesia experimental que incorpora imatge i text verbal per donar a l'obra múltiples valors lingüístics i plàstics. Acostuma a contenir molt poques paraules i la força de la imatge afegeix efectes suggeridors, irònics, etc. al poema.

El poeta Joan Brossa (Barcelona, 1919-1998). Poeta, dramaturg i artista plàstic, és considerat el poeta més avantguardista d'aquest segle. Tota la seva obra ha destacat per un interès per la condició humana i un gran esperit d'investigació per trobar formes innovadores i imaginatives pel que fa a la creació artística. Va experimentar amb nous llenguatges per expressar les seves emocions.

ELS TEMES DE LA POESIA

El **poemes lírics tracten, en general, sobre temes intimistes referits al món interior del poeta**. La funció i l'actitud del poeta ha anat canviant segons les èpoques, ha passat de l'optimisme al pessimisme, de l'equilibri a l'exageració, de temes profunds a fer poesia lúdica.

Al llarg de la història de la literatura els escriptors han volgut parlar de la seva visió del món. Els temes més freqüents són:

L'amor

El sentiment amorós ha inspirat els poetes de tots els temps. Però la concepció de l'amor i de l'ésser estimat ha anat canviant segons les èpoques i les modes.

Els clàssics parlaven de **l'amor platònic**, que és un amor idealitzat i inaccessible, la dona estimada no era individual i concreta sinó un ésser ideal i abstracte. Després, durant l'edat mitjana els trobadors varen cantar **l'amor cortès**, dedicat a una dama perfecta a qui el trobador es sotmetia com el vassall o el servent se sotmetia al senyor feudal.

El gran Ausiàs March, poeta del segle xv, va tenir una visió ben diferent i molt moderna de la dona estimada. Va cantar dones reals, amb virtuts i defectes. Era una dona de cos i ànima que podia fer gaudir però també turmentar el poeta.

Els poetes també han dedicat composicions a l'amor sensual, sobretot durant els últims anys, han cantat la intensitat de la unió física amb l'estimada.

El temps

El poeta Joan Brossa parla en aquest poema del valor de les paraules que romanen i traspassen el temps:

EL TEMPS

Aquest vers és el present.
 El vers que heu llegit ja és el passat.
 –ja ha quedat enrere després de la lectura–
 La resta de poema és el futur,
 Que existeix fora de la vostra percepció.

Les paraules
 són aquí, tant si les llegiu
 com no. I cap poder terrestre
 no ho pot modificar.

(Joan Brossa, 1963)

El pas del temps com a fet inexorable que s'endú la joventut i que porta a la vellesa i a la mort és un altre tema recurrent en la poesia. L'home vol ser recordat més enllà de la seva època i l'escriptura li permet defugir l'oblit que representa la mort.

Hi ha dos tòpics relacionats amb el temps i la seva influència en l'home, que han aparegut en la poesia des de sempre:

- **Carpe diem**, que en llatí vol dir aprofita el moment, viu el dia d'avui. Són els últims versos d'un poema d'Horaci, poeta romà del segle i a.C. Els poemes que tracten el tema del carpe diem inviten el lector a gaudir del moment present perquè la vida i la joventut passen de pressa.

Llegeix aquest poema titulat *Carpe diem* del poeta català Francesc Parcerissas

Aprofita aquest moment. Oblida
 els camins que t'han dut fins aquí
 i la foscor que, davant teu, amenaça
 amb el no-res.

- **Tempus fugit**: és un altre tema que tracta sobre el temps fugisser que tot ho controla i ho muda. L'home és a les seves mans i no pot fer res més que seguir el pas dels esdeveniments fins al moment de la seva mort.

El paisatge

El paisatge que envolta el poeta ha rebut tractaments diferents. D'una banda, pot ser concebut com un marc idíl·lic i acollidor (que respon al tòpic del locus

amoenus, expressió que en llatí vol dir indret ideal o amable), on es desenvolupa la vida i l'amor plàcidament. D'altra banda, el paisatge **pot ser un lloc viu que influeix molt en l'estat d'ànim o en la vida del poeta**. El paisatge pot inspirar tristesa, enyorança de la pàtria o sentiments de felicitat.

Llegeix aquest bellíssim poema de Salvador Espriu en què el poeta parla de les emocions davant dels canvis del paisatge de la seva terra provocats pel dia, la nit i els canvis d'estació

HE MIRAT AQUESTA TERRA

Quan la llum pujada des del fons del mar
a llevant comença a tremolar,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.

Quan per la muntanya que tanca el ponent
el falcó s'endua la claror del cel,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.
[...]

Quan la pluja porta l'olor de la pols
de les fulles aspres dels llunyans alocs¹,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.

Quan el vent es parla en la solitud
Dels meus morts que riuen d'estar sempre junts,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.
[...]

Quan l'estiu ajaça² per tot l'adormit camp
l'ample silenci que estenen els grills,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.

(Salvador Espriu, *Llibre de Sinera*, Edicions 62)

¹ alocs: tipus d'arbre.

² ajaça: del verb ajaçar, fer tombar, fer jeure, estendre.

Salvador Espriu (Santa Coloma de Farners, 1913-1985 Barcelona). És un dels poetes catalans més importants. La seva obra poètica compta, entre d'altres, amb els reculls: *Cementiri de Sinera*, *Llibre de Sinera* i *La pell de brau*.

Salvador Espriu va participar en la clandestina vida de la literatura catalana de la postguerra. La seva obra està influïda per la seva infantesa a Arenys, a partir de la qual va crear un món mític que ha anomenat Sinera.

El compromís social

Sovint la poesia s'ha convertit en una arma de denúncia perquè els autors han volgut plasmar en ella les seves idees sobre el poder, la societat, la injustícia, etc.

Ja a l'edat mitjana, els trobadors protestaven en unes composicions poètiques anomenades sirventès.

Normalment la complicació formal, la retòrica, la rima i el vers, queda bandejada en la poesia de compromís social, el poeta vol comunicar el que sent amb paraules molt entenedores.

A Catalunya deixí
el dia de ma partida
mitja vida condormida;
l'altra meitat vingué amb mi
per no deixar-me sens vida.
Una esperança desfeta,
una recança infinita.
I una pàtria tan petita
que la somio completa

(Joan Oliver-Pere Quart, *Corrandes d'exili*.)

Joan Oliver (Sabadell, 1899-1986 Barcelona). És conegut també pel nom de Pere Quart, pseudònim amb el qual signa l'obra poètica. És un dels poetes catalans més importants del segle xx. Conrea una poesia àgil, plena d'anècdotes i en què mostra una gran ironia contra el conformisme de la societat. La guerra civil espanyola i l'exili varen ser dues experiències traumàtiques que varen marcar la seva obra, que deixa veure una personalitat inconformista i crítica contra el poder polític.

La cançó ha tingut molta importància a Catalunya com a forma de combatre el franquisme. **La Nova Cançó** va ser un moviment musical que es va consolidar els anys 60 i els seus cantants van apropar la poesia de compromís al públic. Les cançons d'aquests autors tenien un marcat caràcter reivindicatiu, malgrat les dificultats administratives i les prohibicions oficials de la dictadura. Aplegaven milers de persones en festivals i recitals arreu del país, com el de les Sis Hores de Cançó a Canet. Des dels primers autors com Josep M. Espinàs, Raimon, Llach, Serrat o Maria del Mar Bonet a altres cantants com Jaume Sisa o Pau Riba, fins a la revifada de la cançó en català amb grups de rock com Sau, Sopa de Cabra, Els Pets, etc. La cançó és actualment la forma més dinàmica i propera de fer poesia.

COM LLEGIR POESIA?

És cert que llegir poesia resulta una mica més difícil que llegir textos narratius. Els poemes acostumen a ser textos breus que expressen les emocions del jo poètic, tot és subjectiu i com a lector/a has de fer un esforç per connectar amb el món interior del poeta. Et donem, a continuació, una guia per entendre millor la poesia i fer el comentari d'un poema.

PAUTA PER A L'ANÀLISI D'UN POEMA

1. Numera els versos del poema (així et serà més fàcil referir-t'hi)
2. Fes una lectura comprensiva del poema i busca al diccionari el significat dels mots que no entens.
3. Fes una lectura expressiva del poema en veu alta (veuràs que et serà més fàcil entendre'l): marca les pauses, aplica l'entonació adequada segons el tema, etc.
4. Situa el poema en el seu context: època, autor, corrent literari.
5. Subratlla els mots clau.
6. Contingut: quin és el tema del poema? Quina estructura segueix?
7. Analitza els trets formals: mètrica, figures retòriques...
8. Reflexiona i dóna una opinió personal.

RECOMPTE SIL·LÀBIC I TIPUS D'ESTROFES

VERSOS D'ART MENOR	VERSOS D'ART MAJOR
Monosíl·lab: vers d'una síl·laba	Decasíl·lab: vers de deu síl·labes
Bisíl·lab: vers de dues síl·labes	Hendecasíl·lab (endecasílabo en castellà): vers d'onze síl·labes
Trisíl·lab: vers de tres síl·labes	Alexandrí (alejandrino, en castellà): vers de dotze síl·labes.
Tetrasíl·lab: vers de quatre síl·labes	
Pentasíl·lab: vers de cinc síl·labes	
Hexasíl·lab: vers de sis síl·labes	
Heptasíl·lab: vers de set síl·labes	
Octosíl·lab: vers de vuit síl·labes	

ESTROFES MÉS FREQUËNTS	MÈTRICA I RIMA
Apariats / Pareados	Dos versos de qualsevol mida, ja siguin d'art major o art menor, que rimen entre ells. AA aa
Tercet / Terceto	Estrofa de tres versos que poden encadenar-se, és a dir, que tenen diferents possibilitats de rima. ABA BCB CDC
Quartet / Cuarteto	Estrofa de 4 versos d'art major que rimen ABAB o ABBA Si els versos són d'art menor, en general octosíl·labs, s'anomena quarteta / quarteta.
Quintet / Quinteto	Combinació de 5 versos d'art major o menor, que van encadenats per dues rimes. La combinació de rimes pot ser variada. AABBA aabba
Octava / Octava real	Combinació de 8 versos d'art major, que poden presentar moltes variants de rima.

Sonet / Soneto	<p>Composició d'origen italià (del Renaixement, Petrarca) que ràpidament s'estengué per les altres literatures europees.</p> <p>Estrofa formada per 14 versos decasíl·labs en català i hendecasíl·labs en castellà, ordenats en 2 quartets i dos tercets. Els tercets acostumen a sintetitzar, pel que fa al contingut, el que s'ha exposat en els quartets.</p> <p>La rima acostuma a ser: ABBA, ABBA, CDC, CDC</p>
Romanç / Romance	<p>Estrofa formada per una sèrie indefinida de versos, heptasíl·labs en català i octosíl·labs en castellà, en què rimen els versos parells.</p>

(Fes les activitats d'aprenentatge 1, 2, 3, 4, 5 i 6)

2. LLENGUA I SOCIETAT

El català entre els segles XVI i XVIII

Durant el segle xv la dinastia reial catalana es va extingir i va entrar a la Corona d'Aragó la dinastia castellana dels Trastàmars. El català, però, no deixarà de ser llengua oficial a la Corona fins a principis del segle xviii. Durant l'edat mitjana, el català havia compartit oficialitat amb l'aragonès i el llatí. **A partir de l'arribada dels Trastàmars, el castellà s'introduí progressivament a la Cort.**

Però no fou fins al segle següent, **amb la dinastia dels Àustria que la cort catalanoaragonesa perd poder davant la centralització de la monarquia hispànica.** En aquestes circumstàncies la castellanització de la cort s'accentua, i el castellà es converteix en idioma habitual, si més no per a l'aristocràcia i part de la noblesa.

La castellanització es va produir a la cort de Barcelona i la de València, i els autors literaris van començar a adoptar el castellà per escriure les seves composicions. Un exemple d'això és el poeta Joan Boscà (s. xvi), que va ser un renovador de la poesia castellana. **També hi va haver autors que es van mantenir fidels al català, com el poeta Pere Serafí i el prosista Cristòfor Despuig.**

Pel que fa a les classes populars, la castellanització no va tenir el mateix èxit i, contràriament a la literatura culta, la literatura popular en català d'aquests segles és molt abundant i té una qualitat important. **Un altre fet important d'aquest període és la cessió per part de la Corona dels territoris de la Catalunya Nord a l'administració francesa l'any 1659.** Aquest fet va produir que en les terres del Rosselló s'introduís el francès amb molta força.

En el segle xviii, la situació encara es complica més. Després d'una dura guerra per la successió del tron a la corona hispànica, el vencedor, Felip V de Borbó, va instaurar el **Decret de Nova Planta**, que prohibia l'ús del català de manera normal en molts àmbits i exigia la instauració de la llengua castellana, entre altres

coses. Durant aquesta època, Menorca va passar a sobirania britànica per pactes secrets entre aquesta corona i la castellana. Per això Menorca va ser l'únic lloc on el català es va mantenir com a llengua oficial, i també és per aquesta raó que el català de Menorca té moltes paraules provinents de l'anglès. Els autors de més prestigi d'aquest moment viuen a l'illa, com Joan Ramis i Ramis.

Ateses totes aquestes circumstàncies, el castellà es va introduir també en l'alta burgesia i en amplis sectors de la societat, tot i que la llengua popular continua sent la catalana. El castellà s'apodera d'àmbits oficials, però encara es poden trobar documents judicials, i a l'escola, l'ensenyament en català no va ser abolit completament fins al 1858, tot i que el castellà ja s'havia introduït en moltes escoles. El català, però, s'anà convertint progressivament en llengua d'ús familiar, encara que sempre hi van haver veus que en demanaven la seva recuperació.

(Fes les activitats d'aprenentatge 7 i 8)

3. GRAMÀTICA

Per tal de poder treballar a fons l'elaboració dels textos escrits i sobretot per tenir uns criteris clars a l'hora de revisar-los, et proposem fer un breu repàs, en forma de quadres resum, de les propietats del text. Ja veuràs com et seran molt útils.

LES PROPIETATS DEL TEXT: COHERÈNCIA, COHESIÓ I ADEQUACIÓ

L'ADEQUACIÓ

Recorda aquests tres criteris que et permetran valorar l'adequació d'un text escrit:

- **La presentació:**
 - Deixa marges als costats (procura que siguin simètrics) i escriu línies rectes.
 - Marca les parts del text amb espais i recursos tipogràfics: títol, apartats, paràgrafs, etc.
- **Ús del registre apropiat:**
 - Evita les expressions vulgars, massa tècniques o complexes per al tema.
 - Usa el tractament adequat: tu, vós o vostè / tú o usted.
- **Propòsit ben definit:**
 - Els objectius, les idees i les informacions del text han de ser clars.
 - Recorda: la finalitat del text és aconseguir la comunicació.

Elements del context comunicatiu que cal tenir en compte:

- L'emissor i el receptor: **el grau de familiaritat** que existeix entre la persona que escriu el text i la que el llegeix, s'ha de tenir en compte.
- El referent: **el tema** de què parla un text escrit influeix en l'elecció d'un registre determinat, un mateix tema pot ser tractat de manera general o més especialitzada
- **El canal** de producció i de recepció: els textos són diferents segons el suport en què es publiquen: un llibre, un diari, un fullet publicitari, una enciclopèdia, etc.

- **El propòsit** comunicatiu del text: la finalitat influeix en la forma final del text escrit. Algunes de les funcions principals dels textos escrits són: ensenyar, informar, entretenir, emocionar, donar instruccions, persuadir...

Els registres lingüístics:

Un registre és una varietat d'una llengua que s'utilitza en una determinada situació comunicativa.

La primera divisió important que existeix pel que fa als registres és la que els divideix en formals i no formals. Els registres formals són més elaborats, mentre que els no formals són espontanis.

Els **registres no formals** estan formats pel **registre col·loquial** i pel **registre vulgar**. Es caracteritzen per la seva espontaneïtat. En general, aquests registres són orals i poc preparats, i apareixen bàsicament en la conversa, tot i que a vegades també s'escriuen en documents d'àmbit privat: notes per a familiars i amics, postals, etc.

El **registre col·loquial** (o familiar) és el registre que utilitzem per parlar amb la gent de l'àmbit familiar i privat. No té cura de la normativa. No té cura de la correcció gramatical, pel que fa al lèxic, usa termes genèrics (cosa, interessant, tema...), frases fetes i onomatopeies.

El **registre vulgar** coincideix amb el col·loquial en l'ús de mots i construccions incorrectes. Hi ha, a més, un gran ús de paraules considerades socialment com a tabús o la presència de mots grollers i paraulotes.

Els **registres formals** estan formats per **l'estàndard**, **el registre literari** i **el registre científicotècnic**.

El **registre estàndard**: és un registre que facilita la comunicació entre els parlants d'un mateix idioma, ja que és una varietat que vol ser neutra i poc marcada dialectalment i socialment.

Al contrari que els registres no formals, l'estàndard té molt present la normativa, i, de fet, és el registre que l'estableix. No només existeix un estàndard escrit, sinó que també disposa d'un registre oral com el que s'utilitza en els informatius radiofònics o televisius.

És el registre que s'ensenyava a l'escola i el que fan servir l'administració i els mitjans de comunicació.

Finalment, existeix **el registre culte** que pot dividir-se en:

El registre literari: S'usa en els textos literaris i és un dels més complexos d'una llengua.

La primera diferència bàsica amb qualsevol altre registre és que la llengua literària té una intenció estètica. És a dir, és més important com es diu una cosa que la cosa que es diu.

El registre científicotècnic utilitzat en textos o conferències de temàtica científica i en llibres o revistes d'ensenyament superior o especialitzat.

Abrança els diferents camps de la ciència i la tecnologia, cada un dels quals té el seu propi registre

REGISTRES INFORMALS

Lèxic:

- Ús de termes genèrics i populars: cosa, tema, això ...
contestar
màquina
- Ús de frases fetes
- Repetició de mots

Sintaxi:

- Predomini de frases curtes, simples, juxtaposades o coordinades, poques subordinades.
- Ús de connectors senzills: I, que, però, on...
Y, que, pero...

Estructura:

- Espontània i desordenada

Tractament:

- Informal: de tu

REGISTRES FORMALS

Lèxic:

- Ús de lèxic precís, mots cultes i tecnicismes
replicar, respondre ...
càmera fotogràfica
- Ús molt escàs de frases fetes i locucions
- Ús de sinònims i altres recursos semàntics

Sintaxi:

- Predomini de frases més llargues, subordinades, amb incisos.
- Ús de connectors cultes: El qual, la qual, en què, no obstant ...
Además, así, no obstante, etc.

Estructura:

- Segueix un model i és ordenada.

Tractament:

- Formal: de vós o de vostè / de usted

LA COHERÈNCIA

Resumim a continuació els criteris que et permetran escriure un text coherent:

- **Informació:**
 - Escribe les dades rellevants i imprescindibles, ordena-les de la més general a la més particular.
 - Evita tant l'excés com els buits d'informació.
 - No escriguis idees contradictòries o ambigües.
- **Estructura:**
 - Ordena les dades de forma lògica.
 - Evita la repetició d'idees.
- **Paràgrafs:**
 - Cada paràgraf ha de tractar una idea distinta.
 - Els paràgrafs s'han de relacionar els uns amb els altres.

Estructura del text

Les dades s'han d'ordenar de forma lògica. Per tal d'escriure un text coherent i comprensible has d'organitzar la informació que vols transmetre.

Pots seguir un model que divideixi la informació i les idees en tres parts principals:

- **La introducció:** on plantejis la qüestió de manera general.
- **El desenvolupament:** on desenvolupis les idees principals a fons.
- **El tancament o cloenda:** en què expressis la teva opinió personal, expliquis el desenllaç o tanquis l'escrit amb una reflexió.

Hi ha textos que segueixen un model més o menys establert o una pauta estereotipada:

- **La carta:** acostuma a tenir una salutació, el cos en què s'explica la raó de l'escrit i un comiat.
- **La instància:** conté en primer lloc les dades personals de la persona que l'escriu, a continuació l'exposició de la qüestió o el problema, després la petició i finalment, el càrrec de la persona a qui s'adreça aquesta petició.
- **La notícia periodística:** Consta d'un titular que resumeix en una frase la notícia, l'entradeta on es fa una explicació breu del lloc, el moment i els protagonistes de l'esdeveniment i finalment el cos on s'expliquen tots els detalls que envolten el fet noticable.
- **El currículum:** conté les dades personals, després la formació acadèmica, a continuació l'experiència laboral i finalment, altres dades d'interès (idiomes, carnet de conduir, etc.)
- **La narració breu:** acostuma a seguir l'estructura de plantejament, nus i desenllaç.

El paràgraf

El paràgraf serveix per estructurar les diverses parts de què consta un text. Ajuda a estructurar el text i en facilita la comprensió:

- Procura tractar les mateixes idees en un sol paràgraf. No escriguis idees que haurien d'anar juntes en paràgrafs diferents.
- Connecta les idees d'un paràgraf entre elles, no les escriguis una rere l'altre sense relacionar-les.
- No escriguis paràgrafs massa llargs, t'ajudarà a ordenar el teu text.
- Separa els paràgrafs amb espais, dóna claredat al text.
- Cada paràgraf tracta un idea diferent sobre el tema, els paràgrafs han d'anar relacionant-se els uns amb els altres i han de portar a la conclusió final del text.

LA COHESIÓ

Recorda alguns criteris per aconseguir la **cohesió** del text escrit:

- **Ordre dels mots:**
 - Els mots de la frase han d'estar ordenats de forma lògica i comprensible.
- **Pronoms:**
 - Tingues cura de no cometre errors en l'ús de pronoms.
- **Connectors:**
 - Usa correctament i sense excés els mots que enllacen el text.
- **Lèxic:**
 - Usa sinònims i altres mecanismes per evitar la repetició del mateix mot.

La frase

- **Extensió:** Les frases han de ser breus i simples, lligades amb comes o punts. Les frases massa llargues compliquen la comprensió.
- **Estructura:** Construir frases de forma lògica i comprensible: Subjecte + verb + complements
- Procura que el nombre de substantius i de verbs sigui equilibrat, escriure noms en excés i pocs verbs embolica la frase
- Evita les frase negatives i les passives perquè són més difícils d'entendre. Procura substituir-les per frases afirmatives i actives.
- Les dades importants han d'anar al principi.

Els connectors

en català

en castellà

- **Connectors que informen sobre l'ordre en què l'autor exposa les idees:**

Primer / Primerament / Per començar	Primero / En primer lugar / Para empezar
Després	Después
A continuació	A continuación
Per acabar / Finalment	Para acabar / Finalmente
- **Connectors que serveixen per afegir informació:**

També	También
A més a més	Además
Fins i tot	Incluso
D'altra banda	Por una parte / por otra parte
- **Connectors de temps:**

Un dia / L'any passat	Un día / El año pasado
L'endemà / L'any següent	Al día siguiente / El año siguiente
Ara, actualment, al matí, a la tarda, al vespre	Ahora, actualmente, por la mañana / la tarde
Poc després / Al cap d'una estona	Poco después / Al cabo de un rato

De seguida / De sobte / Tot sovint Sempre que, cada vegada que...	Inmediatament / Al instant / A menudo Siempre que, cada vez que...
<ul style="list-style-type: none"> • Connectors d'oposició: Però, sinó, en canvi Més aviat, tanmateix Amb tot, tot i així No obstant, per contra, contràriament 	<ul style="list-style-type: none"> • Pero, sin embargo, en cambio Más bien, Con todo, aun así No obstante, por contra, contrariamente
<ul style="list-style-type: none"> • Connectors de causa: Perquè, ja que, doncs Atès que, vist que, com que... 	<ul style="list-style-type: none"> • Porque, ya que, puesto que Dado que, visto que...
<ul style="list-style-type: none"> • Connectors de conseqüència: En català: Per tant En conseqüència Així doncs Per aquesta raó 	<ul style="list-style-type: none"> • En castellà: Por lo tanto Por consiguiente, en consecuencia Así que, así pues Por esta razón
<ul style="list-style-type: none"> • Connectors d'objecció: Malgrat que, tot i que, encara que Per bé que... 	<ul style="list-style-type: none"> • A pesar de, si bien
<ul style="list-style-type: none"> • Connectors de condició: Si, mentre (que), a condició que Fora que, tret que, llevat que, Sols que, a menys que... 	<ul style="list-style-type: none"> • Si, mientras (que), a condición de A no ser que... A menos que...

La repetició

Per poder repetir mots sense tornar a escriure la mateixa paraula diverses vegades pots usar:

- **sinònims:** mots diferents amb el mateix significat.
- **pronoms:** ja saps que els pronoms substitueixen el nom i n'eviten la repetició.
- **adverbis:** que facin referència a llocs, al temps, etc.
- **el·lipsis:** es tracta de suprimir i donar per entesa una part del text.

(Fes les activitats d'aprenentatge 9 i 10)

4. LÈXIC

Recursos expressius de la llengua literària: nivell fònic.

A la primera unitat hem dit que la llengua literària fa servir uns recursos expressius per aconseguir transmetre uns sentiments d'una forma bella i suggerent. En aquesta unitat comentarem alguns d'aquests recursos retòrics, en concret els que se serveixen dels sons per aconseguir un llenguatge bell i creatiu.

Al·literació: Recurs consistent en la repetició de sons o fonemes iguals o similars per tal de provocar un efecte sonor. Exemple:

- Repetició del so s (suggereix silenci i so d'abelles)

En el silencio sólo se escuchaba
un susurro de abejas que sonaba.

Garcilaso de la Vega

- Repetició de l (suggereix suavitat i dolçor).

Está el alma como un niño que aún no ama... y ella sin que él paladee
échale la leche en la boca para regalarla

Santa Teresa de Jesús

- Repetició de r (suggereix un so fort)

roda com un carro el tro de guerra

Jacint Verdaguer

Onomatopeia: Es tracta d'intentar imitar o suggerir sons reals amb una o més paraules. Fixa't en els exemples.

Toc, catacrac,
catacric, catatrac!...
Troc, catatric, catatric, catatroc!

El rector ja perd la feina,
de dir misses i sermons,
perquè tota la parròquia
li ha fugit a Puiggraciós.

Toc, catacrac,
catacric, catatrac!...
Troc, catatric, catatric, catatroc.

Raimon Casellas

En la
tristeza del hogar golpea
el **tictac** del reloj. Todos callamos.

Antonio Machado

Paronomàsia: En un enunciat es combinen dues paraules fonèticament semblants per tal d'aconseguir un efecte de contrast.

Donde **dije digo, digo Diego**.
(expressió popular)

Vaig i vinc de **roc** a **roc**
–o pasturo palets tosos
en un bosc de crits confosos–
i, en ser fosc, hi vento foc.

J.V. Foix

Fixa't que aquest recurs es fa servir en els embarbussaments, en aquest cas la gràcia està en el contrast de paraules fonèticament semblants que fa que al parlar li costi de dir d'una tirada l'embarbussament. A vegades el contrast es produeix entre sons molt semblants:

Setze jutges d'un jutjat
 mengen fetge d'un penjat.
 Si el penjat es despenja
 es menjarà el fetge
 dels setze jutges que l'han penjat.

i d'altres vegades el contrast es produeix entre paraules que només canvien un so.

Guerra tenía una parra
 y Parra tenía una perra,
 y la perra de Parra
 mordió la parra de Guerra,
 y Guerra le pegó con la porra
 a la perra de Parra.
 –Diga usted, señor Guerra;
 ¿Por qué le ha pegado con la porra
 a la perra de Parra?
 –Porque si la perra de Parra
 no hubiera mordido la parra de Guerra,
 Guerra no hubiera pegado con la porra
 a la perra de Parra.

(Fes les activitats d'aprenentatge 11, 12 i 13)

PER APRENDRE

Activitat 1

Fes el recompte sil·làbic d'aquest fragment del poema.

- Digues si són versos d'art major o d'art menor.
- Subratlla i identifica el tipus de rima (consonant, assonant, vers lliure).
- Marca les sinalefes.
- Quin tipus d'estrofa segueix?

Vinyes verdes vora el mar,
Ara que el vent no remuga,
Us feu més verdes, i encar
Teniu la fulla poruga,
Vinyes verdes vora el mar

(Josep M. de Sagarra)

Activitat 2

Haz el recuento silábico de este poema.

- ¿Son versos de arte mayor o arte menor? _____
- Subraya y identifica el tipo de rima (asonante, consonante, verso libre).
- Marca las sinalefas.
- Identifica el tipo de estrofa. _____

Hora de mi corazón:
la hora de una esperanza
y una desesperación.
Tras el vivir y el soñar,
Está lo que más importa:
despertar

(Antonio Machado)

Activitat 3

Llegeix aquest poema de Joan Oliver (Pere Quart) que pertany al recull *Bestiari* (1937). Respon les preguntes:

- Subratlla la rima, digues si és consonant o assonant.
- Fes l'esquema mètric del poema.
- Quin tipus d'estrofa segueixen aquests versos?
- De què tracta aquest poema? Posa-li un títol.
- Com qualificaries el poema: íntim - lúdic - seriós - anecdòtic.

- Series capaç d'escriure un poema similar sobre un altre animal? Prova-ho.

La natura
diligent ens procura
una bèstia
per a cada molèstia.
Si a les fosques
ja no piquen les mosques,
hi ha els mosquits,
que treballen de nits.

Activitat 4

Hemos dicho al final de la unidad que la canción es la manera más dinámica de hacer poesía que existe actualmente. Recuerdas alguna canción cuya letra te emocione? Escríbela y explica por qué te gusta.

Activitat 5

Identifica les figures retòriques presents en aquests versos:

a) En aquest fragment hi ha 2 figures retòriques. Quines?

Plena de veus que m'han cridat pel nom.
Plena de cambres on he cobrat records.
Plena de finestres des d'on he vist créixer
Les piles de sols i pluges que se m'han fet anys.
Plena de dones que he seguit amb la vista

[...] *La ciutat*, Gabriel Ferrater

b) En este verso de Zorrilla se produce una figura retórica que afecta al nivel fonético. ¿Cuál es y qué sugiere?

El ruido con que rueda la ronca tempestad

c) Llegeix aquest tres versos de Miquel Martí i Pol. Quina figura retòrica apareix en el tercer vers?

Plou lentament aquest matí d'octubre,
com si la pluja fos un somni amable
i el temps, cansat, hagués mudat el ritme.

d) ¿Cómo se denomina en poesía la interrogación que aparece en estos versos de F. García Lorca?

¿La niebla del misterio no estremece
el árbol, el insecto y la montaña?
¿El terror de la sombra no lo sienten
las piedras y las plantas?

Activitat 6

Observa i llegeix aquest poema de Joan Brossa. Respon les preguntes:

NUS						
A	B	C	D	E	F	G
H	I	J	K	L	M	N
O	P	Q	R	S	T	U
V	W	X	Y	Z		

a) Com es relacionen les paraules i les imatges en aquest poema?

b) Series capaç d'inventar un poema visual? Prova-ho.

LLENGUA I SOCIETAT

Activitat 7

Quina és la conseqüència principal, pel que fa a la llengua catalana, dels processos castellanitzadors del segle XVIII?

Activitat 8

Va desaparèixer tota mena d'expressió literària en català durant el segle XVIII?

GRAMÀTICA

Activitat 9

Llegeix aquest text:

Bunyols de tres quarts de dotze

Posem en una cassola un litre d'aigua, un quart de quilo de mantega, la pela de mitja llimona ratllada, cinc grams de sal, vint-i-cinc grams de sucre i un pols de vainilla. Es fa bullir tot, i quan arrenca el bull s'hi tiren sis-cents grams de farina que hagi estat passada per un sedàs i que sigui molt neta. Ja tirada la farina, amb una espàtula de fusta es remena tot bé, a ple foc, vigilant que no s'aferrí. En un moment determinat es treu del foc i es guarda perquè es refredi. Tan bon punt s'ha refredat, s'hi van tirant, d'un a un, d'un a dotze ous, sempre remenant bé la totalitat i treballant contínuament amb l'espàtula. Ha de quedar una pasta melosa ben feta.

Després, en una paella que sigui prou alta, s'hi tira oli suficient per poder fregir abundantment els bunyols. Quan l'oli és bullent s'hi van tirant, amb una cullera, les boles de pasta que seran els bunyols, però aquesta operació s'ha de fer retirant una mica la paella del foc, que ha d'anar més a poc a poc. Això fa que el bunyol quedi bufat de l'interior. Quan el bunyol és cuit, es treu i es posa sobre un drap de fil perquè l'oli s'escorri.

Els bunyols s'han de treure no pas simultàniament, sinó successivament. Mentrestant s'haurà preparat una crema catalana no gaire espessa, o una nata ben muntada. Feta la crema o muntada la nata, s'agafa una mànega de confiter amb un cornet i, després d'haver fet un tall en els bunyols, s'hi va tirant la crema pel tall i queden, en definitiva, farcits. Després s'empolsimen amb sucre fi, es posen en una plata i se serveixen.

Val més que siguin calents. És un dolç senzill. Es poden fer abans de dinar, i per això el cuiner els anomena de tres quarts de dotze.

(Josep Pla. *Alguns grans cuiners de l'Empordà*, Editorial Destino.)

- Subratlla-hi tots els connectors.
- Aquesta recepta consta de quatre fases, sabries dir com s'anomenen i a quin paràgraf correspon cada una d'elles?

Activitat 10

- Llegeix atentament aquest text:
- Com pots observar, aquest text té problemes de cohesió. Col·loca els connectors d'aquest quadre en els espais adients:

perquè, el cap de setmana, però, perquè, tot i això, ahir, però
--

Un calamar de 200 kg

Un calamar gegant de 200 quilos va ser trobat mort, molt ben conservat, passat prop de la població de Hobart a les platges de Tasmània (Austràlia). L'animal formaria part d'una nova espècie que viuria a les profunditats marines.

El calamar va ser traslladat al museu de Tasmània –que està ubicat a Hobart– els experts el puguin analitzar. Segons el responsable del departament de zoologia del museu, David Pemberton, el calamar és un exemplar únic, no s'havia vist mai un animal que tingués tants tentacles. Pemberton va explicar que l'animal ha perdut els dos tentacles principals, que haurien arribat a mesurar 15 metres de llargada.

Coincidint amb l'aparició d'aquest cefalòpode a Tasmània, la productora espanyola Transglobe Films va informar ahir que el mes de setembre reiniciarà a les costes asturianes una campanya per capturar i enregistrar un calamar gegant. A la tardor del 2001 els responsables de l'expedició científica Proyecto Kraken van localitzar una zona del mar Cantàbric on viurien exemplars de calamars gegants. Responsables d'aquesta expedició van afirmar que havien observat una trentena d'exemplars, les condicions climatològiques adverses registrades a la zona els van impedir filmar els animals.

El calamar gegant, conegut com Architeuthis Dux, pot arribar a mesurar vint metres de llargada i a pesar uns mil quilograms.

(Avui. 23/07/02)

LÈXIC

Activitat 11

En aquests textos trobem sons repetits que intenten evocar una sensació sonora. Assenyala'ls. Com se'n diu d'aquesta figura retòrica? _____

Adormides,
les fulles dels meus besos van colgant
els recers del teu cos, i mentre oblides
les fulles altes de l'estiu, els dies
oberts i sense besos, ben al fons
el cos recorda: encara
tens la pell mig del sol, mig de la lluna

(Gabriel Ferrater)

Nubes de tempestad que rompe el rayo
y en fuego ornáis las prendidas orlas,
arrebatao entre la niebla oscura.
¡Llevadme con vosotras!

(Gustavo Adolfo Bécquer)

Activitat 12

En aquests escrits pots trobar onomatopeies. Assenyala-les.

I, si demano un sobre d'aspirina, el dependent nou, que no em coneix, diu:
tingui, dues pessetes i mitja. I, crec-crec, la caixa.

(Mercè Rodoreda)

Estels inútils, inútil campana,
llunyà falutx de la vela invisible!
Ning, nang

(Pere Quart)

Tot el dia se sentia el xerric de la serra.

Activitat 13

La paronomàsia és una figura retòrica que apareix en aquests textos. Digues quines són les paraules que contrasten.

Vendado que me has vendido

(Luis de Góngora)

Como tengo amigo, amago
de enviar esta llana, llena,
previniendo tanta tinta,
puse al candil mucha mecha.

Gerardo Lobo

Oh, vigorosa estirp! Esclava indigna
que cobeges viltats: sagna i signa
el teu rescat i el retorn a la Idea

J. V. Foix

Conill, per què tems el temps?

Pere Quart

Activitat 1

Defineix la poesia com a gènere literari i resumeix els trets formals que la caracteritzen.

Activitat 2

Lee este poema de Antonio Machado. Responde a las preguntas:

La primavera besaba
Suavemente la arboleda,
Y el verde nuevo brotaba
Como una verde humareda.

Las nubes iban pasando
Sobre el campo juvenil...
Yo vi en las hojas temblando
Las frescas lluvias de abril.

Hoy, en mitad de la vida,
Me he parado a meditar...
¡Juventud nunca vivida,
quién te volviera a soñar!

a) Busca información sobre el autor: época, movimiento literario, temas y obra poética.

b) Haz el esquema métrico de la primera estrofa (versos y rima). ¿Qué tipo de estrofa forma este poema?

c) ¿Qué figura retórica aparece en estos versos?

La primavera besaba
Yo vi en las hojas temblando

- d) ¿Qué palabras del campo semántico relacionado con la primavera aparecen en el poema? _____
- e) ¿Cuál crees que es el tema de este poema? Marca tu respuesta con una cruz.
- Describe sus sentimientos amorosos.
 - Descripción del paisaje primaveral.
 - La evocación de la juventud a partir de la primavera como metáfora del resurgir de la vida.
 - Es un poema de crítica social y política.

Activitat 3

Llegeix aquest poema de la poetessa Maria Àngels Anglada. Respon les preguntes:

Hem vist l'infant creuar els carrers de la mort
germà dels nostres fills, buit de jocs i rialles.
Hem vist l'infant creuar el carrer de la mort
mentre alats corses els seus passos retallen.

Cap alba ja no és nova ni cap rosa innocent
i es glaçaran els mots en el vers dels poetes
si oblidem que els infants petgen camins de mort
– raïms mai madurats, quina amarga verema!

No podem cridar junts contra el crim i la sang
però a la cova profunda on els records s'amaguen
viuran sempre aquests ulls que la por ha entelat
i tenyiran de dol les alegres imatges.

- a) Busca informació sobre l'autora: època, moviment literari, estil i obra. _____

- b) Fes l'anàlisi mètrica de la primera estrofa (vers, rima...). _____

- c) Quin és el tema central del poema? Marca la teva resposta.
- La tristesa davant de la mort d'un infant.
 - La descripció d'un poble en guerra.
 - Denunciar la guerra que malmet cruelment la infantesa.
 - La vida d'un infant.
- d) Inventa un títol per a aquest poema. _____

e) A quin objecte fan referència aquestes dues metàfores?

Alats corses els seus passos retallen

Raïms mai madurats, quina amarga verema!

f) Escriu el camp semàntic relacionat amb la guerra que apareix en aquest poema.

Activitat 4

Escriu un poema sobre un tema de lliure elecció (l'amor, l'amistat, el sentit de la vida, crítica social, etc.) que rimi i que segueixi un patró estròfic.

Activitat 5

Quina és la zona de l'antiga Corona d'Aragó que va passar a l'administració francesa el 1659? Què va produir, això?

Activitat 6

Quin territori va mantenir l'oficialitat de la llengua catalana en el segle XVIII? Per què?

Activitat 7

Llegeix aquest text:

Com a músic el seu repertori era més aviat curtet: tocava una masurca -i aquesta era la peça de compromís-, un valset esbravat i cançoner i dos o tres aires rústics antics. Però els pagesos, llavors no tenien pas gaires pretensions i amb poca cosa es conformaven. Per altra part, l'artista era molt amable i compla-

ent, i si el seu repertori era limitat i de molt poca variació, no es feia pas pregar per tocar tanta estona com convingués a la seva honrada clientela.

A l'estiu, solia passar un músic ambulat, un home vell, petit i plàcid, amb un bigoti llarg i caigut, els ulls tristos i d'una pell tan blanca i esblaimada que semblava que l'havien bullit o almenys que l'interessat havia de tenir un cobriment de cor d'un moment a l'altre. Anava pel món portant per tot equipatge un violí enfundat en una coixinera de drap de casa. Malgrat ésser un vagabund –i un vagabund de l'escola més antiga i aquilotada– anava relativament ben vestit, i això sembla que li era, en certa manera, imposat per l'ofici que feia: voltava per les masies, pels llogarrets i vilatges i el llogaven per tocar l'instrument en dies de festa assenyalada o per amenitzar els casaments i bateigs que es feien a les cases.

D'entre la infinitat de persones que passaren pel mas Pla en temps de la meua adolescència, la memòria m'ha conservat el record de dos homes amb una exactitud singular.

Portava un barret de palla amb una ampla cinta negra, coll de cel·luloide, punys rodons i una corbata verda, muntada sobre una estructura de filferro penjada al botó de la nou. Quan anava de camí, però, aquesta corbata se la treia, l'emboficava amb un tall de paper i la guardava molt ben plegada a la butxaca. Només les sabates enormes i polsoses que donaven una idea de la seva mida insegura i esgavellada.

(Josep Pla, *Un de Begur*, Edicions 62.)

- Ordena'l perquè tingui coherència.
- Digues si és instructiu, narratiu, argumentatiu o descriptiu?

- Digues quins paràgrafs corresponen a la introducció, al nus i al desenllaç.

Activitat 8

Enumera els aspectes que s'han de tenir en compte per aconseguir la coherència i la cohesió d'un text:

Activitat 9

Relaciona cada paraula amb la seva definició:

Paraula que imita un so real	paronomàsia
Contrast de dues o més paraules fonèticament semblants	al·literació
Repetició d'un o més sons per provocar un efecte sonor	onomatopeia

Activitat 10

Relaciona cada text amb la figura retòrica que té:

Aquel poderoso metal que todo lo riñe y todo lo rinde. (Gracián)	onomatopeia
A la tarda, se sentia el xip-xap de les nenes a la piscina	al·literació
El ala aleve del leve abanico (Rubén Darío)	paronomàsia

SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS D'APRENTATGE

PER APRENDRE

Activitat 1

- Són versos d'art menor, són versos heptasíl·labs, de 7 síl·labes. Els versos 2 i 3 acaben en mots plans (remuga, poruga), per tant només es compta fins a l'última síl·laba accentuada.
- Rima consonant mar/encar/mar; remuga/poruga
- Elisió: vers 1: vora el; vers 2: que el;
- Sinalefa: vers 3: i encar
- Tipus d'estrofa: Quintet, combinació de 5 versos d'art menor, que van encadenats per dues rimes. La combinació de rimes és: a b a b a

Activitat 2

- Versos de arte menor: son todos octosílabos excepto el último que tiene 4 sílabas.
Los versos 1, 2 tienen 7 sílabas reales pero acaban en una palabra aguda, por lo tanto suman una sílaba más: 7+1. El último verso tiene tres sílabas reales pero como está formado por una palabra aguda, también suma una sílaba más: 3+1
- Rima consonante. El verso 1 y 3: corazón / desesperación
Verso blanco: el verso 2 es blanco porque respeta el número de sílabas pero no rima con ningún otro.
Lo mismo ocurre en la segunda estrofa: rima consonante soñar / despertar.
- Sinalefas > verso 2: la hora / de una .
 verso 3: y una
 verso 4: y el
- Tipo de estrofa: dos tercetos, estrofa de tres versos que pueden encadenarse, siguen esta combinación: aba cdc

Activitat 3

- Rima consonant: natura, procura / bèstia, molèstia / fosques, mosques / mosquits, nits
- Esquema mètric: aa, bb, cc, dd
- Són versos apariats, rimen de dos en dos.
- Parla de dos insectes: les mosques i mosquits. El títol real és: «mosques i mosquits».
- Lúdic i anecdòtic.
- Resposta oberta.

Activitat 4

Respuesta abierta.

Activitat 5

- a) anàfora : repetició dels mots Plena de ...
metàfora: les piles de sol i pluges que se m'han fet anys > les piles de sol i pluges són els dies.
- b) Aliteración del sonido [r] para evocar el ruido de los truenos de una tempestad.
- c) Personificació: aplica al mot temps, l'adjectiu cansat, que és una qualitat humana.
- d) Interrogación retórica: no espera respuesta.

Activitat 6

- a) Apareix tot l'abecedari i una línia en forma de tirabuixó abraça les lletres que formen la paraula NUS. És com un joc: una línia fa un nus sobre les lletres d'aquest mot. El dibuix reforça la paraula.
- b) Resposta oberta.

LLENGUA I SOCIETAT**Activitat 7**

Que el català es va convertir progressivament en llengua d'ús familiar, no apta per a l'alta cultura.

Activitat 8

No, la literatura popular en català va viure en el segle XVIII un moment d'esplendor.

GRAMÀTICA**Activitat 9**

- a) Tots els connectors del text estan marcats:

Bunyols de tres quarts de dotze

Posem en una cassola un litre d'aigua, un quart de quilo de mantega, la pela de mitja llimona ratllada, cinc grams de sal, vint-i-cinc grams de sucre i un pols de vainilla. Es fa bullir tot, i quan arrenca el bull s'hi tiren sis-cents grams de farina que hagi estat passada per un sedàs i que sigui molt neta. Ja tirada la farina, amb una espàtula de fusta es remena tot bé, a ple foc, vigilant que no s'aferrí. **En un moment determinat** es treu del foc i es guarda **perquè** es refredi. **Tan bon punt** refredat, s'hi van tirant, d'un a un, d'un a dotze ous, sempre remenant bé la totalitat i treballant contínuament amb l'espàtula. Ha de quedar una pasta melosa ben feta.

Després, en una paella que sigui prou alta, s'hi tira oli suficient per poder fregir abundantment els bunyols. Quan l'oli és bullent s'hi van tirant, amb una cullera, les boles de pasta que seran els bunyols, però aquesta operació s'ha de fer retirant una mica la paella del foc, que ha d'anar més a poc a poc. Això fa que el bunyol quedi bufat de l'interior. Quan el bunyol és cuit, es treu i es posa sobre un drap de fil perquè l'oli s'escorri.

Els bunyols s'han de treure **no pas simultàniament, sinó successivament**. Mentrestant s'haurà preparat una crema catalana no gaire espessa, o una nata ben muntada. Feta la crema o muntada la nata, s'agafa una mànega de confiter amb un cornet i, després d'haver fet un tall en els bunyols, s'hi va tirant la crema pel tall i queden, en definitiva, farcits. Després s'empolsimen amb sucre fi, es posen en una plata i se serveixen.

Val més que siguin calents. És un dolç senzill. Es poden fer abans de dinar, i per això el cuiner els anomena de tres quarts de dotze.

(Josep Pla. *Alguns grans cuiners de l'Empordà*.)

b)

Primera fase, primer paràgraf: Ingredients i preparació.

Segona fase, segon paràgraf: elaboració.

Tercera fase, tercer paràgraf: cocció i presentació.

Quarta fase, quart paràgraf: consells o recomanacions.

Activitat 10

Un calamar de 200 kg

Un calamar gegant de 200 quilos va ser trobat mort, però molt ben conservat, el cap de setmana passat prop de la població de Hobart a les platges de Tasmània (Austràlia). L'animal formaria part d'una nova espècie que viuria a les profunditats marines.

El calamar va ser traslladat ahir al museu de Tasmània -que està ubicat a Hobart- perquè els experts el puguin analitzar. Segons el responsable del departament de zoologia del museu, David Pemberton, el calamar és un exemplar únic, perquè no s'havia vist mai un animal que tingués tants tentacles. Tot i això, Pemberton va explicar que l'animal ha perdut els dos tentacles principals, que haurien arribat a mesurar 15 metres de llargada.

Coincidint amb l'aparició d'aquest cefalòpode a Tasmània, la productora espanyola Transglobe Films va informar ahir que el mes de setembre reiniciarà a les costes asturianes una campanya per capturar i enregistrar un calamar gegant. A la tardor del 2001 els responsables de l'expedició científica Proyecto Kraken van localitzar una zona del mar Cantàbric on viurien exemplars de calamars gegants. Responsables d'aquesta expedició van afirmar que havien observat una trentena d'exemplars, però que les condicions climatològiques adverses registrades a la zona els van impedir filmar els animals.

El calamar gegant, conegut com a Architeuthis Dux, pot arribar a mesurar vint metres de llargada i a pesar uns mil quilograms.

(Avui. 23 .07.02)

LÈXIC

Activitat 11

Adormides,
 les fulles dels meus besos van colgant
 els recers del teu cos, i mentre oblides
 les fulles altes de l'estiu, els dies
 oberts i sense besos, ben al fons
 el cos recorda: encara
 tens la pell mig del sol, mig de la lluna
 (Gabriel Ferrater)

- al·literació de s

Nubes de tempestad que rompe el rayo
 y en fuego ornáis las prendidas orlas,
 arrebatado entre la niebla oscura.
 ¡Llebadme con vosotras!
 (Gustavo Adolfo Bécquer)

- al·literació de r

- La figura retòrica que intenta provocar un efecte sonor mitjançant la repeticó de sons en diferents paraules, es diu al·literació.

Activitat 12

En color tens marcades totes les onomatopeies:

I, si demano un sobre d'aspirina, el dependent nou, que no em coneix, diu:
 tingui, dues pessetes i mitja. I, **crec-crec**, la caixa.

(Mercè Rodoreda)

Estels inútils, inútil campana,
 llunyà falutx de la vela invisible!
Ning, nang

(Pere Quart)

Tot el dia se sentia el **xerric** de la serra.

Activitat 13

La paronomàsia està marcada en color:

Vendado que me has **vendido**
 (Luis de Góngora)

Como tengo **amigo**, **amago**
de enviar esta **llana**, **llena**,
previniendo **tanta tinta**,
puse al candil **mucho mecha**.

(Gerardo Lobo)

Oh, vigorosa estirp! Esclava indigna
que cobeges viltats: **sagna** i **signa**
el teu rescat i el retorn a la Idea

(J. V. Foix)

Conill, per què **tems** el **temps**?

(Pere Quart)

Activitat 1

La lírica o poesia és la forma literària en què s'expressen els sentiments del jo poètic. El poeta és subjectiu, escriu per interpretar el món mitjançant l'exaltació dels seus sentiments.

Trets formals: el vers, la rima (consonant, assonant, vers blanc o vers lliure), l'estrofa i l'ús de figures retòriques.

Activitat 2

- Antonio Machado (1875-1939), poeta de la literatura castellana perteneciente a la llamada Generación del 98. Su niñez en Sevilla, el amor y la desolación por la muerte de su mujer, las tierras de Castilla donde pasó su juventud, el compromiso y la preocupación por los problemas de su tiempo son temas recurrentes en su poesía.
- Versos octosílabos, arte menor.
Esquema métrico: abab, es un cuarteto.
El poema está compuesto por tres cuartetos.
- Son dos personificaciones.
La primavera besa, besar es una acción humana.
La hojas tiemblan, temblar es una acción humana.
- arboleda, verde, campo, hojas, lluvias de abril.
- Tema: la evocación de la juventud a partir de la primavera como metáfora del resurgir de la vida.

Activitat 3

- Maria Àngels Anglada (Vic, 1930 - Figueres, 1999). Va conrear diversos gèneres: poesia, narrativa, crítica literària i assaig. Va estudiar filologia clàssica, era una gran coneixedora del món clàssic.
- Són versos hendecasíl·labs, d'onze síl·labes.
Rima consonant dels versos 1 i 3 (mort-mort) i rima assonant dels versos 2 i 4: rialles - retallen, és a dir, en aquest cas només coincideixen les vocals, no les consonants.
- Denunciar la guerra que malmet cruelment la infantesa.
- El títol real és «Vietnam», la teva resposta pot ser diferent.
- alats corses: metàfora per referir-se als avions de guerra, que com a cavalls alats, llancen les bombes sobre els pobles.
Raïms mai madurats, quina amarga verema: els nens són com els fruits verds que no poden arribar a madurar per culpa de la guerra. Aquesta no els permet tenir una vida plena i llarga. L'amarga verema: fa referència a una generació que es malmet, com es malmeten les collites per culpa de fenòmens externs.
- mort, alats corses, oblidar, amargor, cridar, crim, sang, por, dol.

Activitat 4

Resposta oberta.

Activitat 5

Els territoris de la Catalunya Nord, també anomenats el Rosselló. Aquest fet va provocar la introducció del francès a gran escala en aquest territori.

Activitat 6

L'illa de Menorca, perquè va passar a sobirania britànica i es van mantenir les seves institucions i l'oficialitat de la llengua pròpia.

Activitat 7

A) El text ordenat queda així:

D'entre la infinitat de persones que passaren pel mas Pla en temps de la meua adolescència, la memòria m'ha conservat el record de dos homes amb una exactitud singular.

A l'estiu, solia passar un músic ambulat, un home vell, petit i plàcid, amb un bigoti llarg i caigut, els ulls tristos i d'una pell tan blanca i esblaimada que semblava que l'havien bullit o almenys que l'interessat havia de tenir un cobriment de cor d'un moment a l'altre. Anava pel món portant per tot equipatge un violí enfundat en una coixinera de drap de casa. Malgrat ésser un vagabund –i un vagabund de l'escola més antiga i aquilotada– anava relativament ben vestit, i això sembla que li era, en certa manera, imposat per l'ofici que feia: voltava per les masies, pels llogarrets i vilatges i el llogaven per tocar l'instrument en dies de festa assenyalada o per amenitzar els casaments i bateigs que es feien a les cases. Portava un barret de palla amb una ampla cinta negra, coll de cel·lulíode, punys rodons i una corbata verda, muntada sobre una estructura de filferro penjada al botó de la nou. Quan anava de camí, però, aquesta corbata se la treia, l'embolicava amb un tall de paper i la guardava molt ben plegada a la butxaca. Només les sabates enormes i polsoses que donaven una idea de la seva mida insegura i esgavellada. Com a músic el seu repertori era més aviat curtet: tocava una masurca –i aquesta era la peça de compromís–, un valset esbravat i cançoner i dos o tres aires rústics antics. Però els pagesos, llavors no tenien pas gaires pretensions i amb poca cosa es conformaven. Per altra part, l'artista era molt amable i complaent, i si el seu repertori era limitat i de molt poca variació, no es feia pas pregar per tocar tanta estona com convingués a la seva honorada clientela.

(Josep Pla. *Un de Begur*. Edicions 62.)

- b) Es tracta d'un text narratiu on apareixen molts fragments descriptius.
- c) En el primer paràgraf, el narrador, a mode d'introducció, relaciona el músic amb els records d'adolescència viscuts al mas Pla.

El segon paràgraf correspon al nus, on ens fa una descripció física del músic i de la indumentària que acostumava a portar quan tocava.

El tercer paràgraf correspon al desenllaç, en el qual narra les característiques del seu repertori musical.

Activitat 8

Aspectes de coherència:

Disposar de la informació adequada.

Estructurar les dades de forma lògica i coherent, evitant les repeticions innecessàries.

Organitzar adequadament el text, de manera que tingui una estructura lògica: introducció, desenvolupament, conclusió.

Aspectes de cohesió:

Respectar l'ordre lògic de les frases.

Saber utilitzar adequadament tots els recursos de què disposa el llenguatge: pronoms, verbs, connectors.

Evitar la repetició de mots i expressions. Saber utilitzar el terme apropiat per a cada ocasió.

Activitat 9

Paraula que imita un so real —————▶ onomatopeia

Contrast de dues o més paraules fonèticament semblants —▶ paronomàsia

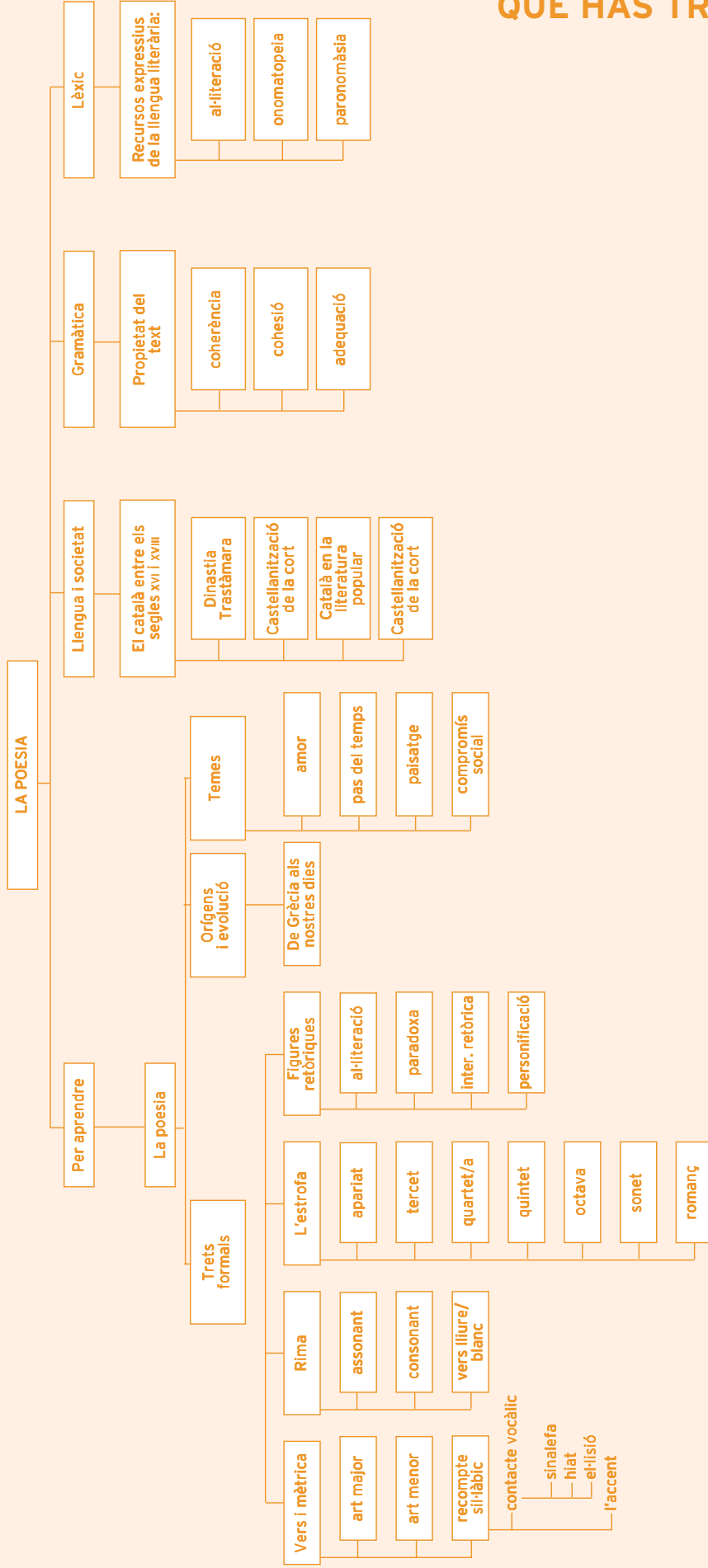
Repetició d'un o més sons per provocar un efecte sonor —▶ al·literació

Activitat 10

Aquel poderoso metal que todo lo riñe y todo lo rinde. —▶ paronomàsia

A la tarda, se sentia el xip-xap de les nenes a la piscina —▶ onomatopeia

El ala aleve del leve abanico —▶ al·literació

QUÈ HAS TREBALLAT?

com

ho porto?

Què he après i què em falta?

Ara que ja has arribat al final de la unitat només et queda comprovar què has après i adonar-te, si és el cas, d'allò que et queda per aprendre.

Omple la graella següent amb Sí / No / A mitges.

Quadre d'autoavaluació

He après a...	Activitats d'aprenentatge	Activitats d'avaluació	Sí / No / A mitges
Llegir i comprendre textos poètics senzills.	1, 2, 3, 4, 5,6	1, 2, 3, 4	
Analitzar les característiques bàsiques dels poemes.	1, 2, 3, 4, 5, 6	1, 2, 3, 4	
Tenir una visió general de com era el català entre els segles XVI i XVIII.	7, 8	5, 6	
Recordar les propietats dels Textos escrits: coherència, cohesió i adequació.	9, 10	7, 8	
Identificar els recursos expressius de la llengua literària a nivell fònic.	11, 12, 13	9, 10	

Unitat 3

EL SEGLE XIX

En aquesta unitat viatjarem pel segle XIX i farem un cop d'ull a la literatura que s'hi produïa. Al final de la unitat podràs:

- Tenir una visió general de la literatura catalana i castellana del segle XIX.
- Conèixer els autors, obres i moviments més destacats del segle XIX.
- Analitzar la llengua catalana del segle XIX.
- Revisar textos escrits a partir de pautes i graelles de correcció.
- Identificar recursos expressius de la llengua literària a nivell morfosintàctic.

COM HO TROBARÀS?

PER APRENDRE

- La literatura catalana i castellana del segle XIX.

LLENGUA I SOCIETAT

- La llengua catalana del segle XIX.

GRAMÀTICA

- Revisió de textos escrits.
- Coherència, cohesió, adequació i correcció.
- Pautes i graelles de correcció.

LÈXIC

- Recursos expressius de la llengua literària.
- Nivell morfosintàctic.
 - Anàfora.
 - Asíndeton.
 - Polisíndeton.
 - Hipèrbaton.
 - Paral·lelisme.

1. PER APRENDRE

LITERATURA CATALANA DEL SEGLE XIX

El romanticisme i la Renaixença

A finals del segle XVIII apareixen a Europa els primers signes de romanticisme, que durant el segle XIX entraran a Catalunya i a Espanya. El romanticisme és un corrent estètic i de pensament que va modificar la concepció de l'art que es tenia a la Il·lustració.

El romanticisme es caracteritza per:

1. Ús de la imaginació i la fantasia per sobre de la lògica i la raó.
2. Rebuig de les normes clàssiques i voluntat de llibertat expressiva i artística.
3. Aparició de l'estètica del lleig, és a dir, revalorització de tot allò que és grotesc, escabrós, primitiu o lleig. També hi ha un retorn a l'estètica de l'edat mitjana i admiració per països considerats exòtics, com els orientals.
4. Presència de la malenconia, el dolor, la depressió i la solitud. Valoració positiva del suïcidi com a manera de fugir d'una realitat desagradable. Expressió dels estats d'ànim interiors amb l'evocació de paisatges tempestuosos de la naturalesa.
5. Recuperació de les arrels populars i de la consciència de formar part d'un poble o nació. Reivindicació de les llibertats nacionals.

Aquest últim punt és el que va permetre que, a Catalunya, sota la influència del romanticisme aparegués la Renaixença. La Renaixença és un moviment polític, social, econòmic i, sobretot, cultural que es va produir a Catalunya durant el segle XIX. El seu objectiu era recuperar l'esplendor que havien tingut les lletres i la nació catalana abans de la decadència.

Es considera que la Renaixença comença el 1933 quan Bonaventura Carles Aribau publica un poema d'inspiració romàntica anomenat *Oda a la Pàtria* en una revista romàntica anomenada *El vapor*. El poema és una composició culta en què la llengua i la nació catalanes apareixen lligades amb una voluntat reivindicativa. A continuació en tens el començament:

Adéu-siau, turons, per sempre adéu-siau,
oh serres desiguals, que allí, en la pàtria mia,
dels núvols e del cel de lluny vos distingia,
per lo repòs etern, per lo color més blau.
Adéu tu, vell Montseny, que des ton alt palau,
com guarda vigilant cobert de boira e neu,
guaites per un forat la tomba del Jueu,
e al mig del mar immens la mallorquina nau.

A partir d'aquest moment s'inicia el primer període de la Renaixença, que culminarà amb la restauració dels Jocs Florals. Els Jocs Florals eren un concurs literari d'origen medieval (desaparegut al segle XV) que es va tornar a instaurar per premiar les millors poesies de tema patriòtic (amb l'Englantina d'or), sobre

la fe (amb la Viola d'or i argent) i amorós (amb la Flor natural). Per això el lema dels Jocs era Pàtria, Fides i Amor (Pàtria, Fe i Amor).

Els Jocs Florals representen la culminació de la Renaixença, i es convertiran en una plataforma d'ús culte de la llengua. Tots els grans autors catalans del segle XIX van participar-hi: **Joaquim Rubió i Ors, Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà** o **Narcís Oller**.

El gènere més destacat pels autors romàntics va ser la poesia, ja que els permetia l'expressió més sincera i íntima del jo poètic. D'entre diferents autors, sens dubte, el que destaca més de tots els poetes del moment és Jacint Verdaguer (1845-1902). **Mossèn Cinto, com també se'l coneix, és un clar exponent de Romanticisme idealista, apassionat i rebel. És el creador del català literari modern.** Va escriure sobre fe i sobre història de Catalunya. És l'autor de dos grans poemes èpics: *L'Atlàntida* i *Canigó*. Aquest últim explica de manera llegendària els orígens de Catalunya al segle XI. Narra la història del cavaller Gentil, que lluita contra els sarraïns a la Reconquesta, i les fades del Canigó. Encisat per la fada Flordeneu, Gentil oblida les seves obligacions de cavaller i el seu oncle Guifré l'acaba matant per traïdor. Però se'n penedeix, i per purgar el seu crim funda un monestir.

Altres obres del mateix autor són *Idil·lis i cants místics*, *Lo somni de Sant Joan*, fruit d'un viatge a Terra Santa, *Flors del Calvari* i el recull d'articles periodístics *En defensa pròpia*, en què es defensa de les diferents acusacions que rebé per part de les jerarquies eclesiàstiques i polítiques.

El realisme i el naturalisme

A partir de la segona meitat del segle XIX es va començar a conrear a Espanya i a Catalunya un tipus de narrativa costumista. La literatura de costums és aquella que s'elabora a partir dels elements quotidians de la realitat que descriuen una època determinada. L'autor més representatiu del costumisme català és **Emili Vilanova**, amb obres com *Escenes barcelonines*.

El costumisme va anar evolucionant cap a un nou corrent literari que existia a tot Europa, el realisme. **El realisme és un moviment estètic que es caracteritza per representar la realitat en les obres literàries tal com és, sense idealització ni fantasia. Tracta temes sempre d'actualitat i mostra un gran interès pels canvis històrics i per la descripció minuciosa dels ambients i de la psicologia dels personatges de les seves obres.**

L'interès pels avenços científics va provocar que del realisme aparegués un nou corrent, el naturalisme, que té les mateixes característiques que el Realisme però a més té en compte factors com la genètica o la realitat personal dels individus. Està influït per l'evolucionisme de Darwin i per la llei de l'herència i el determinisme ambiental i social. L'autor europeu més important d'aquest moviment va ser Émile Zola, que va influir molt en l'escriptor català Narcís Oller.

Narcís Oller (1846-1930) va començar a escriure narrativa de costums, però ben aviat va evolucionar a posicions realistes i naturalistes. Les seves obres

més importants són *La papallona*, que narra la vida d'un estudiant; *L'escanya-pobres*, el tema central de la qual és l'avarícia; *Vilaniu*, *La febre d'or*, que narra la transformació econòmica de la Barcelona del moment, o *La bogeria*, novel·la que pretén demostrar la relació entre la bogeria i l'ambient.

El teatre del segle XIX

El teatre català del segle XIX s'inicià amb sainets¹, per un cantó, i obres cultes de tipus històric. El primer autor que assolí una gran popularitat va ser Frederic Soler, conegut amb el pseudònim de Serafí Pitarra (1839-1895). Aquest autor va escriure moltes obres còmiques i paròdies de drames romàntics com *L'esquella de la torratxa* o *La botifarra de la llibertat*. Més endavant, però, va escriure drames romàntics pròpiament dits com *Les joies de la Roser* o *Batalla de Reines*.

Ara bé, l'autor que va dotar el teatre català del segle XIX de categoria universal va ser Àngel Guimerà (1845-1924). Aquest autor va escriure tragèdies, primer en vers i després en prosa. La seva obra *Gala Placídia* se situa a l'època romana, mentre que *Mar i cel* està ambientada al segle XVII i els personatges són pirates i corsaris.

Amb el temps va saber combinar a la perfecció diversos corrents com el romanticisme i el naturalisme. Les seves obres més emblemàtiques i les que li han donat més popularitat són *Maria Rosa*, *Terra Baixa* i *La filla del mar*.

El modernisme

Finalment, l'últim moviment (literari, escultòric, musical i arquitectònic) iniciat al segle XIX és el modernisme. Va sorgir d'intel·lectuals nascuts i criats en famílies burgeses i es van enfrontar amb la seva classe per la seva oposició als valors establerts. El grup es va aglutinar al voltant de revistes com *L'avenç* o *Quatre Gats*.

El modernisme català es divideix en dues etapes. La primera es desenvolupa del 1892 al 1900. És una etapa de formació i de confrontació amb la situació imperant de la Renaixença que consideren antiquada. La segona etapa, del 1900 al 1911 és menys agressiva i el modernisme s'ha consolidat com un producte de consum per la mateixa burgesia que criticaven en un principi. Poc a poc anirà desapareixent per donar pas al noucentisme.

El poeta més significatiu del modernisme és Joan Maragall que va escriure obres com *Poesies*, *Visions i cants* o *Seqüències*, i va mitificar el personatge del Comte Arnau. També va escriure assaig teòric.

En la narrativa es van donar diferents corrents: la novel·la costumista continuava tenint adeptes (com *L'auca del senyor Esteve*, de Santiago Rusiñol), però també es va conrear la novel·la simbòlica, que pretén suggerir més que explicar i que està farcida de símbols, com *Solitud* de Víctor Català (pseudònim de Caterina Albert), i la novel·la decadentista, que pretén mostrar la realitat interior de l'autor.

El teatre va evolucionar bastant i es va convertir en un gènere important per a les dues tendències del moviment. Autors teatrals modernistes són Santiago Rusiñol, Adrià Gual, Ignasi Iglesias i Joan Puig i Ferrater.

LITERATURA CASTELLANA DEL SIGLO XIX

Romanticismo

Las ideas románticas de libertad e individualidad y la expresión de los sentimientos como la soledad o la nostalgia tienen en la lírica una forma de expresión ideal. Por eso fue uno de los géneros más usados por los autores románticos castellanos. **Pese a la existencia de una primera etapa romántica con el poeta José de Espronceda a la cabeza con su obra *El diablo mundo*, los mejores autores románticos son tardíos y escriben cuando el realismo ya ha empezado. Se trata de Gustavo Adolfo Bécquer y de Rosalía de Castro.**

La poesía de Bécquer y de Castro (que fue una gran autora también en gallego) es intimista y melancólica. Sus obras son el vivo reflejo del artista romántico que, con la ayuda de la intuición y la fantasía, busca la evasión de la realidad. Aparece en sus obras una gran introspección, es decir, un análisis de los sentimientos profundos del propio poeta. Fíjate en los versos siguientes de Bécquer:

Hoy como ayer, mañana como hoy
 ¡y siempre igual!
 Un cielo gris, un horizonte eterno
 y andar..., andar.
 Moviéndose a compás como una estúpida
 máquina el corazón;
 la torpe inteligencia del cerebro
 dormida en un rincón.
 El alma, que ambiciona un paraíso,
 buscándole sin fe;
 fatiga sin objeto, ola que rueda
 ignorando por qué.
 Voz que incesante con el mismo tono
 canta el mismo cantar,
 gota de agua monótona que cae
 y cae sin cesar.
 Así van deslizándose los días
 unos de otros en pos,
 hoy lo mismo que ayer, probablemente
 mañana como hoy.
 ¡Ay!, ¡a veces me acuerdo suspirando
 del antiguo sufrir!
 ¡Amargo es el dolor pero siquiera
 padecer es vivir!

La prosa romántica viene representada por autores como el mismo Bécquer, que escribió *Leyendas*. Pero el prosista más destacado del romanticismo es el articulista Mariano José de Larra. Sus artículos parten de acontecimientos o situaciones que el autor observa y que utiliza para hacer duras críticas contra ciertas actitudes sociales. En sus artículos explica que a los españoles les falta educación y ganas de trabajar. Siempre muestra, además, un fuerte pesimismo.

El teatro romántico castellano aparece tardíamente y la figura que mejor lo ejemplifica es Francisco Martínez de la Rosa. Este autor escribió dramas que caracterizan el teatro de la época: admiración por la Edad Media, protagonistas misteriosos, ambientes lúgubres y lucha por la libertad y el amor. Pero el drama más famoso de este momento es *Don Juan Tenorio*, de José Zorrilla.

El realismo y el naturalismo

El realismo y el naturalismo en castellano dieron muchas obras de género narrativo, especialmente novelas. Autores como Benito Pérez Galdós, con obras como *Fortunata y Jacinta*, que narra el ambiente de la sociedad madrileña del momento, o los *Episodios nacionales*, una serie de novelas de tema histórico; o Leopoldo Alas Clarín, con su famosa obra *La Regenta*, son los autores más representativos del momento. Otros autores realistas y naturalistas son Fernán Caballero (seudónimo de Cecilia Böhl de Faber), Juan Valera o Emilia Pardo Bazán.

Sus obras se caracterizan por una descripción detallada y minuciosa de los ambientes y de los personajes, y por los conflictos entre clases sociales.

Modernismo

A finales del siglo XIX y adentrándose en el siglo XX, aparece el modernismo. Este movimiento es una reacción contra las propuestas realistas que incluyen problemas sociales e ideológicos. Los modernistas defienden la idea de que el arte no tiene que tener ningún fin ni compromiso político necesariamente, sino que debe buscar la belleza en sí misma. Esto hace que lo subjetivo y lo sensorial tomen una mayor importancia.

El poeta nicaragüense Rubén Darío es el máximo representante del modernismo en castellano. También Juan Ramón Jiménez, Antonio Machado o Ramón del Valle-Inclán iniciaron su carrera literaria en el modernismo, aunque fueron evolucionando debido a que este movimiento convive con otro que inicia la literatura del siglo XX: la generación del 98.

(Fes les activitats d'aprenentatge 1, 2, 3 i 4)

2. LLENGUA I SOCIETAT

El català al segle XIX

La situació lingüística a Catalunya del segle XVIII es va mantenir durant la primera meitat del segle XIX. Va ser un segle molt mogut amb tres guerres Carlines i l'evolució de l'estructura social catalana, ja que naixia la industrialització.

Catalunya va recuperar pes econòmicament, i en el camp cultural, es va introduir al Principat un corrent cultural provinent d'Europa anomenat **romanticisme**. Aquest corrent revalorava tot allò que tenia alguna cosa a veure amb la cultura del poble, com la llengua i les tradicions. Neix també en aquest moment la consciència unitària de les nacionalitats.

Tots aquests factors permetran el naixement d'un moviment de recuperació cultural i lingüística: **la Renaixença**. Es considera que aquest moviment s'inicia al 1833 amb la publicació d'un poema, *La Pàtria*, de Bonaventura Carles Aribau al diari *El Vapor*. De fet, però, el moment més important de la Renaixença es dona a la segona meitat del segle XIX, quan es creen els Jocs Florals el 1859, un concurs literari que ja existia a l'edat mitjana. L'única llengua amb la qual es pot participar al concurs és la catalana.

Tot això implica la recuperació del català com a llengua de cultura. **Autors com Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà i Narcís Oller van tornar a posar la llengua i la literatura catalana al nivell d'Europa.**

Perquè tot això es produís feia falta una fixació ortogràfica de la llengua, ja que per les circumstàncies del moment, cadascú escrivia com podia. **El primer intent es va dur a terme als anys 80 del segle XIX des de la revista *L'Avenç*, que va proposar una reforma ortogràfica.** El català d'aquell moment estava molt castellanitzat, i es van plantejar diferents solucions. Hi havia qui era partidari de recuperar formes clàssiques de l'edat mitjana i qui era partidari del «català que ara es parla», que volia agafar com a model de llengua el que parlava el poble.

En aquesta campanya va participar-hi un jove lingüista que seria el responsable de la normativització¹ del català en el segle següent: Pompeu Fabra.

(Fes les activitats d'aprenentatge 5 i 6)

3. GRAMÀTICA

En la primera unitat del mòdul vas poder veure quines eren les tres fases de l'elaboració d'un text:

LA PLANIFICACIÓ

LA REDACCIÓ

LA REVISIÓ

A partir d'ara ens centrarem en la tercera fase: la revisió

LA REVISIÓ DELS TEXTOS ESCRITS

Revisar un text engloba molts aspectes diferents: **la coherència, la cohesió, l'adequació i la correcció** (ortogràfica, morfològica, sintàctica i lèxica). Segurament deus recordar tots aquests aspectes perquè els has treballat en unitats anteriors.

¹ Normativització: procés pel qual es fixen les normes ortogràfiques i gramaticals d'una llengua.

El que farem en aquesta unitat serà donar-te unes pautes perquè tu mateix/a puguis autocorregir-te els textos que escrius. I tot això ho farem d'una manera pràctica, a partir d'un cas concret.

Es tracta d'un lector d'un diari que va llegir un article que es titulava "Deixar de fumar és fàcil, només és qüestió de voluntat". Després de llegir-lo, com que el lector no hi estava gens d'acord, va decidir escriure una carta al director mostrant la seva opinió sobre el tema del tabac.

Llegeix el primer esbós que va fer:

Carta al director:

Hola estimadíssim director del diari, nomes li vui di que no estic de acord amb lo que va dir del tabaco i de deixar-lo y tot plegat. lo había intentat de deixar de fumar moltas vegadas i no había tu tia de deixar de fumar. Deixaré un dia de fumar. Penso que es una cosa masa dificil i que mes que voluntad lo que es te que fer es aillarse del mon porque si no es imposible porque tot déu fuma per el carrer llavorens te fan venir ganas a tú i no ho pots deixar. Toni Salón Torres, St. Celoni.

Després de fer una primera llegida deus haver vist que hi ha força errades, aquí t'he n'hem marcat algunes.

Hola estimadíssim director del diari, nomes li vui di que no estic de acord amb lo que va dir del tabaco i de deixarlo y tot plegat. lo había intentat de deixar de fumar moltas vegadas i no había tu tia de deixar de fumar. Deixaré un dia de fumar. Penso que es una cosa masa dificil i que mes que voluntad lo que es te que fer es aillarse del mon porque si no es imposible perquè tot déu fuma per el carrer llavorens te fan venir ganas a tú i no ho pots deixar. Toni Salón Torres St. Celoni

Intenta esbrinar la solució dels errors que has detectat.

Ara et proposem que et fixis en una graella on hem posat el tipus d'errada i la seva possible solució, a veure si tu també has observat aquests mateixos errors:

Errada	Solució	Justificació
COHERÈNCIA No hi ha títol.	Hem de posar un títol.	Les cartes al director porten un títol.
El text és un sol paràgraf.	Cal dividir el text en paràgrafs.	Els textos han d'estar ben ordenats amb frases i paràgrafs.
COHESIÓ Repeteix massa vegades <i>deixar de</i> . <i>Deixaré un dia de fumar.</i>	Cal substituir-ho per pronoms. <i>Algun dia deixaré de fumar.</i>	Cal evitar les repeticions de mots. La frase està desordenada.

ADEQUACIÓ estimadíssim	(No cal)	En una carta al director no se saluda al director.
<i>tu tia</i>	manera	És un vulgarisme.
<i>tot déu</i>	tothom	És un vulgarisme.
El nom del lector i la localitat a continuació	s'escriu a part la signatura	Les cartes tenen un format.
CORRECCIÓ <i>nomes</i>	només	Regles d'accentuació.
<i>vui</i>	vull	Es diu només oralment.
<i>di</i>	dir	La r dels infinitius no es pronuncia però s'escriu.
<i>de acord</i>	d'acord	Regles de l'apòstrof.
<i>lo que...</i>	el que...	Confusió amb el castellà «lo».
<i>tabaco</i>	tabac	Influència del castellà.
<i>deixarlo</i>	deixar-ho	El guió en els pronoms febles i la influència del castellà.
<i>y</i>	i	Confusió amb el castellà.
<i>lo había</i>	jo havia	Canvi de pronom pel castellà i verb haver en català amb v baixa.
<i>moltas vegadas</i>	moltes vegades	Els plurals es fan amb -es.
<i>massa</i>	massa	Dues esses entre vocals.
<i>difícil</i>	difícil	Regles d'accentuació.
<i>mes</i>	més	Accent diacrític (més de quantitat).
<i>voluntad</i>	voluntat	Terminació dels sons oclusius.
<i>es</i>	és	Accent diacrític (ver ser).
<i>aillarse</i>	aïllar-se	Dièresi i guió pel pronom.
<i>mon</i>	món	Accent diacrític (univers).
<i>perque</i>	perquè	Sempre porta accent
<i>impossible</i>	impossible	Dues esses entre vocals
<i>per el</i>	pel	Contracció prep+article.
<i>te fan...</i>	et fan	Dialectalisme.
<i>tú</i>	tu	Influència del castellà.

Finalment hauríem de refer la carta rectificant tots els errors, i ens quedaria una cosa així:

ÉS MÉS DIFÍCIL DEL QUE SEMBLA

Només li vull dir que no estic d'acord amb l'article que va publicar referent al tabac i la manera de desenganxar-se'n. Jo mateix he intentat de deixar-lo moltes vegades, però no me n'he sortit. De totes maneres confio que un dia o altre ho aconseguiré. Penso que és massa difícil i que tot i la voluntat que un hi pot posar el que cal fer és aïllar-se del món perquè hi ha molta gent que fuma i contínuament tenim la temptació al carrer.

Toni Saló Torres (St. Celoni)

A partir d'ara, quan hagi de revisar un text fes-te un graella com l'anterior o si vols pots fer servir aquesta altra en què hem recollit tots els aspectes que has de tenir en compte a l'hora de revisar un text. Ara sí que no t'oblidaràs de res, i podràs aconseguir uns textos de qualitat.

GRAELLA RESUM PER REVISAR TEXTOS ESCRITS:

GRAELLA DE	REVISIÓ DE TEXTOS ESCRITS	SÍ	NO
COHERÈNCIA	He escrit les idees imprescindibles?		
	He ordenat les idees?		
	He posat massa informació o massa poca?		
	M'he contradit en algunes idees?		
	He seguit una estructura clara?		
	He repetit idees?		
	He separat les idees en paràgrafs?		
	He relacionat els paràgrafs entre ells?		
COHESIÓ	He tancat el text amb una conclusió?		
	He ordenat les frases?		
	Les frases s'entenen?		
	He utilitzat bé els pronoms?		
	He fet servir connectors per lligar el text?		
ADEQUACIÓ	He evitat la repetició de mots usant altres recursos?		
	He deixat marges al costat del text?		
	He escrit en línies rectes?		
	He fet una lletra clara i intel·ligible?		
	He marcat les parts del text amb espais?		
	He posat el títol?		
	He dividit el text en apartats i paràgrafs?		
	He fet servir el registre adequat?		
	He usat expressions massa vulgars o massa tècniques per al tema?		
	He fet servir el tractament adequat (tu/vostè)?		
	He tingut l'objectiu clar del que volia escriure?		
	He tingut en compte el grau de formalitat?		
	M'he adequat al canal o suport que utilitzo?		
CORRECCIÓ	He acomplert el propòsit que tenia?		
	He comès errors ortogràfics?		
	He fet servir els temps verbals adients?		
	M'he oblidat d'algun element de les frases?		

	He usat correctament els signes de puntuació?		
	Se m'ha escapat algun barbarisme o expressió d'una altra llengua?		
	He utilitzat correctament les perífrasis i les locucions?		
	Puc donar el text per definitiu?		

(Fes les activitats d'aprenentatge 7, 8 i 9)

4. LÈXIC

Recursos expressius de la llengua literària: nivell morfosintàctic

Els recursos morfosintàctics són els que tenen a veure amb l'ordre i la repetició de les diferents categories gramaticals.

Anàfora: És la repetició d'una o més paraules al començament d'una sèrie de versos o d'oracions, amb aquesta repetició s'aconsegueix donar un valor rellevant als elements repetits.

Observa aquest poema de Vicent Andrés i Estellés:

Rosa de llum, eixamplat extermini,
rosa d'amor, flames devoradores,
rosa constant a dintre el terratrèmol,
rosa fluïnt com la mateixa sang!

Agenollar davant el teu dolor
invocaré les paraules terrestres
i aixecaré una cendra malmesa
per sobre els caps expectants de la terra.

Oh gran dolor, estupefacte incendi.
Oh gran dolor, hores sense salpàs
Oh gran dolor, missa a fulles corcades.

Ciutat, ciutat de llarga cabellera,
ciutat, ciutat de les fonts remoroses.
ciutat, ciutat de l'invicte destí!

I aquest fragment de Benito Pérez Galdós:

(...) el cielo estaba despejado ; el sol derramaba libremente sus rayos, y la vasta pertenencia de Sócrates resplandecía con súbito tono rojo. Rojas eran las peñas esculturales; rojo el precioso mineral; roja la tierra inútil acumulada en los largos taludes, semejantes a babilónicas murallas; rojo el suelo; rojos los carriles y los vagones; roja toda la maquinaria; roja el agua; rojos los hombres y las mujeres que trabajaban en toda la extensión de Sócrates.

Asíndeton: Omissió de les conjuncions de coordinació. Amb aquesta omissió s'aconsegueix de donar més rapidesa i agilitat a la frase.

Aquella meva pobra,
bruta, trista, dissortada pàtria.

Salvador Espriu

Acude, corre, vuela,
traspasa la alta sierra, ocupa el llano.
no perdone la espuela,
no des paz a la mano,
mueve fulminando el hierro insano.

Fray Luis de León

Polisíndeton: És el contrari de l'asíndeton. Es tracta d'incloure més conjuncions de les necessàries per tal de donar més èmfasi a algunes paraules.

Jo no li vaig gosar dir que el sot cremava de la febre de la meva mare i que era com si jo dormís al seu damunt, acabant-la de matar, i ell va dir: o plegues de plorar o surts a fora. I vaig sortir i m'ofegava i em vaig adormir per terra a la serena.

Mercè Rodoreda

El vestido que me enviaste tenía delante, y los corales que me envió mi señora la duquesa al cuello, y las cartas en las manos, y el portador de ellas allí presente, y con todo eso, creía y pensaba que era todo sueño lo que veía y lo que tocaba.

Miguel de Cervantes

Pluja i sol brau i dolça neu.

Carles Riba

Hipèrbaton: Alteració de l'ordre lògic de les paraules (l'ordre lògic és: subjecte-predicat-complements).

Qui, de l'amor, els penyals i congestes
de cert coneix, i les balmes? Obscura,
la nit s'afua. Rocalles esquerpes,
fosques cruïlles de llamps i malura.

Pere Gimferrer

Del salón en el ángulo oscuro
de su dueño tal vez olvidada
silenciosa y cubierta de polvo
veíase el arpa.

Gustavo Adolfo Bécquer

Paral·lelisme: Repetició de la mateixa estructura sintàctica en diferents versos o frases.

Tots tenien el mateix color, allí dins: un color de carn de bugada que l'ha eixugada el sol; (...) **tots tenien els mateixos** ulls: uns ulls de mitges parpelles que no gosaven obrir a la vida per por que la vida hi entrés; **tots duïen els mateixos** cabells: uns cabells rapats com els quintos, i **tots duïen la mateixa roba**: una brusa d'un blau cendra...

Santiago Rusiñol

No perdono a la muerte enamorada,
no perdono a la vida desatenta,
no perdono a la tierra ni a la nada.

Miguel Hernández

(Fes les activitats d'aprenentatge 10 i 11)

PER APRENDRE

Activitat 1

Observa el fragment del poema següent i digues de qui és i què representa.

Adéu-siau, turons, per sempre adéu-siau,
 oh serres desiguals, que allí, en la pàtria mia,
 dels núvols e del cel de lluny vos distingia,
 per lo repòs etern, per lo color més blau.
 Adéu tu, vell Montseny, que des ton alt palau,
 com guarda vigilant cobert de boira e neu,
 guaites per un forat la tomba del Jueu,
 e al mig del mar immens la mallorquina nau.

Activitat 2

Quins són els moviments literaris que es donen durant el segle XIX?

Activitat 3

Cita un poeta romàntic català i un poeta romàntic castellà.

Activitat 4

Què és *Fortunata y Jacinta*?

LLENGUA I SOCIETAT

Activitat 5

Què és el romanticisme i quina influència va tenir en la recuperació del català?

Activitat 6

Quins són els tres autors que tornen a posar la llengua i la literatura catalana al nivell europeu?

GRAMÀTICA**Activitat 7**

Subratlla i esmena tots els errors de coherència, de cohesió i de correcció que detectis en aquest text:

Un home i una dona pot ana junt a molts llocs. Pot ana junts al cine, pot anar junt a la platja, pot ana junt al llit, pero on no tenen qu'anar mai junts es... de compres! No, en axo só inconpatibles. Jo, perque no o aguanto. Ella, perque diu que l'estresso, iQue l'estresso!D'entrada, t'enganya: carinyo, no trigarem gens... I et tires sis hores de compres. Despres, t'espanta: ¿on es ? Miras a un costat i a l'altra ... iha desaparegut! cuan la trovas esta com l'Spiderman, engançada a un aparado; -Pero mira quin suete...Els homes es diferens.

Ens interesen las cosses pràcticas, utils, realment indispensables. Jo que se: barbacoes, un gat per el cotxe, una caixa d'einas amb 73 tipos de tornavisos, iun tallagespa! Si, d'acord, no tinc jardi, ¿i què? iÉs tan macu! Me l'emportaria a casa per pasar'lo per la moqueta: "Ueeeeeeegg... Ueeeeeeegg...", Pero elles no en s'entenen: ¿que mires? Et paras en uns jocs...

Activitat 8

Agrupa les faltes del text de l'activitat anterior per categories i omple la graella següent:

Errada	Solució	Justificació
Coherència El text és un sol paràgraf.	Cal dividir el text en paràgrafs per agrupar les idees.	Els textos han d'estar ben ordenats amb frases i paràgrafs.

Cohesió Frases mal construïdes	Un home i una poden...	Problemes de concordança.
Correcció pero	però	Regles d'accentuació.

Activitat 9

- a) Subratlla les incorreccions gramaticals d'aquestes frases i després torna-les escriure correctament:

La Marcela és psicòleg, però fa de degà de la facultat de Medecina.

Aquesta noia em causa masses embolics.

T'ha pasat algo?

No es pot treballar masses hores seguides.

Aquests anys em tingut menos beneficis.

Hi havia vàries persones que l'esperaven.

No ho diguis a dingú.

Ara vindran els demes amics.

Tindrem que tenir en compte aquest cas i les circumstancies que concorren en el mateix

Els dos personatjes nous han arriuat avui.

- b) A continuació, omple la graella amb els errors i les solucions:

Errada	Solució
<i>Marcela</i>	Marcel·la

LÈXIC

Activitat 10

Relaciona cada figura retòrica amb la seva definició
paral·lelisme - polisíndeton - anàfora - hipèrbaton - asíndeton

- Repetició de la mateixa estructura sintàctica en diferents versos o frases.
- Alteració de l'ordre lògic de les paraules.
- Incloure més conjuncions de les necessàries.
- Omissió de les conjuncions de coordinació.
- Repetició de paraules al començament d'una sèrie de versos o d'oracions.

Activitat 11

Quines de les figures retòriques definides a l'exercici anterior podem trobar en aquests textos?

- Ha debido pasar mucho tiempo.
- Ha debido pasar el tiempo lento, lento, minutos, siglos, eras.
- Ha debido pasar toda la pena del mundo, como un tiempo lentísimo.
- Han debido pasar todas las lágrimas del mundo, como un tiempo lentísimo.
- Han debido pasar todas las lágrimas del mundo, como un río indiferente.
- Ha debido pasar mucho tiempo, amigos míos, mucho tiempo.

Dámaso Alonso

- I vaig tornar a córrer. I ell al meu darrera. Les botigues tancades amb la persiana de canaleta avall i els aparadors plens de coses quietes com ara tinters i secants i postals i nines i roba desplegada i pots d'alumini i gèneres de punt... I vam sortir al carrer gran, i jo, amunt, i ell al meu darrera i tots dos corrent, i, al cap d'anys, encara...

M. Rodoreda

- Por ti el silencio de la selva umbrosa,
por ti la soledad y el apartamiento
del solitario monte me agradaba.

Garcilaso de la Vega

Activitat 1

Cita algunes característiques del romanticisme. _____

Activitat 2

Observa els versos següents de G. A. Bécquer:

¡Los suspiros son aire y van al aire!
¡Las lágrimas son agua y van al mar!
Dime, mujer: cuando el amor se olvida,
¿sabes tú a dónde va?

- Què saps d'aquest autor? Quin és el tema del poema? Explica que et suggereix, si t'agrada o no, etc., i perquè. _____

Activitat 3

El següent fragment pertany a l'obra *Canigó*.

A un signe de la Fada, ses donzelles
ab flocs lo lliquen, cintes i garlandes
–Senyora, –ell va dient– deixeu-me lliure;
dos-cents arquers m'esperen en la plana;
si a la lluita no els meno ans que el sol isca.
tots dos-cents me diran traïdor a la pàtria.

És lluita més suau la que t'espera,
és lluita d'amor on l'amor guanya;
si és la cadena que et posí tranquívola,
de ferro en tinc, d'argent i d'or encara.

- De qui és aquesta obra? En quin corrent s'emmarca? Digues tot el que en sàpigués. _____

Activitat 4

Què eren els Jocs Florals? _____

Quin era el seu origen? _____

Quan es van recuperar? _____

Quins temes podien tractar els poemes? I amb quina flor es relacionaven? _____

Quin era, doncs, el lema dels Jocs Florals? _____

Activitat 5

Què és la Renaixença? _____

Activitat 6

Subratlla i esmena les incorreccions gramaticals d'aquestes frases:

Com que està malalta, ha rebut bastantes visites

Quan temps fa que et pasa això?

Tenim dos cadires, una de nova i un altre de mes bella.

Aquesta senyora es metgei concretament pediatre.

Tindrem que escollir les persones que es trovaran reunides.

Tota la gent ha de contribuir.

En el meu poble n'hi ha unes costum mol antigües.

Vine lo abans posible.

He tingut que avisarte moltres vegades; ja estic tip.

No puc convidarte a tabac porque no tinc.

Activitat 7

Subratlla tots els errors de coherència, de cohesió i de correcció que detectis en aquest text:

M'agradaria explica't la meva vida, pero soc una mica timida i no se si em sortiràn las paraules. Visc al carrer baixa de San Pere, en una casa una mica trotinada on tot sovint tallen la corrent electrica. Sóc molt ordenada i tinc unes costums molt curiosas porque només menjaría que espinacas i llegums cuites tot lo dia. Pero no us penseu que sempre m'estic al pis, també m'agrada sorti a paseja per les ramblas, on hi sempre trovo algu per parla i explica aventuras. Sense anar mes juny l'altra dia vaig coneixe un senyor que habia

viatja per tot el mon. Habia inclús visità el Pol nord i havia atravesat l'oceàn móltes vegades. Comprendreu que jo devant de tant ana i veni nomes vaig pode explica lo de aquella excursión a Matadepera. Que hi farem!

Activitat 8

Ara torna a escriure el text de l'activitat anterior sense cap error:

Errada	Solució	Justificació
Coherència El text és un sol paràgraf.	Cal dividir el text en paràgrafs per agrupar les	Els textos han d'estar ben ordenats amb frases i paràgrafs.
Cohesió Frases mal construïdes.	Problemes de concordança.
Correcció <i>pero</i>	però	Regles d'accentuació.

Activitat 9

Quines de les figures retòriques que s'han treballat en aquesta unitat (anàfora, asíndeton, polisíndeton, hipèrbaton i paral·lelisme) apareixen en aquests textos? En alguns textos n'hi ha més d'una.

a)

Seràs roure, seràs penya,
 seràs mar esvalotat
 seràs aire que s'inflama,
 seràs astre rutilant,
 seràs home sobre home,
 perquè en tens la voluntat.

Joan Maragall

.....

b)

I el vi que de tants dies no he begut.

I el pa,

posat a taula.

I l'escudella rossa,

fumejant,

I vosaltres amics,

perquè em vindreu a veure

i ens mirarem feliços.

Joan Salvat Papasseit

.....

c)

L'habitació. Clara, blanca, deserta. Llit, taula, lavabo, cadira, radiador, finestra. L'oscil·lació de les parets, del terra, del sostre...Tanca els ulls, sacseja vagament el cap, els obre.

M. de Pedrolo

.....

d)

Por el arco, contra los picadores

del cuerno, flecha, a dispararme parto

Miguel Hernández

.....

PER APRENDRE

Activitat 1

És l'oda *La pàtria*, de l'autor català Bonaventura Carles Aribau. Es va publicar per primera vegada l'any 1833 i es considera que amb aquest poema s'inicia la Renaixença.

Activitat 2

El romanticisme, el realisme i el modernisme.

Activitat 3

Català: Jacint Verdaguer. Castellà: Gustavo Adolfo Bécquer.

Activitat 4

Fortunata y Jacinta és una de les obres de l'autor realista castellà Benito Pérez Galdós que descriu la societat madrilenya del moment.

LLENGUA I SOCIETAT

Activitat 5

El romanticisme és un corrent cultural provinent d'Europa que revalorava tot allò que tenia alguna cosa a veure amb la cultura del poble, com la llengua i les tradicions. Per això va afavorir l'aparició de la Renaixença, moviment que pretenia recuperar l'esplendor que havien tingut les lletres i la nació catalana abans de la decadència.

Activitat 6

Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà i Narcís Oller.

GRAMÀTICA

Activitat 7

Un home i una dona poden anar junts a molts llocs. Poden anar junts al cine, poden anar junts a la platja, poden anar junts al llit, però on no han d'anar mai junts és... de compres! No, en això són incompatibles. Jo, perquè no ho aguanto. Ella, perquè diu que l'estresso, iQue l'estresso!

D'entrada, t'enganya: carinyo, no trigarem gens... I et tires sis hores de compres. Després, t'espanta: ¿on és? Mires a un costat i a l'altre... ha desaparegut! Quan la trobes està com l'Spiderman, enganxada a un aparador;

—Però mira quin suèter...

Els homes som diferents. Ens interessen les coses pràctiques, útils, realment indispensables. Jo què sé: barbacoes, un gat per al cotxe, una caixa d'eines

amb 73 tipus de tornavisos, un tallagespa! Si, d'acord, no tinc **jardí**, i què? És tan **maco**! Me l'emportaria a casa per **passar-lo** per la moqueta: «Ueeeeeeegg... Ueeeeeeegg...», **Però** elles no **ens** entenen: **què** mires? Et **pares** en uns llocs...

Activitat 8

Errada	Solució	Justificació
Coherència El text és un sol paràgraf.	Cal dividir el text en paràgrafs per agrupar les idees.	Els textos han d'estar ben ordenats amb frases i paràgrafs.
Cohesió Frases mal construïdes. El homes som diferents.	Un home i una poden...	Problemes de concordança.
Correcció <i>Pero, axo, despres, porque, util, suete, que se, jardí, esta...</i> <i>Plaja</i> <i>Ana, aparado</i> <i>paras, trovas,</i> <i>macu</i> <i>incompatibles, cuan, trovas, engachada, diferens, interesen, pasa, cosses</i> <i>pasar'lo, no en s'entenen</i> <i>las, pràcticas, einas</i> <i>«un gat per el cotxe...</i> <i>l'estresso</i>	però, això, després, perquè, útil, suèter, què sé, jardí, està... Platja Anar, aparador pares, trobes maco incompatibles, quan, trobes, enganxada, diferents, interessen, passa, coses passar-lo, no ens entenen les, pràctiques, einas «un gat per al cotxe... l'aclaparo	Regles d'accentuació. Defectes de pronunciació. Cal escriure la r final dels infinitius i d'altres mots. Desinències verbals incorrectes. Desinències nominals incorrectes. Ortografia de les consonants. El guió en els pronoms febles per influència del castellà. Els plurals es fan amb -es. Diferències entre per i per al. Castellanismes. Adaptació d'estrangerismes.

Activitat 9

a) La **Marcel·la** és **psicòloga**, però fa de **degana** de la facultat de **Medicina**.

Aquesta noia em causa **massa** embolics.

T'ha **passat** res?

No es pot treballar **massa** hores seguides.

Aquests anys **hem** tingut **menys** beneficis.

Hi havia **diverses** persones que l'esperaven.

No ho diguis a **ningú**.

Ara vindran els **altres** amics.

Haurem de tenir en compte aquest cas i les **circumstàncies** que **hi** concorren.

Tots dos **personatges** nous han **arribat** avui.

b)

Errada	Solució
<i>Marcela, psicòleg, degà</i>	Marcel·la, psicòloga degana,
<i>medecina.</i>	medicina.
<i>masses</i>	massa (invariable).
<i>pasat,</i>	passat.
<i>algo</i>	alguna cosa, res (castellanisme).
<i>em tingut</i>	hem tingut (haver: verb auxiliar).
<i>menos</i>	menys (castellanisme).
<i>hi havia</i>	hi havia (ver haver amb v).
<i>vàries</i>	diverses (castellanisme).
<i>dingú</i>	ningú.
<i>demés</i>	altres (castellanisme).
<i>tindrem que</i>	haurem de
<i>circumstàncies que concorren</i>	circumstàncies que hi concorren en el mateix (utilització de pronoms febles).
<i>els dos personatjes arribat</i>	tots dos personatges (castellanisme). arribat.

LÈXIC

Activitat 10

- Repetició de la mateixa estructura sintàctica en diferents versos o frases. anàfora
- Alteració de l'ordre lògic de les paraules. hipèrbaton
- Incloure més conjuncions de les necessàries. polisíndeton
- Omissió de les conjuncions de coordinació. asíndeton
- Repetició de paraules al començament d'una sèrie de versos o d'oracions. paral·lelisme

Activitat 11

- a) anàfora
- b) polisíndeton
- c) Anàfora i hipèrbaton

SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS D'AVUACIÓ

Activitat 1

- a. Ús de la imaginació i la fantasia per sobre de la lògica i la raó. b. Rebuig de les normes clàssiques i voluntat de llibertat expressiva i artística. c. Aparició de l'estètica del lleig, és a dir, revalorització de tot allò que és grotesc, escabrós, primitiu o lleig. També hi ha un retorn a l'estètica de l'edat mitjana i l'admiració per països considerats exòtics, com els orientals. d. Presència de la malenconia, el dolor, la depressió i la solitud. Valoració positiva del suïcidi com a manera de fugir d'una realitat desagradable. Expressió dels estats d'ànim interiors amb l'evocació de paisatges tempestuosos de la naturalesa. e. Recuperació de les arrels populars i de la consciència de formar part d'un poble o nació. Reivindicació de les llibertats nacionals.

Activitat 2

Gustavo Adolfo Bécquer és un escriptor castellà del segle XIX. Tot i que és un dels millors autors romàntics de la literatura castellana escriu quan el realisme ja ha aparegut. Per això diem que és un romàntic tardà.

El tema del poema és amorós i, concretament, sobre el desamor.

Resposta lliure.

Activitat 3

L'obra *Canigó* és de Jacint Verdaguer, autor romàntic de la Renaixença catalana del segle XIX. El poema explica de manera llegendària els orígens de Catalunya. Narra la història del cavaller Gentil (un dels dos personatges del fragment), que lluita contra els sarraïns, i les fades del Canigó. Encisat per la fada Flordeneu (l'altre personatge del fragment), Gentil oblida les seves obligacions de cavaller i el seu oncle Guifré l'acaba matant per traïdor. Però se'n penedeix, i per purgar el seu crim funda un monestir.

Activitat 4

Els Jocs Florals eren un concurs literari d'origen medieval (desaparegut al segle XV) que es va tornar a instaurar durant la Renaixença. Els poetes podien escriure els seus poemes sobre tres temes: el tema patriòtic (premiat amb l'Englantina d'or), la fe (premiat amb la Viola d'or i argent) i el tema amorós (premiat amb la Flor natural). Per això el lema dels Jocs era Patria, Fides i Amor (Pàtria, Fe i Amor). Els Jocs Florals van ser molt importants per impulsar la llengua catalana com a llengua de cultura.

Activitat 5

La Renaixença és un moviment de recuperació cultural i lingüística que es va produir a Catalunya durant el segle XIX.

Activitat 6

Com que està malalta, ha rebut **bastants** visites.

Quant temps fa que et **passa això**?

Tenim **dues** cadires, una de nova i **una altra** de **més vella**.

Aquesta senyora **és metgessa** i concretament **pediatra**.

Haurem d'escollir les persones que s'hi **troben** reunides.

Tothom ha de **contribuir-hi**/ **Tothom** hi ha de **contribuir**.

En el meu poble **hi** ha uns costums molt antics.

Vine **al més aviat possible**.

He **hagut d'avisar-te moltes** vegades; ja **n'estic tip**.

No puc **convidar-te** a tabac **perquè** no en tinc.

Activitat 7

M'agradaria *explica't* la meua vida, *pero soc* una mica *timida* i no *se* si em *sortiràn* les paraules. Visc al carrer *baixa* de *San* Pere, en una casa una mica *trotinada* on tot sovint tallen la corrent *electrica*. Sóc molt ordenada i tinc unes costums molt *curiosas* *perque* *nomes* *menjaría* que *espinacas* i llegums *cuites* tot *lo* dia.

Pero no us penseu que sempre m'estic al pis, també m'agrada *sorti* a *paseja* *per* les *ramblas*, on sempre *trovo algu* per *parla* i *explica aventuras*. Sense anar *mes juny* l'*altra* dia vaig *coneixe* un senyor que *habia viatja* per tot el *mon*. *Habia inclús* *visità* el Pol *nort* i *havia atravesat* l'oceà *móltes* vegades. Comprendreu que jo *devant* de tant ana i *veni nomes* vaig *pode explica lo* de aquella *excursion* a Matadepera. *Que* hi farem!

Activitat 8

M'agradaria *explicar-te* la meua vida, *però sóc* una mica *tímida* i no *sé* si em *sortiran* les paraules. Visc al carrer *Baixa* de *Sant* Pere, en una casa una mica *atrotinada* on tot sovint tallen *el* corrent *elèctric*. Sóc molt ordenada i tinc *uns* costums molt *curiosos* *perquè* *només* *menjaria* *espinacs* i llegums *cuits* tot el dia.

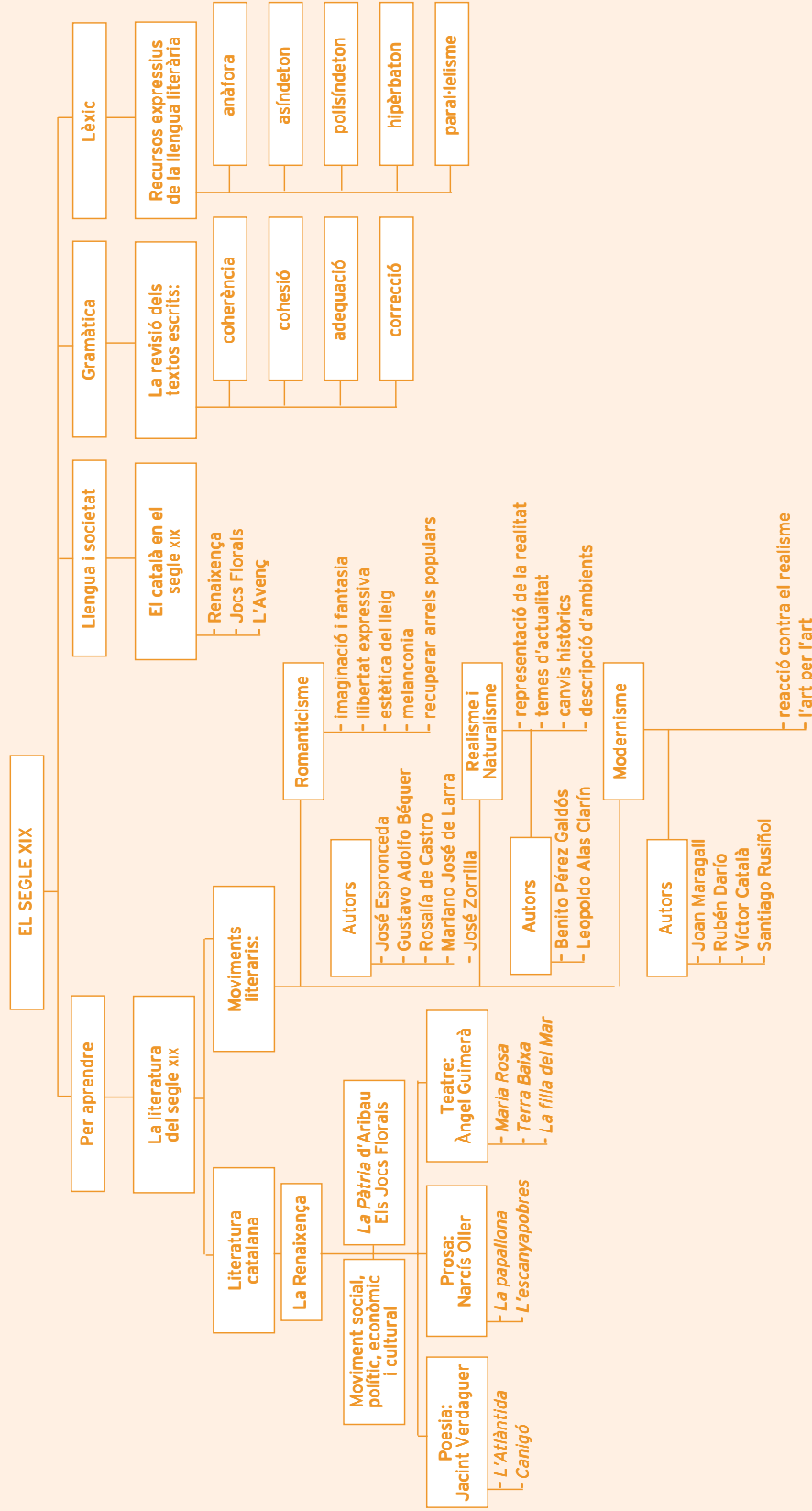
Però no us penseu que sempre m'estic al pis, també m'agrada *sortir* a *passejar* a les *Rambles*, on sempre *trobo algú* per *parlar* i *explicar aventures*. Sense anar *més lluny* l'*altre* dia vaig *conèixer* un senyor que *havia viatjat* per tot el *món*: *havia travessat* l'oceà *moltes* vegades i fins i tot *havia arribat* al Pol *Nord*. Comprendreu que jo *davant de tant de viatge...* *només* vaig poder *explicar allò de* l'*excursió* a Matadepera. *Què* hi farem!

Nota: Fixa't que els castellanismes apareixen en cursiva. En l'últim paràgraf fins i tot hi ha una intervenció que afecta l'ordre de la frase, per tant, la cohesió del text.

0

Activitat 9

- a) anàfora i paral·lelisme
- b) anàfora, paral·lelisme, polisíndeton
- c) asíndeton
- d) hipérbaton

com

ho porto?

Què he après i què em falta?

Ara que ja has arribat al final de la unitat només et queda comprovar què has après i adonar-te, si és el cas, d'allò que et queda per aprendre.

Omple la graella següent amb Sí / No / A mitges:

Quadre d'autoavaluació

He après a...	Activitats d'aprenentatge	Activitats d'avaluació	Sí / No / A mitges
Tenir una visió general de la literatura catalana i castellana del segle XIX.	1, 2, 3, 4	1, 2, 3	
Conèixer els autors, obres i moviments més destacats del segle XIX.	1, 2, 3, 4	1, 2, 3	
Analitzar la llengua catalana del segle XIX.	5, 6	4, 5	
Revisar textos escrits a partir de pautes i graelles de correcció.	7, 8, 9	6, 7, 8	
Identificar recursos expressius de la llengua literària a nivell morfosintàctic.	10, 11	9	

Unitat 4

EL SEGLE XX

121

UNITAT 4 EL SEGLE XX

Comunicació 9. CLUB DEL LLIBRE

QUÈ APRENDRÀS?

En aquesta unitat faràs un recorregut per descobrir la literatura catalana i castellana del segle xx. Al final de la unitat podràs:

- Tenir una visió general de la literatura catalana i castellana durant el segle xx.
- Conèixer els autors, obres i moviments més destacats del segle xx.
- Tenir una visió general de l'evolució de la llengua castellana des del segle xvi fins als nostres dies.
- Analitzar la llengua catalana del segle xx.
- Utilitzar tècniques per revisar, a nivell gramatical, diferents tipus de textos escrits.
- Identificar recursos expressius de la llengua literària a nivell lexicosemàntic.

COM HO TROBARÀS?

PER APRENDRE

- La literatura catalana i castellana del segle xx.

LLENGUA I SOCIETAT

- Institut d'Estudis Catalans.
- Pompeu Fabra.
- Guerra Civil.

GRAMÀTICA

- Revisió de textos:
 - Errors típics de gramàtica.
 - Graelles de correcció.

LÈXIC

- Recursos expressius de la llengua literària.
- Nivell lexicosemàntic:
 - Hipèrbole.
 - Personificació.
 - Comparació.
 - Metàfora.
 - Metonímia.

1. PER APRENDRE

LITERATURA CATALANA DEL SEGLE XX

Noucentisme

Durant els primers anys del segle xx es produeix la segona etapa del Modernisme, però, a més, apareix un moviment nou: el noucentisme. El noucentisme és un moviment literari, polític i cultural que va tenir lloc a Catalunya durant el primer terç del segle xx. El nom fa referència a la voluntat de fer un art "nou" adequat als temps que corren, que posi la cultura i la literatura catalanes al mateix nivell que altres cultures europees.

Les característiques del noucentisme són: classicisme (la idea d'ordre, serenitat i objectivitat pròpia del món clàssic de Grècia i Roma es revalorava); *mediterranisme* (es reivindiquen les cultures nascudes al Mediterrani com a estil de vida); *arbitrarisme* (els noucentistes volen aconseguir l'abstracció de la realitat per assolir l'ideal, l'obra d'art no és fruit de la inspiració, sinó de l'artifici i el treball); civilitat (rebutgen la naturalesa salvatge i opten per espais urbans ordenats); imperialisme (es vol regenerar la situació cultural i política del país), i la ironia.

Els gèneres preferits pels noucentistes van ser l'assaig i la poesia, mentre que la narrativa va quedar de banda. Els autors noucentistes més representatius són: Eugeni d'Ors, ideòleg del moviment i autor de textos assagístics i teòrics; Josep Carner, un dels més grans poetes en llengua catalana que va escriure obres com *Els fruits saborosos*, *La paraula en el vent*, *Auques i ventalls* o *Nabí*, i Guerau de Liost, que va escriure *La muntanya d'ametistes* i *La ciutat d'ivori*, entre altres.

Postsimbolisme i avantguardes

Amb el noucentisme ja avançat, es van donar dos corrents culturals nous. Per una banda hi ha autors que amb les seves obres pretenen substituir la reproducció de la realitat per la idealització de la realitat. És un corrent cultural que desemboca en el que s'ha anomenat poesia pura i en la qual el llenguatge està molt treballat i les imatges literàries esdevenen símbols. L'autor català més representatiu d'aquest corrent és Carles Riba amb obres com *Estances* o *El·legies de Bierville*.

D'altra banda, també es dona el moviment cultural de l'avantguarda, que adopta una posició crítica i compromesa pel que fa a diferents situacions socials. Els diferents moviments d'avantguarda trenquen amb tota la concepció artística anterior i pretenen buscar noves formes d'expressió. Alguns moviments d'avantguarda són el cubisme, que pretén transformar la realitat mitjançant l'ús de figures geomètriques en pintura i cal·ligrames¹ en poesia; el futurisme, que rebutja la tradició i exalta els valors lligats a la vida moderna i a la industrialització; el dadaisme, que proposa la destrucció de la cultura anterior i proclama la llibertat total de creació; el surrealisme, que pretén crear una nova consciència cultural a partir dels somnis i del subconscient.

¹ Cal·ligrama: composició poètica que juga amb la disposició tipogràfica del text creant imatges que fan referència al tema tractat.

A Catalunya hi va haver diversos autors avantguardistes. Els més significatius són Josep Vicenç Foix i Joan Salvat-Papasseit. El primer, però, a més de característiques avantguardistes inclou en la seva obra influències de la tradició catalana medieval. En la seva obra vol unir la passió que li provoca el passat amb l'emoció que li provoca tot allò que és nou. Fixa't en el poema següent de J.V. Foix, especialment en l'últim vers.

Em plau, d'atzar, d'errar per les muralles
 Del temps antic, i a l'acost de la fosca,
 Sota un llorer i al peu de la font tosca,
 De recordar, cellut, setge i batalles.
 De matí em plau, amb fèrries tenalles
 I claus de tub, cercar la peça llosca
 A l'embragat, o al coixinet que embosca
 L'eix, i engegar per l'asfalt sense falles.
 I enfilat colls, seguir per valls ombroses,
 Vèncer, rabent, els guals. Oh mon novell!
 Em plau, també, l'ombra suau d'un tell,
 L'antic museu, les madones borroses,
 I el pintar extrem d'avui! Càndid rampell:
 M'exalta el nou i m'enamora el vell

Salvat-Papasseit va ser un poeta autodidacte que va iniciar-se en l'avantguarda més innovadora i va anar evolucionant cap a una poesia més simbolista. Observa un cal·ligrama d'aquest autor.

La narrativa abans de la Guerra Civil

Per als noucentistes, la narrativa no havia estat un gènere gaire conreat, però a partir dels anys vint la novel·la i el conte van tornar a agafar força i van aparèixer nous autors. Calia escriure novel·les modernes en català com les que ja existien a Europa amb autors com Proust o Joyce, i se'n van encarregar autors com Josep Maria de Sagarra que, a més de poesia i teatre, va publicar la

novel·la *Vida privada*. Altres autors narratius són Carles Soldevila, que va retratar la burgesia culta i refinada en obres com *Fanny*; Francesc Trabal, que representa un vessant més humorístic amb obres com *L'any que ve* o *L'home que es va perdre*; i Miquel Llor, que és potser el novel·lista més representatiu d'aquesta generació amb una obra, en què tracta profundament els aspectes psicològics dels seus personatges, que es titula *Laura a la ciutat dels Sants*.

Josep Pla, un dels autors que més ha escrit de tot el segle xx, comença a escriure en aquesta època. Tot i que s'especialitza en el periodisme i l'assaig, també va escriure novel·les. La seva obra més important és el *Quadern gris*, que va començar a redactar el 1918 i es va publicar el 1966.

Guerra Civil i represa cultural

La Guerra Civil va estroncar qualsevol iniciativa cultural, i la posterior repressió franquista va prohibir durant molt de temps la publicació d'obres escrites en llengua catalana. Amb tot, els autors catalans no van deixar mai d'escriure i, en la clandestinitat primer, i més obertament a partir dels anys seixanta, tampoc no van deixar de publicar. Molts autors es van haver d'exiliar i van continuar escrivint en els nous països d'adopció, mentre que altres es van quedar i van organitzar una espècie de resistència cultural.

Poesia de postguerra

Les primeres mostres poètiques posteriors a la Guerra Civil anaven lligades a l'estètica simbolista de Riba o als moviments d'avantguarda. Salvador Espriu i Joan Vinyoli són dos dels grans poetes del moment. Altres autors que comencen a escriure durant la postguerra són Miquel Martí i Pol o el valencià Vicenç Andrés Estellés. Pel que fa a la poesia neoavantguardista destaca el cas de Joan Brossa, que té obres tant de poesia textual com de poesia visual. L'aparició als anys seixanta de l'obra de Gabriel Ferrater marcarà un canvi important en la poesia posterior: la poesia de l'experiència.

Narrativa de postguerra

A finals dels anys quaranta apareix una nova generació de narradors que continuen investigant amb la novel·la psicològica, però que també inclouen elements de lluita política i cultural. Manuel de Pedrolo o Josep Maria Espinàs en són dos exemples. També escriuen des de l'exili el contista Pere Calders o Vicenç Riera Llorca. Una de les autores més universals de la literatura catalana, Mercè Rodoreda, també va publicar bona part de la seva obra durant els anys seixanta.

Teatre de postguerra

Joan Oliver (que quan escrivia poesia usava el pseudònim de Pere Quart) i Salvador Espriu són els dos autors teatrals més representatius del moment. El primer escriu obres que sovint tenen components còmics i de denúncia, i Espriu combina aquests temes amb l'elegia i la poesia.

Dels setanta als nostres dies

Un cop finalitzat el franquisme, els autors abandonen progressivament el compromís amb la lluita i apareix una gran varietat de temes. Potser la característica més important d'aquest moment és la gran varietat de tendències existents, tant en poesia, com en narrativa o teatre.

Alguns dels poetes actuals són Narcís Comadira, Marta Pessarrodona, Miquel Bauçà, Pere Gimferrer o Enric Casasses.

En el cas de la narrativa es poden citar els noms de Montserrat Roig, Jesús Moncada, Quim Monzó o Jaume Cabré.

En teatre destaca l'aparició de grups com El Tricicle, Els Joglars, Dagoll Dagom o la Fura dels Baus; i autors dramàtics com Josep Benet i Jornet o Sergi Belbel.

LITERATURA CASTELLANA DEL SIGLO XX

Generación del 98

Contemporáneamente al modernismo aparece la Generación del 98. La Generación del 98 está formada por un grupo de escritores que escriben a partir de la situación que produce la pérdida de las últimas colonias españolas de Cuba y Filipinas. Su intención es hacer una crítica a la sociedad, proponer con urgencia una reforma cultural y establecer contacto con los movimientos culturales europeos del momento.

Uno de los temas más representativos que tratan los autores de la Generación del 98 es una determinada concepción de España, que se identifica con el paisaje, el carácter y la historia de Castilla. Pese a que los autores que componen el grupo son diversos y cada uno tiene sus peculiaridades, es común en ellos una visión pesimista de la vida y el tema de Castilla.

Los autores más significativos de la Generación del 98 son Miguel de Unamuno, que escribió ensayo filosófico como *Del sentimiento trágico de la vida* y novelas como *Niebla* o *La tía Tula*; Azorín, que escribió obras como el ensayo *Castilla*, y Pío Baroja, con su famosa obra *El árbol de la ciencia*.

El poeta más destacado de esta generación es Antonio Machado, que inició su obra poética ligado al modernismo pero que en una segunda etapa se centra en el tema de Castilla con obras como *Campos de Castilla*. También son importantes sus poesías de inspiración popular y las composiciones de tema amoroso.

También merece mención aparte el escritor gallego Ramón María del Valle-Inclán. Pese que a menudo se le considera miembro de la Generación del 98, Valle-Inclán es un caso singular en la literatura castellana. Con sus obras creó un estilo propio al que llamó esperpento, con el que deforma la realidad y la exagera mostrando situaciones grotescas y absurdas mediante un lenguaje coloquial y desgarrado. Es famosa su obra de teatro *Luces de Bohemia*.

La vanguardia

El vanguardista más representativo de la literatura castellana es Ramón Gómez de la Serna. Este autor experimentó en sus obras y llegó a crear un género propio: *la greguería*. Una greguería es un texto breve en prosa de una o dos líneas, en las que se da una imagen sorprendente y humorística o poética de algún aspecto de la realidad. A continuación tienen algún ejemplo:

Tenía tan mala memoria que se olvidó que tenía mala memoria y comenzó a recordarlo todo.
De la caída de la nieve en los lagos nacen los cisnes.
Como daba besos lentos duraban más sus amores.
Los tornillos son clavos peinados con la raya al medio.

Generación del 27

En el año 1927 un grupo de escritores se reúne en Sevilla para hacer un homenaje a la figura del poeta Góngora, que en aquel momento estaba poco valorado. Este grupo conformará la llamada Generación del 27 que producirá, sobre todo, poesía. Sus obras se caracterizan por buscar la belleza formal, el uso de imágenes metafóricas y la influencia del surrealismo. Pretenden hacer poesía pura, sin emociones. Aun así, su obra no es vacía y refleja dolor, angustia, alegría o amor.

Posteriormente, con la Guerra Civil, algunos de estos autores se comprometieron con el momento histórico que vivían y escribieron poesía sobre temas políticos y sociales.

Son miembros de la Generación del 27 los siguientes poetas: Pedro Salinas, Miguel Hernández, Vicente Aleixandre (que ganó el premio Nobel de literatura en 1977), Rafael Alberti, Jorge Guillén o Dámaso Alonso. Pero la figura más importante es Federico García Lorca, cuya poesía busca siempre la originalidad y combina un estilo culto con elementos populares del folklore andaluz. Son obras suyas el *Romancero gitano* y *Poeta en Nueva York*.

La posguerra

Después de la Guerra Civil la situación literaria no es muy buena. Algunos autores, como Lorca, han muerto y otros se han exiliado por sus ideas políticas. Autores exiliados, como Ramón J. Sender, escriben sobre la emotividad de la guerra y la añoranza de la patria.

En España, durante los primeros años de posguerra la literatura está alejada de la realidad y la producción literaria sólo pretende entretener al público. A partir de los años cincuenta la literatura se va renovando. Aparece una corriente existencialista que trata el tema de la angustia del ser humano con obras como *La familia de Pascual Duarte* de Camilo José Cela y *Nada*, de Carmen Laforet.

También aparece el movimiento llamado realismo social, que pretende contar en un estilo claro la forma de vivir de la España del momento, a veces incluyendo algunas críticas y a veces con la máxima objetividad posible. La novela más importante de este movimiento es *El Jarama*, de Rafael Sánchez Ferlosio.

En poesía se da un fenómeno parecido. Se trata de la poesía social, representada por **Blas de Otero**, **Gabriel Celaya** y **José Hierro**. Estos autores utilizan la poesía para denunciar las injusticias y hablar de la libertad del ser humano.

En teatro, se da un teatro comercial y de evasión que defiende valores conservadores, pero además aparecen obras de teatro humorístico o de teatro social. En el teatro humorístico destaca **Miguel Mihura** con *Tres sombreros de copa* (1952), una obra en la que se cuenta el idilio entre un joven provinciano y una bailarina la noche anterior a la boda del chico. En ella aparecen numerosos personajes que se mueven entre la libertad y los prejuicios y los falsos valores de la sociedad burguesa. En el teatro social destaca **Antonio Buero Vallejo** con *Historia de una escalera*, una obra de tipo realista que habla de los problemas de la sociedad española del momento.

De los setenta a nuestros días

A partir de los años sesenta el compromiso social se va desligando del compromiso social y pasa a expresar estados de ánimo, temas universales como el amor o la muerte o la influencia de nuevas corrientes culturales (cine y música, por ejemplo) en la vida humana.

En poesía destacan Jaime Gil de Biedma, **José Agustín Goytisolo** o **Pere Gimferrer**. A continuación tienes un poema de **Gil de Biedma**.

NO VOLVERÉ A SER JOVEN

Que la vida iba en serio
uno empieza a comprenderlo más tarde
–como todos los jóvenes, yo vine
a llevarme la vida por delante.

Dejar huella quería
y marcharme entre aplausos
–envejecer, morir, eran tan sólo
las dimensiones del teatro.

Pero ha pasado el tiempo
y la verdad desagradable asoma:
envejecer, morir,
es el único argumento de la obra.

En 1962 se publicó *Tiempo de silencio* de **Luis Martín-Santos** y con ella se inicia un corriente renovador que va hasta nuestros días. **Algunos narradores son Miguel Delibes, Juan Goytisolo, Juan Marsé, Eduardo Mendoza o Manolo Vázquez Montalbán**. También en esta época obtiene un gran éxito la literatura hispanoamericana y autores como **Julio Cortázar** o **Gabriel García Márquez** escriben algunas de las mejores obras del siglo, como *Rayuela* (de Cortázar) o *Cien años de soledad* (de García Márquez)

El teatro también se renueva y aparecen autores experimentales como Fernando Arrabal, pero también existe otro tipo de teatro más convencional en el que predominan los elementos realistas y el costumbrismo, como se muestra en la obra de Antonio Gala.

(Fes les activitats d'aprenentatge 1, 2 i 3)

2. LLENGUA I SOCIETAT

El català al segle xx

La llengua catalana a principis del segle xx va continuar recuperant terreny. Durant aquesta època, Catalunya va viure un moment important políticament i culturalment. Es va crear la Mancomunitat de Catalunya, institució presidida per Prat de la Riba, que permetria realitzar una gran tasca d'obres públiques des de Catalunya mateix.

Pel que fa a la cultura, va néixer un nou moviment, el noucentisme, que pretenia fer una cultura moderna i alhora recuperar la influència dels clàssics grecs i llatins. El 1906 es va celebrar el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, que va tractar del català des del punt de vista científic per diversos especialistes.

Un fet especialment important és la creació de l'Institut d'Estudis Catalans el 1907. Aquesta institució científica es dedica a l'estudi dels diferents vessants de la ciència i la cultura: matemàtiques, biologia, història... i, per descomptat, la llengua. El lingüista Pompeu Fabra va ser l'encarregat de redactar obres importants com la *Gramàtica de la llengua catalana*, escrita en castellà, i les Normes ortogràfiques del català. El 1918 publica una altra *Gramàtica catalana*, aquest cop ja en català i amb caràcter oficial, i el 1932 publica el *Diccionari general de la llengua catalana*.

L'obra de Pompeu Fabra ha estat de gran importància durant tot el segle xx i ha permès que actualment el català gaudeixi d'un nou diccionari normatiu i d'una futura gramàtica també normativa duts a terme per l'Institut d'Estudis Catalans.

Quan es duïen a terme tots aquests progressos, la Guerra Civil i la posterior victòria i repressió franquista van ser especialment negatives per al català. Amb la victòria del general Franco es va anul·lar l'Estatut d'Autonomia, el Parlament català i la Generalitat. Molts mestres catalans van ser substituïts per mestres provinents d'altres llocs d'Espanya. Molts intel·lectuals catalans i espanyols es van haver d'exiliar i van intentar mantenir iniciatives culturals.

A Catalunya (com als altres territoris de llengua no castellana de l'Estat) la llengua va ser perseguida i prohibida fora del seu ús familiar. No es permetia rebre ensenyament en català ni publicar llibres en català. Més tard, a partir del anys seixanta, el règim perd duresa i es comencen a publicar llibres en català i apareixen moviments socials de reivindicació de l'ús de la llengua i d'altres llibertats. Durant els anys de la dictadura, van arribar a Catalunya molts immigrants procedents d'altres zones d'Espanya que tenien el castellà com a llengua pròpia a la recerca de feina i de millors condicions de vida. Això va provocar que el castellà es convertís en una llengua habitual entre la població catalana, però molts d'aquests immigrants es van integrar i van contribuir a la recuperació posterior del català.

Un cop mort el general Franco, es va produir un període de transició política cap a la democràcia i es van recuperar algunes institucions catalanes. Avui en dia, el català és llengua oficial conjuntament amb el castellà. Aquesta

cooficialitat està regulada per la Llei de política lingüística, i tot i que hauria de garantir la presència del català en tots els àmbits públics, encara hi ha determinats àmbits com el cinema o l'empresa privada en què encara no s'han assolit els objectius desitjables.

(Fes les activitats d'aprenentatge 4 i 5)

3. GRAMÀTICA

LA REVISIÓ DELS TEXTOS ESCRITS

La correcció gramatical

Continuant amb el tema de l'elaboració de textos i de les seves fases, que són la planificació, la redacció i la revisió, en aquesta unitat entrarem a fons en aquesta última: la revisió dels textos.

Com ja has vist, en la revisió del text tenim en compte aspectes relacionats amb la coherència, la cohesió, l'adequació i la correcció del text. Sovint el que més ens preocupa és la correcció perquè pensem que fem moltes faltes, per això intentarem fer un petit recull dels errors que cometem més sovint.

Tot això ho farem a partir d'exemples de textos. D'aquesta manera aprendràs a detectar errors i repassaràs qüestions de gramàtica.

Llegeix la nota que escriu un home a la seva dona i fixa't en els errors que hi ha:

Maria avui no vindre a dinar han sorguit problemas al treball i he tingut que anar mes d'ora

Ramon

Errada	Solució
<i>vindre</i>	vindré (amb accent)
<i>sorguit</i>	sorgit
<i>problemas</i>	problemes (plurals amb es)
No hi ha signes de puntuació	Posar coma després de Maria i punt final
No hi ha cap connector	Escriure <i>perquè o ja que</i> , després de <i>dinar</i>
<i>al treball</i>	a la feina
<i>he tingut que</i>	he hagut de (haver de+infinitiu)
<i>anar</i>	anar-hi (a la feina, falta el pronom)
<i>mes</i>	més (accent diacrític, per diferenciar-se del mes de l'any)
<i>D'ora</i>	d'hora

Vegem un altre exemple:

Había una vegada un noi jobe que vulía viura aventuras y perxò se va anar a la montanya tot sol. Cuan es va fe de nit va cumençar a sentí surolls i no podía dormí. Estaba mot nervios, oía l'aullido d'un llob que sacostaba poc a poc. El jobe era un cobart i es va posar a corre sense parar hasta que va arripar a una casa i va demanar per favor que el dexesin entrar i pasar la nit alla...

Errada	Solució
había	hi havia
jobe	jove
vulía	volia
Viura	viure
aventuras	aventures
Y	i
perxò	per això
se va anar	se'n va anar
montanya	mntanya
cuan	quan
fe	fer
cumençar	començar
sentí	sentir
surolls	sorolls
podía	podia
dormí	dormir
estaba	estava
nervios	nerviós
oía	oïa o sentia
l'aullido	l'udol
llob	llop
sacostaba	s'acostava
poc a poc	a poc a poc
cobart	covard
corre	córrer
hasta	fins
arrivar	arribar
dexesin	deixessin
pasar	passar
alla	allà

Ara, si vols, pots tornar a escriure el text sense cap error.

Farem el mateix en castellà:

Mi hermana a empezado a estudiar la carrera de Arquitecta tecnica en barcelona. Vibe en un piso d'estudiantes zerca de la plaça Espanya con dos amigas del pueblo. Me a ditxo que todo le va mui bien però que tambien nos anyora mucho.

Errada	Solució
ermana	hermana
a empezado	ha empezado
arquitecta tecnica	arquitectura técnica
barcelona	Barcelona
vibe	vive
d'estudiantes	de estudiantes
zerca	cerca
plaça	plaza

<i>Espanya</i>	España
<i>a ditxo</i>	ha dicho
<i>mui</i>	muy
<i>però</i>	pero
<i>tambien</i>	también

Finalment només caldria tornar a escriure el text sense errors.

Fixa't que moltes vegades cometem errades per influència d'altres llengües, sobretot per la confusió entre el català i el castellà. I és que hi ha algunes normes ortogràfiques, per exemple, que són totalment contràries en català i en castellà. En aquest mòdul t'hem adjuntat un recull d'ortografia en llengua castellana i en llengua catalana perquè la puguis consultar sempre que vulguis. Ara bé, cal que recordis que per escriure bé no n'hi ha prou amb saber les regles sinó que és molt més important la pràctica, és a dir, llegir molt, escriure molt i tenir interès per la llengua.

(Fes les activitats d'aprenentatge 6 i 7)

4. LÈXIC

Recursos expressius de la llengua literària: nivell lexicosemàntic

Les figures retòriques corresponents al nivell lexicosemàntic són aquelles que afecten el significat de les paraules.

Hipèrbole: És un recurs que consisteix a exagerar la realitat.

Tanto dolor se agrupa en mi costado, **que por doler me duele hasta el aliento.**

Miguel Hernández

Són tan ridículs, mediocres i de tergal, **que els fills ja els neixen vestits.**

Quim Monzó

Personificació: Figura retòrica consistent a atribuir qualitats humanes a elements (animals, coses...) que no les tenen.

**Un rossinyol, gran cantaire,
deia un dia amb mitja por:
tu cantes perquè ets xerraire;
i ets com si gratassis l'aire
quan engegues la cançó.**

Josep Carner

Con minllorar **las piedras enternecen
su natural dureza y la quebrantan**

Garcilaso de la Vega

Els trops són figures retòriques que parteixen de la comparació entre dos termes que tenen alguna semblança. Els trops són bàsicament 3: el símil o comparació, la metàfora i la metonímia. Els trops no només es fan servir en el llenguatge literari sinó que alguns d'ells s'han generalitzat i són usats per tots els parlants.

Símil o comparació: Compara un terme real amb un d'imaginari que tenen una qualitat semblant, els dos termes apareixen al text i també hi apareix un terme comparatiu (com, més que, com si...)

A l'hivern, quan fa tramuntana, **el llautó fa un soroll com si les ungles d'un gat l'esgarrapessin** –un soroll que fa posar pell de gallina.

Josep Pla

**El sol brillaba entre las palmeras
como un pan de fuego**

Gerardo Diego

En l'ús quotidià s'han lexicalitzat moltes comparacions que formen part de les expressions i frases fetes. Per exemple: alt com un sant pau, dormir com un tronc, xerrar com una cotorra.

Metàfora: consisteix en la identificació entre dos elements, inicialment diferents, de manera que l'un substitueix l'altre en un context.

Su luna de pergamino
preciosa tocando viene

F. García Lorca

en aquest exemple luna de pergamino es refereix a pandereta, són semblants quant a la forma i al material.

Les **perles** de la seva boca

Perles equival a dents. S'assemblen en mida i color.

També trobem moltes metàfores en l'ús col·loquial de la llengua, per exemple: En Pere és un toro, ser un toro vol dir ser una persona forta (com un toro).

Metonímia: Consisteix a designar una cosa amb el nom d'una altra amb la que manté una relació. Normalment la relació que mantenen aquestes dues paraules és:

- autor - obra (a una obra se li dóna el nom de l'autor). Ex. És un Miró
- marca - producte. (a un producte se li dóna el nom d'una marca famosa que el comercialitza). Ex. Vull un donut
- continent - contingut. (el contingut té el nom del recipient que el conté). Ex.:Es va prendre tres copes.
- Lloc d'origen - producte. (un producte té el nom del lloc d'origen). Ex. M'agrada més el xerès que el ribeiro.

Com veus, la metonímia és molt habitual en l'expressió col·loquial tot i que també apareix en textos literaris.

Li doní les gràcies i creuí l'avinguda mentre ella enfilava el **BMW** cap al centre de la calçada, enduent-se les meues **Rayban**, oblidades en la safata del canvi de marxés.

Ferran Torrent

Molts estrangers. **Xampany**. Noies amb brillants

Josep Pla

(Fes les activitats d'aprenentatge 8, 9 i 10)

PER APRENDRE

Activitat 1

A continuació tens el fragment d'un poema que pertany al llibre *Romancero Gitano*. De qui és? A quin grup literari pertany l'autor?

ROMANCE SONÁMBULO
Verde que te quiero verde.
Verde viento. Verde ramas.
El barco sobre la mar
y el caballo en la montaña.
Con la sombra en la cintura
Ella sueña en su baranda
verde carne, pelo verde,
con ojos de fría plata.
Verde que te quiero verde.
Bajo la luna gitana,
las cosas la están mirando
y ella no puede mirarlas.

Activitat 2

Què és l'esperpento?

Activitat 3

Explica què són els moviments d'avantguarda i cita'n algun autor català i algun de castellà.

Activitat 4

Quin és el nou moviment cultural del segle xx a Catalunya que vol fer una cultura moderna en català?

Activitat 5

Quina institució va crear Prat de la Riba l'any 1907?

GRAMÀTICA**Activitat 6**

a) Aquestes frases contenen errors gramaticals que cal corregir, subratlla'ls, i torna a escriure a sota tota la frase de forma correcta:

Ex. *Convé que haguem acabat els exercicis abans de demà.*

Convé que hàgim acabat els exercicis abans de demà.

M'han dit que vaigui a cal metge

Coneixo aquesta família des de que era petita.

Sempre canvian d'opinió i sempre es contradeixen.

No li'n faiguis cas.

Possiblement no vindran

Podeu entrar i sortir ben lliurement.

El govern va a publicar un decret sobre l'ensenyament.

Ara ja seran les deu del vespre.

Les vacances duraram fins el dia 1 de setembre inclusiu.

Al fi i al cap té raó.

Faltava solsament una hora.

Hasta feia pastissos

LÈXIC

Activitat 8

Relaciona cada figura retòrica amb la seva definició:

metonímia - metàfora - hipèrbole - personificació - comparació

Exageració de la realitat:

Identificació entre dos elements, inicialment diferents,
de manera que l'un substitueix l'altre en un context:

Designar una cosa amb el nom d'una altra amb la que
manté una relació:

Atribuir qualitats humanes a elements que no les tenen:

Comparar un terme real amb un d'imaginari, els dos
termes apareixen al text i també hi apareix un comparatiu:

Activitat 9

Aquí tens un fragment del llibre de Antonio Skármeta, *El cartero de Neruda*. Ed. Plaza & Janés. Llegeix-lo atentament i respon les preguntes.

Neruda soltó a manilla del portón, y se acarició la barbilla.

–Mario Jiménez, aparte de Odas elementales tengo libros mucho mejores. Es indigno que me sometas a todo tipo de comparaciones y metáforas.

–¿Don Pablo?

–¡Metáforas, hombre!

–¿Qué son esas cosas?

El poeta puso una mano sobre el hombro del muchacho.

–Para aclarártelo más o menos imprecisamente, son modos de decir una cosa comparándola con otra.

–Déme un ejemplo.

Neruda miró su reloj y suspiró.

–Bueno, cuando tú dices que el cielo está llorando. ¿Qué es lo que quieres decir?

–¡Qué fácil! Que está lloviendo, pu'.

–Bueno, eso es una metáfora.

–Y ¿por qué si una cosa es tan fácil, se llama tan complicado?

–Porque los hombres no tienen nada que ver con la simplicidad o complicidad de las cosas. Según tu teoría, una cosa chica que vuela no debiera tener un nombre tan largo como mariposa. Piensa que elefante tiene la misma cantidad de letras que mariposa y es mucho más grande y no vuela -concluyó Neruda exhausto. Con un resto de ánimo, le indicó a Mario el rumbo hacia la caleta

a) Com defineix Neruda la metàfora?

b) Quin és l'exemple de metàfora que apareix al text?

Activitat 10

Quines figures retòriques apareixen en aquests textos?

És el cel com una seda,
és el mar com un mirall.

Josep Carner

.....

L'ocasió s'ho mereix: un Delapierre i pugem a la seva habitació

Quim Monzó

.....

Lo sol besa, aclucant-se, dels puigs la cabellera.

Jacint Verdaguer

.....

Sota el meu llavi el seu, com el foc i la brasa

J. Salvat-Papasseit

.....

El humor corrosivo de tus manos feroces
que cortaban la leche y oxidaban el oro
y marchitaban las flores.

Gabriel García Márquez

.....

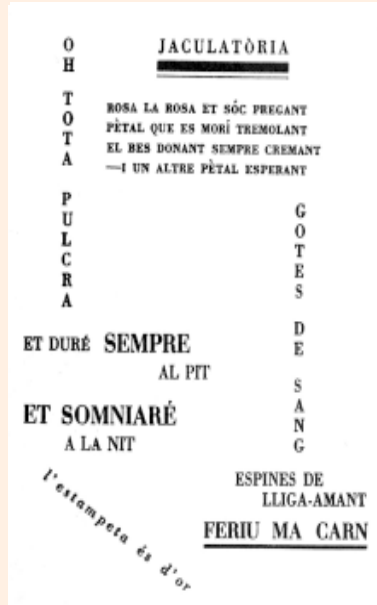
Sifón: agua con hipo

Gómez de la Serna

.....

Activitat 1

Observa el poema següent de Salvat-Papasseit i digues quin tipus de poema és, a quin corrent pertany i el que sàpigues de l'autor.

Activitat 2

Què és la Generación del 98?

Activitat 3

Què és el noucentisme?

Activitat 4

Quin ha estat el pitjor període pel que fa a l'ús de la llengua catalana com a llengua de cultura durant el segle xx?

Activitat 5

Quines conseqüències va tenir el franquisme per a la llengua?

Activitat 6

En quina situació jurídica es troba la llengua catalana a Catalunya actualment?

Activitat 7

a) Aquestes frases contenen errors gramaticals que cal corregir, subratlla'ls, i torna a escriure a sota tota la frase de forma correcta:

Ex: *Pudé t'ho sembla.*
Potser t'ho sembla.

M'estranya que no hagueu vist el pis.

m'en vaic a casa.

No sé si han capigut tots.

Inclús va anar a consultar un advocat.

Que Déu hi faigui més que nosaltres!

Si estessis més a prop, et vindria a visitar més sovint.

La guàrdia civil el volia detindre.

Jo convic amb els pares.

M'agradaria que el veguessis tal com és ara.

Inclús va anar a consultar un advocat.

Continuava siguent el mateix.

La junta va a reunir-se demà.

b) A continuació, omple la graella amb els errors i les solucions:

Errada	Solució
<i>podé</i>	<i>potser</i>

Activitat 8

a) Subratlla les incorreccions que detectis i torna a escriure el text esmenat:

En cert sentit tenía raó, però que em diguesin aquestes coses em feia més mal que no pas els cops. Era com lo del Ramon, que es burlaba de la mort del meu germà sense més ni mes, dient que el nen no podia hauer anat al

cel, *Cóm ho sabia ell, que no era al cel? Qui li havia dit? "El món", romiava jo, "és ple de gent injusta, que parla per ferir als altres sense més ni més" I llavors em tancava i m'en duria perquè era la única cosa que sabia fer. Però dintra meu, juny, en un indret inaccessibles, hi havia una llum petita que em confortava. Arribaré a toca aquesta llum, em deia amb els ulls tancats, tan concentrat com podia, fen forsa en els punys per atansar-m'hi arribaré, i a les hores s'haurà fet justícia. No m'ho deia amb aquestes paraules, però el significat era clà i em permetia de resistir el desconcert que amb provocaven les preguntes inesperades, el menyspreu, i l'indiferència.*

Precissament per tot això, per la llum, pe lo que pensaven de mi, per la pobressa en què vivíem, calia continuar observant els altres, calia estar atent, mirar i escoltar...

(Text manipulat de la novel·la: *Sota la pols*, de Jordi Coca, Ed. Proa/Columna)

b) A continuació, omple la graella amb els errors i les solucions:

Activitat 9

A cada text hi ha una figura retòrica de les dues que es proposen. Indica l'opció correcta de les dues que es proposen.

Hipèrbole o personificació?

segueix-me, el riu contesta

Jacint Verdaguer

Metàfora o comparació?

Ella parlava del "seu sac de la mateixa manera que un perruquer fantasista parla del "seu" líquid per fer sortir cabells.

Josep M. de Sagarra

Metonímia o hipèrbole?

Érase un naricísimo infinito

Quevedo

Metàfora o metonímia?

goza cuello, cabello, labio y frente
antes que lo que fue en tu edad dorada
oro, lilio, clavel, cristal luciente,
no sólo en plata, o viola troncada
se vuelva, más tú y ello juntamente
en tierra, en humo, en polvo, en sombra, en nada.

Góngora

Des que el Xino m'havia deixat a la voravia d'enfront, a l'entrada del passatge de la finca de ferro, havia consumit dos rebentats* de Soberano i un de rom Negrita...

Ferran Torrent

* Rebrntat: copa de licor que se serveix calenta, a la qual s'ha afegit un cafè.

SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS D'APRENTATGE

PER APRENDRE

Activitat 1

El Romancero gitano és una de les obres més importants de l'autor granadí Federico García Lorca. Pertany a la Generació del 27.

Activitat 2

L'esperpento és un estil literari que es va inventar l'autor gallec Ramón María del Valle-Inclán. Consisteix a deformat la realitat i exagerar-la mostrant situacions grotesques i absurdes mitjançant un llenguatge col·loquial i punyent.

Activitat 3

Els moviments d'avantguarda són un conjunt de moviments artístics i literaris que van aparèixer a la primera meitat del segle xx. Alguns moviments d'avantguarda són el cubisme, que pretén transformar la realitat mitjançant l'ús de figures geomètriques en pintura i cal·ligrames en poesia; el futurisme, que rebutja la tradició i exalta els valors lligats a la vida moderna i a la industrialització; el dadaisme, que proposa la destrucció de la cultura anterior i proclama la llibertat total de creació; el surrealisme, que pretén crear una nova consciència cultural a partir dels somnis i del subconscient.

LLENGUA I SOCIETAT

Activitat 4

El noucentisme.

Activitat 5

L'Institut d'Estudis Catalans.

GRAMÀTICA

Activitat 6

- a) M'han dit que vagi a cal metge
 Conec aquesta família des que era petita.
 Sempre canvien d'opinió i sempre es contradueixen.
 No li'n facis cas.
 Probablement no vindran.
 Podeu entrar i sortir ben lliurement.
 El govern publicarà un decret sobre l'ensenyament.
 Ara ja deuen ser les deu del vespre.

Les vacances duraran fins al dia 1 de setembre inclusivament/ inclòs.
 Al cap i a la fi té raó.
 Faltava només una hora.
 Fins i tot feia pastissos.

b)

Errada	Solució
<i>haguem</i>	<i>hàgim</i>
<i>vaigui</i>	<i>vagi</i>
<i>coneixo, des de que</i>	<i>conec, des que</i>
<i>cànvian, contradeixen</i>	<i>canvien, contradiuen</i>
<i>faiguis</i>	<i>facis</i>
<i>possiblement</i>	<i>probablement</i>
<i>lliurament</i>	<i>lliurement</i>
<i>va a publicar</i>	<i>publicarà</i>
<i>seran</i>	<i>deuen ser</i>
<i>fins el dia, inclusiu</i>	<i>fins al dia, inclusivament</i>
<i>al fi i al cap</i>	<i>al cap i a la fi</i>
<i>solsament</i>	<i>només</i>
<i>inclús</i>	<i>fins i tot</i>

Activitat 7

a) **Vaig** llegir molt. **Anava a missa**. Temia Déu i respectava els seus manaments. Era un director molt ben pagat d'una **empresa** gegantina. Com que em donaven una **comissió** per cada **transacció**, **vaig** guanyar prou per mantenir la meva dona, les filles, els **néts i els besnéts**, perquè el comerç d'armes és el que genera més diners al **món**. **Sabia** de sobres **la importància** de totes les **peces** que venia, de manera que controlava **personalment** els negocis. **Vaig** detectar uns **quants casos** de **corrupció**, **vaig despatxar** els culpables, vaig aturar vendes. Les armes que jo **fabricava** **eren per a la** defensa de l'ordre, que és l'única manera de **continuar** el progrés i la **construcció** del món, si més no, això era el que em pemsava jo.

L'estranger es va acostar a la Chantal i la va **subjectar** per les **espatlles**; volia que li mirés els ulls, que veiés que deia la veritat.

–**Potser** et penses que els fabricants d'armes són la **pitjor** gentussa del món. I **potser** tens raó, però el fet és que, **des del** temps de les **cavernes**, **l'home les** fa **servir** (primer per matar animals, **després** per conquerir el poder sobre els altres). El món ha existit sense agricultura, sense ramaderia, sense religió, sense **música** –però mai no ha existit sense armes.

(Paulo Coelho. *El dimoni i la senyora Prym*. Proa)

b)

Errada	Solució
<i>vaic</i>	vaig
<i>misa</i>	missa
<i>respectava als seus...</i>	respectava els seus...
<i>empresa</i>	empresa
<i>comisió</i>	comissió
<i>transació</i>	transacció
<i>nets</i>	néts (familiars)
<i>besnets</i>	besnéts
<i>perque</i>	perquè (conjunció)
<i>mon</i>	món
<i>savia</i>	sabia (verb saber)
<i>l'importància</i>	la importància (no apostrof.)
<i>peçes</i>	peces
<i>personalmen</i>	personalment (adverbi)
<i>quans cassos</i>	quants casos
<i>corrubció</i>	corrupció
<i>vaic despaxar</i>	vaig despatxar
<i>fabricaba</i>	fabricava (Imperfet amb V)
<i>eran</i>	eren (imperfet verb ser)
<i>per</i>	per a (finalitat)
<i>continua</i>	continuar
<i>construcción</i>	construcció
<i>lo que</i>	el que (relatiu neutre)
<i>l'extranger</i>	l'estranger
<i>sujetar</i>	subjectar
<i>espalles</i>	espatlles
<i>la mirés els ulls</i>	li mirés els ulls (CI)
<i>pode</i>	potser (possibilitat)
<i>pitjo</i>	pitjor
<i>pero</i>	però
<i>desde</i>	des del
<i>cabernes</i>	cavernes
<i>el home</i>	l'home (apostrofat)
<i>servi</i>	servir (verb en infinitiu)
<i>despres</i>	després (adverbi)
<i>pode</i>	poder (infinitiu)
<i>musica</i>	música

Activitat 8

Exageració de la realitat:	hipèrbole
Identificació entre dos elements, inicialment diferents, de manera que l'un substitueix l'altre en un context:	metàfora
Designar una cosa amb el nom d'una altra amb la que manté una relació:	metonímia
Atribuir qualitats humanes a elements que no les tenen:	personificació
Comparar un terme real amb un d'imaginari, els dos termes apareixen al text i també hi apareix un comparatiu:	comparació

Activitat 9

- a) Neruda defineix la metàfora com: son modos de decir una cosa comparándola con otra.
- b) L'exemple de metàfora que apareix al text és el cielo está llorando.

Activitat 10

És el cel com una seda,
és el mar com un mirall.

Josep Carner comparació

L'ocasió s'ho mereix: un Delapierre i pugem a la seva habitació

Quim Monzó metonímia

Lo sol besa, aclucant-se, dels puigs la cabellera.

Jacint Verdaguer personificació

Sota el meu llavi el seu, com el foc i la brasa

J. Salvat-Papasseit comparació

El humor corrosivo de tus manos feroces
que cortaban la leche y oxidaban el oro
y marchitaban las flores.

Gabriel García Márquez hipèrbole
personificació

sifón: agua con hipo

Gómez de la Serna metàfora

SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS D'AVALUACIÓ

Activitat 1

Aquest poema és un cal·ligrama. Un cal·ligrama és una composició poètica que juga amb la disposició tipogràfica del text creant imatges que fan referència al tema que s'hi tracta. És un tipus de composició pròpia dels moviments d'avantguarda de la primera part del segle xx. El seu autor, Joan Salvat-Papasseit, va ser un poeta autodidacte que va iniciar-se en l'avantguarda més innovador i va anar evolucionant cap a una poesia més simbolista.

Activitat 2

La Generació del 98 és un grup d'escriptors que escriuen a partir de la situació que produeix la pèrdua de les últimes colònies espanyoles de Cuba i Filipines. La seva intenció és fer una crítica a la societat, proposar una reforma cultural urgent i establir contacte amb els moviments culturals europeus del moment. Un dels temes més tractats per aquest grup és el tema d'Espanya, que identifiquen amb el paisatge, el caràcter i la història de Castella. Tot i que els autors que constitueixen el grup són diversos, tenen en comú el tema de Castella i una visió pessimista de la vida. Són membres de la Generació del 98: Miguel de Unamuno, Azorín, Pío Baroja o Antonio Machado.

Activitat 3

El noucentisme és un moviment literari, polític i cultural que va tenir lloc a Catalunya durant el primer terç del segle xx. Tenien la voluntat de fer un art «nou» que posés la cultura i la literatura catalana al mateix nivell que altres cultures europees.

Es caracteritza pel classicisme, el mediterranisme, l'arbitrarisme, la civilitat, l'imperialisme i la ironia. Els autors noucentistes més representatiu són: Eugeni d'Ors, ideòleg del moviment; Josep Carner, un dels més grans poetes en llengua catalana, i Guerau de Liost.

Activitat 4

La dictadura del general Franco (1939-1975).

Activitat 5

La llengua va ser perseguida i prohibida fora del seu ús familiar. No es permetia rebre l'ensenyament en català ni publicar llibres en aquesta llengua. A partir dels anys seixanta es van poder publicar llibres en català.

Activitat 6

Avui en dia, el català és llengua cooficial juntament amb el castellà. Aquesta cooficialitat està regulada per la Llei de política lingüística.

Activitat 7

a) Potser t'ho sembla.

M'estranya que no hàgiu vist el pis.

Me'n vaig a casa.

No sé si han cabut tots.

Fins i tot va anar a consultar un advocat.

Que Déu hi faci més que nosaltres!

Si estiguessis més a prop, et vindria a visitar més sovint.

La guàrdia civil el volia detenir.

Jo convisc amb els pares.

M'agradaria que el vegessis tal com és ara.

Fins i tot va anar a consultar un advocat.

Continuava essent el mateix.

La junta es reunirà demà.

b)

Errada	Solució
<i>poder</i>	potser
<i>m'en vaic</i>	me'n vaig
<i>capigut</i>	cabut
<i>inclús</i>	fins i tot
<i>faiguis</i>	facis
<i>si estessis</i>	si estiguessis
<i>detindre</i>	detenir
<i>convic</i>	convisc
<i>veguessis</i>	veiessis
<i>Inclús</i>	fins i tot
<i>siguent</i>	essent
<i>va a reunir-se demà</i>	es reunirà demà

Activitat 8

a) En cert sentit **tenia** raó, però que em **diguessin** aquestes coses em feia més mal que no pas els cops. Era com **allò del Ramon**, que es **burlava** de la mort del meu germà sense més ni **més**, dient que el nen no **podia haver anat** al cel, **Com** ho sabia ell, que no era al cel? Qui li **ho havia** dit? «El món», **rumiava** jo, «és ple de gent injusta, que parla per ferir **els** altres sense més ni més», I **llavors** em tancava i **m'enduria perquè** era l'única cosa que **sabia** fer. Però **dintre** meu, **lluny**, en un indret **inaccessible**, hi havia una llum petita que em confortava. Arribaré a **tocar** aquesta llum, em deia amb els ulls tancats, tan concentrat com **podia**, **fent força amb** els punys per atansar-m'hi. **Hi** arribaré, i **aleshores** s'haurà fet **justícia**. No m'ho deia amb aquestes paraules, però el significat era clar i em **permetia** de **resistir** el desconcert que em provocaven les preguntes inesperades, el menyspreu, i **la indiferència**.

Precisament per tot això, per la llum, pel que pensaven de mi, per la pobresa en què vivíem, calia continuar observant els altres, calia estar atent, mirar i escoltar...

(Jordi Coca. *Sota la pols*. Proa/Columna)

b)

Errada	Solució
<i>tenía</i>	tenia (plana)
<i>diguesin</i>	diguessin
<i>cosses</i>	coses
<i>lo del Ramon</i>	allò del Ramon
<i>burlaba</i>	burlava
<i>pudia hauer anat</i>	podia haver anat
<i>cóm</i>	com
<i>qui li havia dit...</i>	qui li ho havia dit...
<i>romiava</i>	rumiava (sinònim pensar)
<i>ferir als altres</i>	ferir els altres (CD)
<i>llabors</i>	llavors
<i>m'en duria</i>	m'enduria (endurir-se)
<i>perque</i>	perquè
<i>savia</i>	sabia
<i>dintra</i>	dintre
<i>juny</i>	lluny (adverbi)
<i>inacesible</i>	inaccessible
<i>pudia</i>	podia (verb poder)
<i>fent forsa en</i>	fent força amb
<i>arribaré</i>	hi arribaré (allà; CC)
<i>a les hores</i>	aleshores
<i>justicia</i>	justícia
<i>permitia</i>	permetia
<i>resisti</i>	resistir (infinitiu)
<i>amb provocaven</i>	em provocava (a mi)
<i>l'indiferència</i>	la indiferència
<i>precissament</i>	precisament
<i>per lo que</i>	pel que
<i>pobressa</i>	pobresa
<i>observan</i>	observant (gerundi)

Activitat 9

personificació

segueix-me, el riu contesta

Jacint Verdaguer

comparació

Ella parlava del "seu" sac de la mateixa manera que un perruquer fantasista parla del "seu" líquid per fer sortir cabells.

Josep M. de Sagarra

hipèrbole

Érase un naricísimo infinito.

Quevedo

metàfora

goza cuello, cabello, labio y frente

antes que lo que fue en tu edad dorada

oro, lilio, clavel, cristal luciente,

no sólo en plata, o viola troncada

se vuelva, más tú y ello juntamente

en tierra, en humo, en polvo, en sombra, en nada.

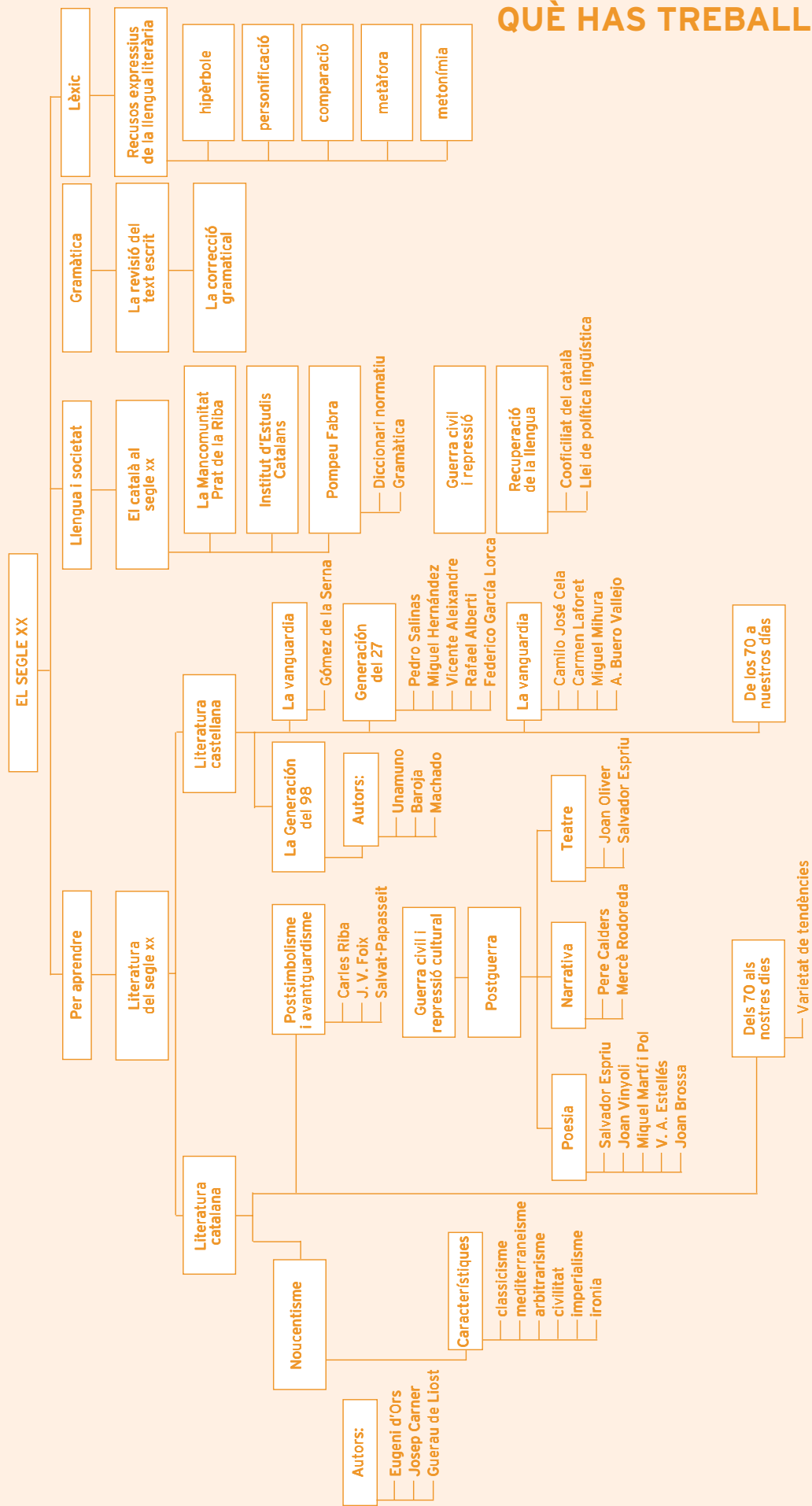
Góngora

metonímia

Des que el Xino m'havia deixat a la voravia d'enfront, a l'entrada del passatge de la finca de ferro, havia consumit dos rebentats de **Soberano** i un de rom Negrita...

Ferran Torrent

QUÈ HAS TREBALLAT?

com

ho porto?

Què he après i què em falta?

Ara que ja has arribat al final de la unitat només et queda comprovar què has après i adonar-te, si és el cas, d'allò que et queda per aprendre.

Omple la graella següent amb Sí / No / A mitges:

Quadre d'autoavaluació

He après a...	Activitats d'aprenentatge	Activitats d'avaluació	Sí / No / A mitges
Tenir una visió general de la literatura catalana i castellana durant el segle xx.	1, 2, 3	1, 2, 3	
Conèixer els autors, obres i moviments més destacats de la literatura del segle xx.	1, 2, 3	1, 2, 3	
Analitzar la situació de la llengua catalana durant el segle xx.	4, 5	4, 5, 6	
Utilitzar tècniques per revisar, a nivell gramatical, diferents tipus de textos escrits.	6, 7	7, 8	
Identificar recursos expressius de la llengua literària a nivell lexicosemàntic..	8, 9, 10	9	

ANNEX 1

RESUMEN DE LA ORTOGRAFÍA DE LA LENGUA CASTELLANA

RESUMEN DE LA ORTOGRAFÍA DE LA LENGUA CASTELLANA

Dicen los extranjeros que aprenden castellano que lo más difícil del castellano es la gramática y lo más fácil, la escritura. ¿Por qué? Pues porque el castellano es una lengua en la que, salvo excepciones, a cada fonema le corresponde una letra. Tal como se habla, se escribe.

No obstante, por causas históricas, hay palabras que siguen unas normas especiales, son las normas ortográficas que deberán aprenderse para poder escribir con corrección. Aquí te proponemos las normas más generales, aún así habrá palabras que sólo podrás escribir bien aprendiéndolas de memoria.

ORTOGRAFÍA DE LA B

El problema es que las letras b y v representan el mismo sonido. Hay unas reglas ortográficas que pueden ayudarte a saber cuándo se escribe b y cuándo v.

Se escribe b:

1. Delante de otra consonante. Ej. abdomen, ábside, obtener.
2. En las terminaciones -ba, -bas, -bamos, -bais, -ban del pretérito imperfecto de indicativo de los verbos en -ar. Ej. cantaba, pensabas, caminábamos, tecleaban, pintabais.
3. En todas las formas de los verbos acabados en -aber, -buir, -bir, excepto hervir, servir, vivir. Ej. haber, retribuirán, recibes, prohibían, subiréis.
4. En las formas del imperfecto de indicativo del verbo ir. Ej. iba, ibas, íbamos.
5. En las palabras que empiezan por bibl-, bu- bur-, bus-. Ej. biblioteca, butaca, burro, buscar.
6. En las palabras terminadas en -bundo, -bunda, -bilidad, excepto movilidad y civilidad. Ej. moribundo, nauseabunda, amabilidad.
7. En las palabras que empiezan con los prefijos: bi-, bis- (2, dos veces), bene- (bien), bio (vida). Ej. bisiesto, beneplácito, biología.
8. En las palabras compuestas y derivadas de palabras que llevan b. Ej. barbería, rebuscar.

ORTOGRAFÍA DE LA V

Se escribe v:

1. En los adjetivos acabados en -avo, -ava, -ivo, -iva, -evo, -eva, -ave. Ej. bravo, activa, suave. Excepción: árabe.
2. Después de las consonantes -b, -d, -n. Ej. obvio, adviento, adverbio, anverso.
3. En las formas verbales de los verbos que no tienen ni b ni v en el infinitivo, a excepción del pretérito imperfecto de indicativo. Ej. anduvimos, estuvo.
4. En los prefijos vice-, villa-. Ej. vicealmirante, Villanueva.
5. En las palabras acabadas en -ívoro, -ívora, excepto víbora. Ej. herbívoro.
6. En los verbos acabados en -venir. Ej. vinimos, sobrevino.
7. En las palabras compuestas y derivadas de palabras que llevan v. Ej. avioneta, viajante.

ORTOGRAFÍA DE LA R y LA RR

La r tiene dos sonidos: r suave y r fuerte.

1. El sonido de r suave se escribe siempre con r. Ej. cero, cara.
2. El sonido de r fuerte se escribe:
 - rr entre vocales. Ej. carreta, perro.
 - r a principio de palabra y después de consonante. Ej. ratón, hidroavión.

ORTOGRAFÍA DE LA H

La h es una letra muda, no representa a ningún sonido (en zonas de Andalucía, Extremadura y Canarias se pronuncia una h aspirada, como una j suave).

Se escriben con h:

1. Las palabras que empiezan por hetero-, hecto-, hemi-, hepta-, hexa-. Ej. heterodoxo, hectómetro, heptasílabo, hemiciclo.
2. Las palabras que empiezan por hidr-, hiper-, hipo-. Ej. hidroavión, hipotenusa, hipermercado.
3. Las palabras que empiezan por hue- y sus derivados (siempre que tengan el diptongo ue). Ej. hueso, huele, huérfano (orfanato no lleva h porque es un ejemplo de derivado que no mantiene el diptongo ue).
4. Las palabras que empiezan por hie-, hui-, hia-, hum- y sus derivados. Ej. huída, hiato, hielo, helar.
5. Todas las formas de los verbos cuyo infinitivo tenga h. Ej. he, haber, halagarán, halagar.

ORTOGRAFÍA DE LA D Y DE LA Z A FINAL DE PALABRA

En algunas zonas no se pronuncian la d y la z cuando van a final de palabra. La norma dice que se escribe:

1. -z a final de una palabra que hace el plural en -ces.
2. -d a final de una palabra que hace el plural en -des.

ORTOGRAFÍA DE LA G Y DE LA J

La g tiene un sonido fuerte (geranio, página) y un sonido suave (gato, guante).

1. El sonido fuerte se representa con g ante -e, -i. Delante de -a, -o, -u se escribe j-. Excepciones (palabras que lleven je, ji):
 - Los verbos tejer y crujir en toda su conjugación, y sus derivados. Ej. tejemos, crujido.
 - Las formas de los verbos que no tienen g ni j en el infinitivo. Ej. trajimos, distraje.
 - Los verbos acabados en -jear. Ej. canjear, canjeaba.
 - Las palabras que empiezan por aje- eje-. Excepciones: agenda, agente, agencia.
 - Las palabras acabadas en -eje, -aje, -jería, -jero, -jera. Ej. extranjera, pasaje
 - Berenjena, Jesús, jerez, jirafa, injertar, canje, monje, tarjeta, bujía, lejía, herejía, paradójico.
2. El sonido suave se representa con g ante -a, -o, -u. Delante de -e, -i hay que escribir gu- (la u no se pronuncia). Ej. pago, guardia, guisante, paguemos.

Para representar el sonido suave delante de los diptongos -ue, -ui, debe escribirse güe-, güi-, con una diéresis encima de la u que nos indica que esa u debe pronunciarse. Ej. cigüeña, desagüe, lingüística, pingüino.

ORTOGRAFÍA DE LA C Y DE LA Z

El sonido de z presenta alternancia de dos letras para representarlo.

1. Se escribe z delante de -a, -o, -u, y también a final de palabra y de sílaba. Ej. zapato, zona, zumo, mezcla, paz.
2. Se escribe c delante de e-, i-. Ej. centeno, cien.

ORTOGRAFÍA DE LA C Y DE LA QU

El sonido de qu se puede representar de 3 formas:

1. c delante de a-, o-, u- y consonante. Ej. cama, Paco, descubrir, claro
2. qu delante de -e, -i . Ej. esquema, pesquisa.
3. algunas palabras, que proceden de otras lenguas, se escriben con k. Ej. kilo, kiwi, kárate.

USO DE LA X

La x puede pronunciarse como ks o como s. La pronunciación s es normal a final de palabra (tórax), a principio (xilófono) y delante de consonante (exceso); entre vocales debería pronunciarse ks. El problema reside en que muchos hablantes la pronuncian siempre como s. Hay algunas normas ortográficas que nos ayudan a escribir x:

1. Se escribe x en los prefijos latinos extra- «fuera de» y ex «antiguo cargo». Ej. extraordinario, expresidente.
2. Delante de -pla, -pli, -plo, -pre, -pri, - pro, se escribe x. Ej. explanada, exprimir
3. Hay algunas palabras que deben aprenderse:
extraño - extremo - exclamar - exceso - exquisito - exprimir - extranjero - excursión - exponer - extender - exento - pretexto - textil - contexto - asfixia - nexa - léxico - oxígeno - saxofón - próximo - Félix - flexible - máximo - boxeo - auxilio - xilófono - tórax - sintaxis - éxito.

USO DE LA Y

La letra y recibe el nombre de y griega o ye. En teoría representa un sonido distinto del representado por ll, en la práctica son mayoría los hablantes que pronuncian igual y-ll. Hay algunas normas que ayudan a distinguir las:

1. La conjunción siempre se escribe y.
2. A final de palabra, después de vocal se escribe y (si es vocal tónica deberá escribirse í). Ej. rey, convoy. Excepción: palabras procedentes del catalán pueden tener ll a final de palabra. Ej. Sabadell.
3. Se escriben con y las formas de verbos cuyo infinitivo no tiene ni ll ni y. Ej. poseyera, vaya, oyesen, cayó.

ACENTUACIÓN

1. Se acentúan las palabras agudas acabadas en vocal, n y s. Ej. canción, compás, café, edil, cantar.
2. Se acentúan las palabras llanas no acabadas en vocal, n y s. Ej. fácil, álbum, texto, examen.
3. Se acentúan todas las palabras esdrújulas y sobreesdrújulas. Ej. estética, águila, nómada.
4. Las palabras monosílabas no se acentúan a menos que lleven acento diacrítico.
5. Los diptongos y triptongos siguen las normas generales de acentuación. Si llevan tilde, ésta deberá colocarse en las vocales fuertes (a, e, o). Ej. averiguáis, cantéis.
6. Para indicar que dos vocales que en principio deberían formar un diptongo, no lo forman (hiato) se acentúa la vocal débil, aunque no siga las normas generales de acentuación. Ej. reír, vía, leía.
7. Las palabras compuestas siguen las normas de acentuación. Si el compuesto está unido por un guión, cada palabra lleva un acento, si procede. Ej. decimotercero, decimoséptimo, hispano-francés, científico-técnico.
8. Los adverbios acabados en -mente se acentúan si el adjetivo que los forma lleva acento según la norma general. Ej. divinamente, fácilmente, lentamente, rápidamente.
9. Las palabras formadas por verbo y pronombre siguen las reglas de acentuación. Ej.: póngamelas, estírese, peinadla
10. Las letras mayúsculas se acentúan si es necesario. Ej. Ángel, Úbeda.

ACENTO DIACRÍTICO

El acento diacrítico nos permite distinguir palabras homófonas.

se acentúan

él (pronombre)
 tú (pronombre)
 mí (pronombre)
 sé (verbo saber)
 dé (verbo dar)
 té (bebida, planta)
 sí (afirmación)
 más (+)
 aún (= todavía)
 sólo (= solamente)
 qué (interrogativo y exclamativo)
 quién (interrogativo y exclamativo)
 cómo (interrogativo y exclamativo)
 dónde (interrogativo y exclamativo)
 cuándo (interrogativo y exclamativo)
 cuánto (interrogativo y exclamativo)
 por qué (interrogativo y exclamativo)
 porqué (sustantivo)
 éste, ése, aquél (pronombre)

no se acentúan

el (artículo)
 tu (determinante)
 mi (determinante)
 se (pronombre)
 de (preposición)
 te (pronombre)
 si (conjunción)
 mas (conjunción equivalente a pero)
 aun (= incluso)
 solo
 que
 quien
 como
 donde
 cuando
 cuanto
 porque (respuesta)
 este, ese, aquel (determinante)

ALGUNOS PROBLEMAS CON B-V

palabras con b

baca (del coche)
 bacilo (bacteria)
 basta (tosca)
 bello (hermoso)
 bienes (riquezas)
 botar (saltar)
 cabe (de caber)
 cabo (graduación del ejército)
 combino (de combinar)
 grabar (dejar en la memoria)
 hierba (del campo o del jardín)
 rebelar (sublevarse)
 sabia (que sabe mucho)
 tubo (cilindro)
 a ver (observar, mirar)

palabras con v

vaca (animal)
 vacilo (de vacilar)
 vasta (extensa)
 vello (pelo corto)
 vienes (verbo venir)
 votar (participar en unas elecciones)
 cave (de cavar)
 cavo (de cavar)
 convino (de convenir)
 gravar (poner una tasa)
 hierva (de hervir)
 revelar (descubrir)
 savia (de la planta)
 tuvo (de tener)
 haber

ALGUNOS PROBLEMAS CON LA H

palabras con h

hablando (de hablar)
 habría (de haber)
 haya (de haber)
 has (verbo haber)
 hasta (preposición)
 hecho (de hacer)
 herrar (poner herraduras)
 hojear (pasar las hojas de un libro)
 hola (saludo)
 honda (profunda)
 hora (60 minutos)
 deshecho (de deshacer)
 he (verbo haber)
 ha (verbo haber)
 hay (verbo haber)

palabras sin h

hablando (de ablandar)
 abría (de abrir)
 aya (cuidadora de niños)
 as (naípe, campeón)
 asta (cuerno)
 echo (de echar)
 errar (equivocarse)
 ojear (mirar)
 ola (del mar)
 onda (ondulación)
 ora (de orar)
 desecho (desperdicio)
 e (conjunción = y)
 o (conjunción)
 a (preposición)
 ¡ay! (exclamación)

¡eh! (exclamación)

¡oh! (exclamación)

¡ah! (exclamación)

ahí (aquí)

ANNEX 2

RESUM DE L'ORTOGRAFIA DE LA LLENGUA CATALANA

Els sons oclusius

Sonors: /b/ /d/ /g/
Sords: /p/ /t/ /k/

Ortografia de b / p

- A començament de mot, aquests dos sons es diferencien perfectament: boda/poda, bell/pell, bleda/plena, bes/pes.
- A final de mot, en canvi, aquests es confonen i per això moltes vegades no sabem com s'escriuen. Recorda els casos següents:

Escriurem **p** després de vocal tònica o diftong tònic: cap, escup, llop, sap, concep, (malgrat que l'infinitiu d'aquests verbs s'escriu amb **b**: saber, concebre). Excepcions. Bàsicament cultismes i estrangerismes: tub, cub, adob, esnob, club.

Escriurem la mateixa consonant del derivat després de vocal àtona o de consonant:

P: pòlip (polipós), talp (talpera), esquerp (esquerpa)

B: bulb (bulbós), corb (corbera), àrab (Aràbia)

- A l'interior d'un mot

Escriurem amb **b** els mots que comencen per **ab-**, **ob-**, **sub-**: abscissa, abdicar, abdomen, absent, abstracte..., obstacle, obtús, objecció, obtenir..., submarí, subjacent, subtil, substantiu... Excepcions: apte, optar, òptic, òptim i derivats.

Escriurem amb **p** els mots que comencen per **cap-**: capgròs, captiu, capficar, capteniment, capmàs... Excepcions: cabdal, cabdell, cabdill i derivats.

En els altres casos escriurem sempre **p**: baptisme, repte, ceptre, erupció, corrupció, exempció, lapsus, eclipsi, capsa, hipnosi... Excepcions: dissabte, sobte, dubte.

Els grups consonàntics **pn-** i **ps-** en els cultismes d'origen grec: pneumàtic, pneumònia, ptolomeic, psicologia, psicosi, psicoteràpia.

Ortografia de b / p

Continuem parlant de les oclusives però en aquest cas ens centrarem en les parelles dentals /t/, /d/.

- A començament de mot

Com totes les oclusives, la distinció dels sons dentals no presenta cap problema quan es troben a començament de mot: dit/tip, dos/tos, deure/treure.

- A final de mot

Ja saps que a final de mot aquests dos sons es confonen i per això moltes vegades no sabem quina és la grafia que hem d'escriure. Recorda els casos següents:

Escriurem **t**, després de vocal tònica o diftong tònic: extremitat**t**, salut**t**, bandit**t**, nebot**t**, buit**t**.

Excepcions; bàsicament cultismes i estrangerismes: fred**d**, fluid**d**, sud**...**, i els acabats en **-etud**, **-itud**: altitud**d**, quietud**d**.

Escriurem la mateixa consonant del derivat després de vocal àtona o de consonant:

T: atònit (atònita), art (artèsà), cort (cortèsà)

D: bord (borda), sord, (sordesa), acord (acordar)

Tots els gerundis i els participis acaben en **-t**: cantant**t**, tement**t**, dormint**t**, cantat**t**, temut**t**, dormit**t**. La forma femenina dels participis es fa amb **-d**: cantada, temuda, dormida.

- A l'interior d'una paraula:

Escriurem amb **d** la majoria de mots començats per **-ad**: addició, aduir, adjunt, admirar, adverbi, advocat.

Excepcions: atles, atlàntic, atleta, atmosfera, atzavara, atzar.

Escriurem amb **t** tots els altres casos: aritmètica, ritme, cotna, ètnia.

Excepcions: tsar, tsarina.

Ortografia de c / g

- A començament de mot

No hi ha cap problema a l'hora d'escriure /c/ o /g/ a començament de paraula, cadascuna representa un so: cas/gas, cos/gos, cala/gala.

- A final de mot

A final de mot /c/ i /g/ representen el mateix so, per això es confonen. Cal recordar els casos següents:

Escriurem /c/, després de vocal tònica: escac**c**, atac**c**, retoc**c**, poruc**c**.

Excepcions: mag**g**, bulldog, Hug**...**, i els mots acabats en **-gog**: pedagog**g**, demagog**g**...

Per saber si hem d'escriure **c** o **g** a final de mot haurem de buscar un mot derivat en què es vegi clarament si va amb **c** o amb **g**. Per exemple:

Mot derivat: emmar**car**

Mot primitiu: marc**c**

Mot derivat: castig**ar**

Mot primitiu: càstig**g**

Excepcions: la primera persona del present d'indicatiu s'escriu amb /c/: aprenc**c**, tin**c**, venc**...**, encara que aparegui /g/ en els derivats. Hi ha també uns mots que acaben amb /c/: fàstic**c**, espàrr**ec**, àn**ec**, càrr**ec**, màn**ec**, ferés**tec**, présse**c**, aràb**ic**...

- A l'interior d'una paraula
Escriurem amb /g/ els grups -gd-, -gg-, -gm-, -gn-: magdalena, maragda, suggerir, augmentar, fragment, cognom, digne, regnar. Excepcions: tècnic, acne, anècdota, aràcnid.
En els altres casos escriurem /c/: acció, accent, adjectiu, delicte, objecte.

Ortografia de les consonants vibrants: r / rr

- Escrivim una sola erra, però pronunciem erra múltiple :
A principi de paraula: roure, remor, riure, roca, romàntic...
Després de consonant: enrabiari, enregistrar, Enric...
Després de vocals, en mots compostos: arítmia, contrarevolució, antiretòric...
- Escrivim i pronunciarem erra múltiple:
Entre vocals: parrà, sorra, carrer...
- La erra a final de mot és muda en el casos següents:
En infinitius: sortir, casar, passar, vèncer...
En mots monosil·làbics: clar, dur, por...
En paraules derivades que tenen sufix -ar; olivar, arrossar, canyissar, -er, fuster, camioner, carrer, -or: impressor, abundor, claror...

Els sons fricatius palatals

Ortografia de la G / J

Escriurem **j** davant de les lletres **a**, **o**, **u**: menjar, rajolí, ajuda.

	a		e
J davant	o	G davant	i
	u		

Excepcions:

Escriurem **j**: Davant dels grups -ecc o -ect-: injecció, projecte.

En el mots d'origen bíblic: Jesús, Jeremies, Jeroni, Jerusalem.

En tots els temps del verb jeure.

En els mots: jersei, jerarquia, jeroglífic, majestat.

Escriurem **g**: Davant les lletres **e**, **i**: segell, enginy. Són excepcions els mots que apareixen en l'apartat anterior.

Els grups **tj**, **tg**, **dj** i **dg**, segueixen les mateixes regles que la **g** i la **j**: platja/platges, adjunt. I les mateixes excepcions: adjectiu

Cal subratllar que en una mateixa família de mots, alternen la grafia -ig a final de mot amb **j/g** o **tj/tg**: roig/roja, roges; lleig/lletjor/lletgesa.

Ortografia de la G / J

La lletra **x** pot representar els sons següents:

el de **xeix** /j/ (Ex: **eixam**, **guix**),

el de **ics** /ks/ (Ex: **taxi**)

el de /gz/ (Ex: **examen**)

/ks/: és el grup sord.

/gz/: és el grup sonor.

Escriurem **ix** sempre que trobem el so /j/ darrera d'una vocal que no sigui **u** en un diftong: **peixater**, **caixa**, **moixaina**, **dibuix**. Però: **rauxa**, **disbauxa**, **xauxa**.

Escriurem **x** en altres casos: a principi de mot, darrera de consonant: **Xina**, **xuclar**, **xarxa**, **manxa**.

- A final de mot el so /tʃ/ pot ser representat de dues maneres, segons els mots derivats de la mateixa família:
 - ig**, si altres mots de la mateixa família tenen **g/j** o **tg/tj**: **boig**, **boja**, **bojos**, **boges**, **bogeria**.
 - tx**, si en els altres mots derivats hi ha també **tx**: **despatx**, **despatxar**, **esquitx**, **esquitxos**.

I ara fixa't en els que representen els sons de /ks/: **mixt**, **fix**, **luxe**, **taxi**, **text**, **complex**, **reflex**. I de /gz/: **examen**, **exemple**, **exercici**, **exili**, **exigir**, **existència**, **èxit**, **èxode**.

Recorda que s'escriuen amb **s** i no amb **x** com passa en castellà els mots: **estendre**, **estrany**, **estranger**.

Procura veure les diferències entre aquestes parelles, ja que fonèticament es pronuncien pràcticament igual: **excedir/accedir**, **excepció/accepció**, **excés/acés**.

Ortografia dels sons nasals

Escriurem **m**:

Davant de **b**, **p**, **m**, **f**: **ombra**, **rambla** també, **embolicar**, **acompanyar**, **campió**, **pàmpol**, **omplir**, **empenta**, **amputar**, **immens**, **immoral**, **emmalaltir**, **commutar**, **gamma**, **amfiteatre**, **amfibi**, **àmfora**, **càmfora**, **èmfasi**, **nimfa**, **samfaina**, **simfonia**, **xamfrà**.

Excepcions: **enmig**, **tanmateix**, **benparlat**, **granment**.

Escriurem **n**:

Davant les altres consonants o de **f** quan porta els prefixos **con-** **en-** **in-**: **canvi**, **convenient**, **invent**, **enveja**, **confegir**, **confessar**, **enfilat**, **desenfilat**, **infinít**, **inflor**, **desinflar**.

Excepcions: **tramvia**, **circumstància**, **premsa**, **impremta**, **somriure**, **circumval·lació**.

En el grup **mp**, la **p** no es pronuncia: **comptar**, **comptable**, **exempció**, **redemptor**, **síмптоa**, **assumpte**, **temptació**, **atemptar**, **presumpció**, **prompte**.

Atenció, perquè això pot donar peu a importants errades d'interpretació: comte, conte, compte; que cal evitar. Així :

Conte: narració curta. Contar un conte

Comte: títol nobiliari. El femení és Comtessa.

Compte: acció de comptar, és a dir, determinar el nombre d'alguna cosa.

Ortografia de la H

La hac és una lletra muda. Això vol dir que no representa cap so, excepte en alguns casos de paraules provinents de l'anglès. D'entrada, hem de dir que no existeix cap regla ortogràfica fixa sobre com utilitzar-la, de manera que ens haurem de guiar per l'atenció i la memòria.

Mots bàsics: a**h**ir, ha**h**itar, hà**h**bil, ha**h**m, ha**h**aver, hereu, herba, història, hivern, home, honor, hora, horror, hort, hospital, humanitat, humil, humor, vehicle...

En canvi, en castellà no tots aquests mots s'escriuen amb hac: ayer, habitar, hábil, anzuelo, haber (fixa't que en castellà s'escriu amb b alta), hierba (o yerba), historia, invierno, hombre, honor, hora, horror, huerto, hospital, humanidad, humilde, humor, vehículo.

Fixa't que en negreta es marquen els mots castellans que s'escriuen de manera diferent a com s'escriuen en català pel que fa a la hac.

Mots cultes en català: ad**h**erir, an**h**il·lar, co**h**esió, ex**h**alar, ex**h**umar, fil**h**armònic, in**h**erent, ha**h**armonia, he**h**ecatombe, he**h**ectòmetre, he**h**egemonia, he**h**el·lènic, he**h**emicicle, he**h**emorràgia, he**h**endecasíl·lab, he**h**èrnia, he**h**exàgon, he**h**eterodox, he**h**idrogen, he**h**igiene, he**h**ipèrbole, he**h**ipòtesi, he**h**issar, he**h**omogeni, he**h**omicida, he**h**onest, men**h**ir, he**h**ihilisme, sub**h**trahend, sub**h**asta, trans**h**umant, ve**h**emència...

Mots cultes en castellà: ad**h**erir, an**h**iquilar, co**h**esión, ex**h**alar, ex**h**umar, fil**h**armónico, in**h**erente, ar**h**monía, he**h**ecatombe, he**h**ectómetro, he**h**egemonía, he**h**elénico, he**h**emiciclo, he**h**emorragia, en**h**decasílabo, he**h**ernia, he**h**exágono, he**h**eterodoxo, he**h**idrógeno, he**h**igiene, he**h**ipérbole, he**h**ipótesis, iz**h**ar, he**h**omogéneo, he**h**omicida, he**h**onesto, men**h**ir, he**h**ihilismo, sub**h**asta, tras**h**umante, ve**h**emencia...

S'escriuen amb hac (tant en castellà com en català) les paraules que comencen per **h**iper-, **h**ecto-, **h**epta-, **h**idro-, **h**emi-, **h**omo-: he**h**ectòmetre, he**h**eptasíl·lab, he**h**emisferi, he**h**omònim...

També hi ha paraules que en castellà porten hac i en català no:

Mots comuns: hoy, cacahuete, co**h**ete, huérfano, horchata, huevo...

Mots comuns: avui, cacauet, coet, orfe, orxata, ou...

Fixa't també que hi ha moltes paraules que en català s'escriuen amb f inicial, en castellà s'escriuen amb h.

farina	harina
fer	hacer
fil	hilo
fill	hijo
fillastre	hijastro
fel	hiel
fondo	hondo
falcó	halcón
figa	higo

S'escriuen amb hac (tant en castellà com en català) les paraules que comencen per **hecto-**, **hepta-**, **hemi-**, **homo-**: hectòmetre, heptasíl·lab, hemisferi, homònim...

Ortografia de la b / v

Escriurem **b**:

Davant de **r** o **l**: brom**a**, bram, braç, arb**ra**, brou, bla**u**, bloc, am**able**.

Darrere de **m**: emben**a**r, amb**ic**ió, amb**b**, bomb**a**, emb**o**lic.

Alternant amb **p**: saber - sap**o**, caber - cap**o**, llobat**o** - llop**o**.

Escriurem **v**:

Darrere **n**: can**v**i, min**v**ar, env**v**iar, inv**v**itar, envà**v**, enveja, inv**v**ent.

Alternant amb **u**: escri**v**iu - escriure, ne**v**ar - neu, me**v**a - meu, be**v**ia - beu.

L'imperfet d'indicatiu dels verbs de la 1a conjugació (cantar) acaba en **v**: cantava, menjaves, rentava, cuinàvem, arribàveu, marxaven.

Hi ha paraules que s'assemblen als mots equivalents en castellà, però que presenten una divergència ortogràfica amb aquesta llengua:

Català **v** / castellà **b**: gov**v**ern, gav**v**ardina, vernís, adv**v**ocat, av**v**i, can**v**i, cov**v**ard, av**v**et, fava, llav**v**i, pav**v**elló, prov**v**a, sav**v**i, tav**v**erna, nú**v**ol, va**v**ixell, alc**v**ova.

Català **b** / castellà **v**: aca**b**ar, baró, berruga, rebent**a**r, bol**b**car, Biscaia, biga, mò**b**il, saba, arrib**a**r.

Ortografia de la l / l·l

Dins d'una mateixa família alternen **ll** i **l·l**: met**ll**, met**l·l**úrgica, crist**ll**, crist**l·l**í.

Alguns adjectius que signifiquen el contrari d'altres començats amb **el·la** s'escriuen amb **el·la** geminada: lògic, il·lògic; lícit, il·lícit.

Hi ha molts mots (però no tots) acabats en **-el·la**: aquare**el·la**, bagate**el·la**, caravel**el·la**, cel**el·la**, damisel**el·la**, franel**el·la**, fumare**el·la**, mortadel**el·la**, novel**el·la**, ombrel**el·la**, parcel**el·la**, pastore**el·la**, tarantel**el·la**, varicel**el·la**.

S'escriuen amb el·la geminada els cultismes que comencen per **al-**, **col-**, **il-**: a**l·l**egar, a**l·l**egoria, a**l·l**el·luia, a**l·l**icient, a**l·l**iteració, a**l·l**ocució, a**l·l**ucinar, a**l·l**udir, a**l·l**usió; co**l·l**aborar, co**l·l**apse, co**l·l**ateral, co**l·l**ecció, co**l·l**ega, co**l·l**egi, co**l·l**egir, co**l·l**isió, co**l·l**ocar, co**l·l**oqui; il·**l**uminar, il·**l**ús, il·**l**usió.

Altres cultismes: ampu**l·l**ós, ape**l·l**ació, bè**l·l**ic, ca**l·l**igrafia, capi**l·l**ar, cè**l·l**ula, circumval**l**ació, conste**l·l**ació, destil**l**ar, el·**l**ipse, este**l·l**ar, excel·**l**ent, fa**l·l**aç, fa**l·l**era, fa**l·l**ible, flage**l·l**ar, gà**l·l**ic, hel·**l**ènic, idí**l·l**ic, imbeci**l·l**itat, instal**l**ar, inte**l·l**ecte, inte**l·l**igència, interpe**l·l**ar, ma**l·l**eable, medu**l·l**a, mil·**l**enari, mil·**l**èsim, miscel·**l**ània, mo**l·l**usc, nul·**l**a, nul·**l**itat, oscil·**l**ar, pà**l·l**id, papi**l·l**a, para**l·l**el, pel·**l**ícula, pupi**l·l**a, putxine**l·l**i, rebel·**l**ió, satè**l·l**it, sol·**l**ícit, te**l·l**úric, tranqui**l·l**itat, vaci**l·l**ar, violonce**l·l**ista.

Mòdul comú

Club del llibre

Àmbit de la Comunicació

9

